

Porto Alegreko eta Davosko Foroak: globalizazioaren bi alderdiak

E u s k a l H e r r i k o E r a k u n d e a k

ARGIA

Gerra Zibileko Kantuen Berreskuratzea

GERRAKO KRONIKAK TRIKITIAREN ERRITMOAN

Bakarne Jorge:
"Ni lehenengo Bakarne naiz eta gero beste dena"

Otsaileko

Larrun

Autodeterminazio eskubideak nazioarteko zuzenbidean duen lekua aztertu dugu.

Quebec eta Irlanda, bi ispilu garrantzitsu Euskal Herriarentzat.

Autodeterminazioa Euskal Herrian: eskubide ala proiektu politiko?

Autodeterminazioa gurean: hemengo berezitasunak eta berau gauzatzeko beharrezkoak diren baldintzak.

Autodeterminazioa nazioartean eta Euskal Herrian

Mahaingurua

■ Luis Sanzo

■ Karmelo Landa

■ Mikel Urkiola

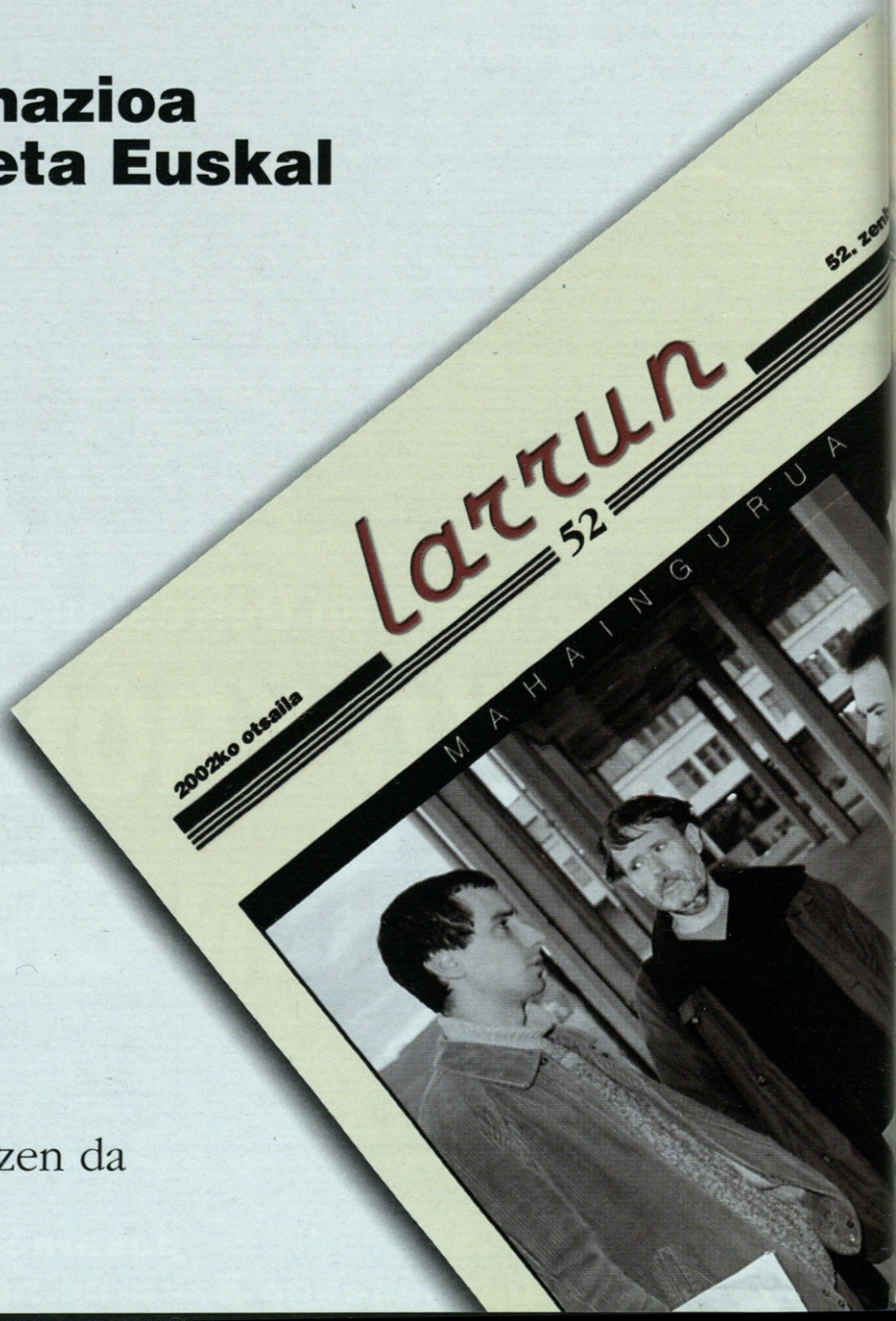
Iritzi Artikuluak

■ Xabier Galardi

■ Emilio Olabarria

■ Xabier Berruezo

LARRUN hilero banatzen da
doan ARGIArekin.

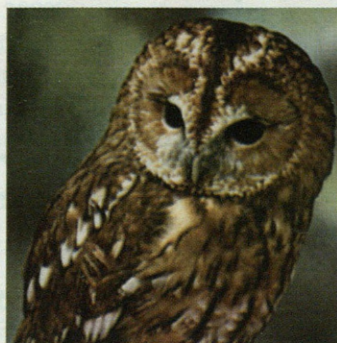
Diseinua: antza S.A.L.

JOSEBA OLALDE

Juan Jose Pujana:
"Jaurlaritzak berak egin
beharko luke Kontzertuaren
araudia"

9

**Belarriak erne,
begiak zabalik... gaua
dator**

22

ALBERTO ELOSEGI

Iban Zaldúa:
"Traizioa egin diot
memoriari"

41

ORRIZ ORRI

Oihartzunak 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6

Elkarriketa: Juan Jose Pujana.

Mikel Asurmendi 9

EKONOMIA

Globalizazio kapitalistaren alternatibaren bila.

Daniel Udalaiz 12

EUSKARA

Herritarrak hizkuntza eskubideen eragile.

Daniel Martirena 16

GIZARTEA

Musulmanek ez al zekiten euskaraz?

Erlantz Urtasun 18

Basqueworld.net: Sareko euskal mundua.

Andrea Ruiz 20

Belarriak erne, begiak zabalik...gaua dator.

Maidar Zapirain 22

Elkarriketa: Bakarne Jorge.

Estitxu Izagirre / Ixiar Eizagirre 25

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 32

1936ko gudako kantuak: Gerrako bizipenen soinu

banda. Mikel Asurmendi 34

Elkarriketa: Iban Zaldúa.

Pilar Iparragirre 42

Orain dela 30 urte.

Pilar Iparragirre 44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 46

Agenda 49-

Bizia 50

Ihesi 51

Denbora-pasak 55

IRITZIAK

Politika: Jose Mari Agirre 8

Kultura: Hasier Etxebarria 31

Azkena: Joxemari Iturralde 58

JOXE LACALLE

**Herritarrak hizkuntza
eskubideen eragile**

16

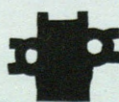
Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i

Behar duzun informazioa

Elkarrizketak, denbora-pasak, ibilaldiak, umorea, erreportajeak, eta beste mila kontu, euskaraz eta astero zure etxean.

• URTEBETEKO HARPIDETZA

HEGO EUSKAL HERRIAN
104 €

IPAR EUSKAL HERRIAN
126 €

ARGIA **HILABETEZ DOAN** EZAGUTZEKO
AUKERA ERE ESKAINTZEN DIZUGU
ETA HARPIDETZA EGINEZ GERO OPARI
HAUETAKO BAT JASOKO DUZU:

ESKAERAK EGITEKO

943 37 15 45 ☎ • harpide@argia.com

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta
Zuzendaria: Pello Zubiria.
Zuzendari orde: Xabier Letona.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irueta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonariz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetza: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soralue.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).
IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxa: 559 47 60 01.
NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.
POSTA ELEKTRONIKOA: Erredakzioa: kazeta@argia.com Komertziala: komertzial@argia.com
WEB ORRIALDEA: www.argia.com
LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
ISSN: 0213-909X.
BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	104 euro
Ipar Euskal Herrian	126 euro
Espainia	104 euro
Beste atzerriak	133 euro
Airez	208 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Zuzenketa

2002ko urtarrilaren 27ko alean mendiko eskiari buruzko artikuluan, eskiekin igotzeko mendi ezagun batzuk aipatzen ditu Muskilda Tellabidek. Erredakzio akats baten ondorioz, egileak Aneto mendia aipatutako tokian Añamendi argitaratu da.

ARGIA

Zuzendari agurgarri hori:

Nire amona euskal jatorrikoa zen -Legazpin jaioa, Gipuzkoa - eta pasa den mendearen hasieran iritsi zen Argentina-ra, jaioterrian pairatzen zuen miseriak bultzatuta. Hemen jaio zen nire ama, dagoeneko zahartuta eta erretiratu. Argentinako beste hainbat erretiratu bezala, bere egoera eramangaitza da; izan ere, erretiroa, orain geure monetaren debaluazioarekin, 115 dolarretakoa da. Bere osasuna dela-eta, zaharren egoitza batean dago, eta honek EZ du estatuen inongo laguntzarik jasotzen. Bertan egon dadin, 175 dolar gehitu behar ditut nik, baina langabezian nagoenez, nire herriki-de asko bezala, ia ezinezkoa zait konpromiso hori betetzea. Gainera, zaharrek ez dute sendagairik lortzeko aukerarik, lehen beharpen batzuk zituzten, eta orain noraezean dabilta.

Nik, babesik gabeko herritar erretiratu honen izenean, Euskal Herriaren elkar-

tasuna eskatzen dut, haren medikuntza tratamendua ordaindu ahal izateko.

Galiziako Xunta nire herrian bizi diren galiziar jatorriko pertsonen laguntzen ari zaienez, euskaldunek hemengo euskal jatorriko pertsona behartsuak adeitsu lagun ditzaketela pentsatu dut.

Euskaldun zintzoen ondorengo hau lagundu nahi izanez gero, nirekin jarri zaitezke harremanetan posta elektronikoa bidez, eta betirako eskertuko dizuet; izan ere, Argentinako Estatua ez da dagoeneko herritarren erantzule.

Zuen ulermen eta laguntza eskertzen dut alde zuretik.

MARIO ARAMBURU
(BUENOS AIRES)

mario_aramburu@yahoo.com

Hiruko Txikian

ESKERGARRIA

Oso, gure herri hau aske eta zoriontsu izan dadin politikara emanak bizi zaizkigun ahotik entzun berri ditugunak. ETaren artxibotako baten zerrendan edo arrestatuetako baten bateren sakelaren batean atzemandako folioan, EAJko militante kualifikatu zenbaiten izenak irakurri omen daitezke. ETaren jomuga militarrik omen. Ohi lege, Arzalluzek bota du berria koadrilan batzokiren batean, eta handik kasualitate hutsez zebilen kazetari solidarioren batek publikatu egin du. Batasunako Morcillok EAJ eta Arzalluz boto eskea xede, gezurretan dabilzala esan digu, eta nor badira,

delako zerrenda hori erakusteko. EAJko Anasagasti, Madrilko el vasco, erdiparean edo kokatu da: Batasunak hori badio, ETarekin harremanetan dagoenaren seinale. Eskergarria oso. Frankismoaren haziak ez gaude ohituta hain informazio aipagarri eta nabarmena batera jasotzen. Areago, hain gardenki. Ederra benetan. Izan ere On Nikolas "El cocas"ek edo On Bartolomé "El Pililas"ek -División Azulekoak biak horrelakoetan hirurak batera hartu eta hoge bat minututan egarik gabeko bakea egingo zuten. Jakina, hauek ez bezala gu mutil kozkorak izaki

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

LAN ISTRIPUAK ETA EPAILEAK

Eusko Jaurlaritzako Justizi eta Lan sailburu, Joseba Azkarragak, eta Estatuko fiskal nagusi Jesus Cardenalek fiskaltza propio bat eratzeko beharraz hitz egin dute, heriotza eta gaixotasun larriak eragiten dituzten lan istripuen zergatiak ikertzeko. ELA, LAB, ESK eta EILAS sindikatu abertzaleen eskaera izan da, azkenaldian Euskal Herrian lan istripuak direla medio izandako hildako kopuru handia ikusita. Hegoaldean bakarrik, 2001ean, 121 hildako, 788 lan istripu larri eta 71.405 istripu arin izan ziren. Azken hamar urteetan, Hegoaldean 1.200 pertsonatik gora hil dira lan istripuetan. Baina larriena zera da, ez direla erantzukizunak argitzen halako kasuetan. Norbait erantzulea delako. Gehienetan behintzat, ez da patuaren, kasualitatearen errua. Giza hutsegiteak, prebentzio neurrien falta edota haiek ez aplikatzea dira arrazoi nagusiak. Hortaz, pertsonak -enpresariak, ikuskarriak, sindikatuetako ordezkariak, langileak- dira erantzuleak. Orain arte epaile eta fiskalek beste alde batera begiratu dute. Horregatik fiskal eta epaileak inplikatzeko dituen ekimen hau txalotu behar dugu. Busti daitezela! ●

◆ DANIEL UDALAITZ

BATASUNA BERE LEGEZ KANPOTZEA PRESTATZEN ARI DA

JAVIER Madrazo EB-IUko koordinatzaile eta Jaurlaritzako Kontseilariak esan du, Askatasuna eta Segiren legez kanpotzeen harira: Batasunaren legez kanpotzea prestatzen ari dira. Batasunako buruzagiek ere behin baino gehiagotan salatu dute asmo hori, eta irailaz 11ko giroaren beroan European saioa egin du Espainiako gobernuak, modu baldarrean baina norabide zehatz batean lortatza agerian utziz. Espainiak lehen sehileko honetan Europako Batasuneko lehendakaritza probestuko duela uste du Batasunak, eta egoera horretarako ere prestatua dago. Bere zuzendaritzaren atxiloteta aginduaren aurrean plan bat ere eginga omen du, besteak beste, balizko atxiloteten biharamonean bilera egiteko toki zehatz bat.

ALARMA SOZIALA

EZ da zalantzarik hedabideek egungo gizarte modernoetan duten eragin sozialaz. Kasu askotan, beraiek dira gizartean zerbaiten aldeko edo aurkako giroa bultzatzen dutenak. Zenbait kasutan, judikaturarekiko zirkulu itxi bat ere sortzen da, hedabideek alarma soziala pizten dute eta gero epailek hori erabiltzen dute erabateko neurriak edo bestelakoak hartzeko. Espainiako epaile aurrerazale batek justizian iskanbila ekarri duen Entzutegi Nazonaleko IV. aretoarekin gertatutakoa deskribatzeko erabili duen argudioa da aipatutakoa.

ABERRI EGUN BATERATUA OSPATZEKO AHALEGINAK

MARTXOAREN 31n izango da aurtengo Aberri Eguna eta prestaketa lanak hasiak dira jada zenbait gunetan; ez dirudi, alabaina, ezusteko handirik izango denik. Su-etena hautsi zenetik gertatu den gisan, indar politiko bakoitzak berea egingo duela, alegia. Edozein modutan, bada Lizarra-Garaziko Itunaren inguruan

JOXE LACALLE

bildu zirenak elkarrekin zerbait egin dezaten ahaleginetan ari denik, Abertzaleen Batasuna, esate baterako, norabide horretan ari da azken asteetan.

ROJOREN NABARMENTZEA

PSE-REN ia 10.000 militante martxoaren 23 eta 24an egingo den ezohiko kongresuko oinarriko txostena eztabaidatzen ari dira egunotan. Joan den asteburuko Biltzar Nazonalean izandako giroarekin pozik agertu da Ramon Jauregi Kudeaketa Batzordeko burua, bere zuzendaritzapean egindako sintesi lanak sostengu zabala jaso duela. Javier Rojo Arabako PSE-EEren idazkari nagusia izan da agian gehien nabarmendu den buruzagi sozialista; Arabako sozialistek blokean egin dute bat bera-

B A H E A

• Juan Martin Elexpuru, idazle eta Aralarreko kideak Elkarriren Bake Konferentziari buruz 'Elkarri' aldizkarian: "Aingeru gutxi geratzen da mundu honetan, eta badakigu oztopo handiak gainditu beharko direla horrelako gauza bat aurrera ateratzeko. Baina denek jakin beharko dute, eta alderdiek bereziki, honelako prozesu demokratiko bat hondatzen saiatzen denak erantzun beharko duela lehenago edo geroago hautesleen aurrean, eta faktura oso garestia izan daitekeela".

ASKATASUN MURRIZKETA

Lizarra-Garaziko Itunaren inguruan bildu ziren alderdi eta sektore guztiek salatu dute Baltasar Garzonek -eta, beraz, Espainiako Justiziak-Askatasuna eta Segi legez kanpo jarri izana. Baina, egungo egoera politikoan, beste eremu batzuetan lege, gaitza dirudi salaketa horretatik aurrerago jotzea. Gehiago egin ez izanak oihartzuna kentzen dio Garzonen erabakiari, eta berez guztiz ezohikoa den egoera normaltzen du. Baina larritasuna bere horretan mantentzen da, azken finean, tankerako erabakiak ezker abertzalearen sektore politiko handiena ahots legalik gabe uztera bideratuta daudelako. Argazkian, Segiko gazteak Iruñean egiten ari diren gose grebaren une bat.

rekin eta kongresuan izango diren 50 ordezkari arabarrak sektore desberdinen arteko lehiari funtsezkoak izan daitezkeela ere ikusi da. Euskal Sozialismo Berriaren ordezkariak argi utzi duten bezala, dena den, ideien eztabaida mamitsuena kongresurako atzeratu da, nahiz eta orain herrietan izango den eztabaidak sektoreek agrupazio sozialistetan duten indarra ere azalduko duen. Martxoaren 3an bukatuko da herrietako emendakinen fase hau eta ordutik aurrera idazkari nagusien hautagaitzen unea zabalduko da ofizialki. Hautagai izateko, kongresuko ordezkarien %10ren sinadura bildu behar da.

DEPARTAMENDUAREN ALDEKO ELKARTE BERRIA

1999KO urriaren 9ko herri mobilizazio his-

torikoaren ondoren sortu zen "Urriaren 9ko deia" kolektiboa elkarte izatera pasa da. Otsail honen 8an -1790eko otsailaren 8an, Frantziako Batzar Konstituzio egileak Pirinio Atlantikoak departamendua egituratu zuen-, Uztaritzen buruturiko biltzar nagusian, elkartearen lan ildo berriak finkatu ziren. Kide berrien biltzea, elkartearen egituratzea, gizartearen mobilizatzea eta Kontseilu Nagusiaren eratzea dira elkartearen lehen zereginak. Biltzar Nagusian, RPR, PS, UDF, EAJ, AB, Batasuna, Berdeak eta kide independenteak bildu ziren. Bere xede nagusia Euskal Departamendua izan arren, eskaera berriak planteatu dira elkartearen, hala euskarentzat estatutua nola Ipar Euskal Herrirako laborantza ganbera. Elkarreak aurtengo urrian mobilizazio handi bat antolatzea du helburu.

■ Ramon Rabanera.

IZPIAK

Ramon Rabanera Arabako Diputazioko Ahaldu Nagusiaren akademia bosgarrenez erasotu dute joan den asteburuan Gasteizen izandako erasoarekin.

Albert Reynolds Irlandako lehen ministro ohiak arretoa handia erakarri du Elkarrik gonbidatuta Euskal Herrira egin duen bisitan. Besteak beste, argi utzi zuen bake prozesu bat izateko ETaren su-etena ezinbestekoa zela; baina argi utzi zuen, halaber, kontaktu edo negoziatzen lehen faserako su-etena ez dela ezinbestekoa.

Juan Jose Martinez Leunda Eusko Jaurlaritzako Giza Eskubideen zuzendariak dimisioa aurkeztu berri dio Joseba Azkarraga Justizia sailburuari. Martinez Leunda enpresa pribatura itzuliko da Bilbon.

Manuel Fraga PPko buruzagi galiziarrek argi utzi du -Jose Maria Aznarren tesiei aurre eginez- autonomien norabidea finkatuko lukeen Konstituzioaren erreforma egin beharko litzatekeela, besteak beste Senatuaren erreformari ekinez. PPk gehiengo osoa duen une hau baliatu beharko lukeela uste du Xuntako lehendakariak eta aurrera begira, erreforma hau eginez beste handiago batzuk saihestuko direla dio.

• Pasqual Maragall, PSCko buruzagia: "Espainiaren etorkizun plural eta federala, hor dago Espainiako herrien berradiskidetze iraunkor eta egonkorra, eta horrek esan nahi du askatasunean oinarritutako batasuna eta ez inposaketa".

• Irene Stoller ETaren aurkako borrokan aritu den Frantziako fiskal ohiaren ustez, Frantziak ez du ETaren aurkako jarrera aldatu eta azkenotan ETaren aurka izandako jarduerak kasualitatearen ondorioztat jo du. Bere ustez, halaber, ETaren garai bateko militanteak egun dituenak baino klandestinoagoak ziren.

Nazioarteko ataka

Iazko abenduaren 29an, orain hilabete pasatutxo, Euskadi-Ghana futbol partida jokatu zen San Mames futbol zelaian. Katedrala leporaino beteta, 3-2 irabazi zion euskal Selekzioak Ghanakoari. Giro aparta eta beroa harmailetan bizitu zena. Izan ere, Selekzio ikustera eta animatzera joan ziren han bildu zirenak, eta asko eta asko izan ziren San Mameseko harmailetan Selekzio ofiziala eskatu zuten pankartak.

Ia hilabete geroago, urtarrilaren 26an, 2004ko Eurokopian parte hartuko duten 50 selekzioen zerrenda ikusteko eta konparaketa egiteko parada izan dugu.

Status politiko berezia duten hiru herrialde agertzen dira 50 selekzioko zerrenda horretan. Hala nola, Andorra, San Marino eta Liechtenstein. Irunen pareko da lehenengoa, biztanlez, eta Eibarren tamainako beste biak. Ez dute futbol tradizio esanguratsurik, ez eta goi-mailako liga propiorik. Inongo mespretxurik gabe esan daiteke Euskal Herria baino askoz txikiago direla eta futbol tradizio gutxiago dutela, baina hor daude zerrendan barne heien status politikoari esker, inork oztoporik jartzen ez die-lako.

HAINBESTE aldiz aipatu izan diren Ipar Irlanda, Eskozia eta Galesek osatzen dute beste talde bat. Hauek nazio dira gu bezala, ez dira, ordea, estatu eta gu ere ez, baina futboleko nazioarteko federazio-kide dira hasiera-hasieratik eta, beraz, selekzio ofizialak dituzte. Hirukote honena salbuespena omen da. Guretzako ez ote legoke salbuespenik?

Hor ditugu, nola ez, bi estatu txiki, Luxenburgo eta Islandia, Araba baino jendetsueagoa lehenengoa eta biztanlez urriago bigarrena. Euskal Herria baino txikiago direnak, jendez eta lurraldez eta futbol tradizio gutxiago dutenak, baina estatu izateak ematen duen txartela dutenak.

Hor daude gure tamainako nazio direnak eta berriki estatu izatera heldu direnak, denok ezagutzen ditugunak.

Hala ere, 50 selekzioko mosaiko horretan bada bat guztiz berezia: Faroe Ugartena. Danimarkako estatua-ren parte izanik eta gure antzera autonomi politiko bat edukirik, selekzio propio bezala 2004ko Eurokopian parte hartuko duelako, 50.000 bizilagun besterik ez izan arren. Zergatik? Bada, Danimarkak oztoporik ipintzen ez duelako, bertako agintariek Danimarkaren kanpo ordezkaritza politika eta kirolgintza bereizten dakitelako.

Urtarrilaren amaieran honako albiste hau irakur-tzen genuen: Euskadiko pilota federazioak ultimatu-

ma bota dio nazioartekoari, aurtengo Munduko Txapelketan Euskadiko selekzio gisa ofizialki parte hartzerik izango duen edo ez, galdeginez. Izan ere gure pilotarena paradigma-tikoa da. Kirol baldintza guz-tiak betetzen ditu Euskadiko pilota federazioak nazioarte-koan sarrera izateko, baina Espainiako eta Frantziako federazioek ez dute entzun ere egin nahi horrelakorik eta “betoa” jartzen dute mahai gainean, kantzelaritzak astin-du eta mugitzeaz gain. Hauek ez daude Danimarkaren bide malgua jarraitzeko prest eta jeloskor jartzen dira beraien presentzia eksklusiboari norbai-tek itzal egin diezaiokeela pentsatze hutsarekin ere.

BIGARREN bidea nazioar-teko federazioen erabakimen autonomoa indartzea litzake, hau da, zuzenbide pribatuko erakunde izanik, estatuen inte-

resen gainetik haien irizpide propioak erabiltzea, kirol merezimenduak soilik kontutan hartzea selekzioak onartzeko garaian. Orduan posible izango litzateke pilota eta beste kirol batzuetako gure selekzio ofizia-lak izatea.

Lehenengo ataka, estatuen jarrera samurtzea, zaila bada, lan ugari eskatzen du bigarrenak, nazioarteko federazioak estatu interesen gonapetik ateratzeko.

Bitartean, atakaz ataka, bideak urratu eta ahalegi-nak egin behar, estatu izenak eta izanak ematen duen “bularik” ez dugunok. Beste arlo askotan bezalaxe... ●

Jose Mari Agirre
Udalbiltzaren
zuzendaritzako kidea

*“Faroe Irlak, Danimarkako
estatuaren parte izanik eta
gure antzera autonomi politiko
bat edukirik, selekzio propio
bezala 2004ko Eurokopian
parte hartuko dute. Zergatik?
Bada, Danimarkak oztoporik
ipintzen ez duelako”*

J U A N J O S E P U J A N A

EAKo Juan Jose Pujana, lehen Jaurlaritzako partaidea eta Eusko Legebiltzarreko lehendakaria izan zen. Legebiltzarreko araudia nahiz Kontzertua primeran ezagutzen ditu. Politika aktiboa utzia izan arren, oso argigarria da legelari honen ikusmoldea ezagutzea.

“JAURLARITZAK BERAK EGIN BEHARKO LUKE KONTZERTUAREN ARAUDIA”

Kontzertu ekonomikoaren itunean parte hartu zuen Juan Jose Pujanak, 1981ean, EAEko lurraldeentzat berritua izan zen orduan. Gaur egun bizi duen egoeraz galdetu diogunean, Kontzertua zer den azaldu beharra azpimarratu du Pujana jaunak: “Kontzertua, Foruak 1816an deuseztatu zirenekoen erlikia bat baino ez da. Estatua zergak biltzeko estrukturari gabe geratu zen hemen. Antzinago, Hego Euskal Herriko lurralde historiko bakoitzak zeukan eskumen hori. Orduan, zergak biltzearen truk, bertako erakundeek -diputazioek- estatuari kupo bat ematen zioten, kupo finko eta akordatuak zen. Hori da, funtsean, Kontzertuaren muina”.

Iragan mendean, Francok Gipuzkoari eta Bizkaiari (probintzia traidoreak izendatu zituen) eskubide hori kendu zien; Kontzertua Nafarroan eta Araban baino ez zen geratu frankismoan. Estatuen Autonomien garaia etorri zenean, EAEk, kasu, Gernikako Estatutuaren bidez eskubide hori berreskuratu zuen.

Ordutik gaurrera -Espainiako Estatuak Europako Batasun (EB) sartzean- zergen estrukturak aldatu dira, BEZ eta beste hainbat zerga berregituratu dira. Pujanaren ustez, horretan datza Kontzertuaren inguruan bizi den gatazkaren gakoetako bat. Badago besterik, ordea: “Kontzertua ez da alde baten kontua, bi aldeek ituna baizik. Gatazka handi batean gaude, Espainiako Estatuak autonomiari buruzko planteamenduak aldatu nahi dituelako. Esaterako, Nafarroako hitzarmena eta EAEko Kontzertua, biak bat datoz izate juridikoan eta egituran, Kontzertu berri hau egituratzean lehenengo ezberdintasunak elkartu baitziren”.

JOSEBA OLALDE

■ “Atutxak ondo interpretatu du araudia. Araudiak Legebiltzarreko lehendakariari ahalmenak jartzen dizkio berau interpretatzeko”.

1839. urteaz geroztik hasi ziren Espainiako Estatuak eta Hego Euskal Herriko lurraldeen arteko tirabirak. Pujanaren arabera, berauek indarrez sartuak izan ziren Espainiako Konstituzioan. Hortik dator egungo gatazkaren jatorria. Nafarroa Erreuma probintzia arrunta bilakarazi zuten

Kontzertu berriaren bilakaeran ere; 1982ko LOAPak dugu gogoan.

LOAPak izugarritzko eragina izan zuen. Estatu kolpe saioaren ondoren (beste gerra deiadar bat) eskumen esklusiboak Estatuak Gobernuaren esku gelditu omen ziren. Hala ere, Auzitegi Konstituzionalak artikulatu batzuk deuseztatu zituen. Gorte Nagusietan (Senatua) onartu ziren legeak zulo galantak egin dizkiote Gernikako Estatuari. Harrezkero, Auzitegi Konstituzionalak

ematen ditu legeen sententziak. Nolako legeak halako erabakiak. Auzitegi honek, irizpide murrizkak erabiltzen ditu Estatuak interpretatzeko.

■ 1984-85ean ere blokeoa izan zen?

Baina ez egun bezala. Orain gauza bi daude auzitan, legea bera, ituna bera, Kon-

□ “Espainolen jarrera ikusita, Ibarretxek aipatutako kontsulta ezin da garatu, ez da posible, boluntarismo hutsa da”

juridikoki: “Foralistek esan dezakete nahi dutena, baina gogora dezaten gertaera hori. 1841eko ‘Ley paccionada’ delakoa osorik irakur dezaten. Lege hori gerra eta inposaketaren dekretu bat da. Madrilgo Gobernuak hasi zen diputatuak hautatzen”.

■ Gatazka ez da berria historian, ezta

■ Eguneroko politika

“Joseph Paul Goebbels, Jaime Mayor Orejaren ondoan ikasle ezjakina zen”

Anjeles Iztuetak zuzentzen duen Hezkuntza Sailean ari zara aholkulari gisa. Euskal Unibertsitateko lege berria iragarri du berak. PPK desobedientzia zibilerako deia gisa hartu izan du bere egitasmoa.

Lehen desobedientzia zibila Barne Ministerioak egiten du hemen; Raxoi presidenteordeak publikoki esanda. Hainbat aldiz, HBri zor zaizkien diruak ordaintzea onartu dituzte auzitegiek. Legearen eta botoen arabera dirua da eta ez zaio ordaintzen, eta Raxoik mantentzen du egundokoak eta bi egingo dituztela ez ordaintzeko. Horra hor desobedientzia.

■ **Jaurilaritzak Kontzertuaren inguruan daraman politika ondo ikusten al duzu? Zuk nondik joko zenuke?**

Kontzertua bi parteen artekoa da. Akordiorik ez den unetik kontratua bukatua da. Kontzertuaren inguruan akordiorik ez balego, Gobernuak gai izan beharko luke araudi berezi bat egiteko. Kupoa Estatuarekin konpondu beharko luke, aparte. PPK dioenez, Estatutua EAE eta Estatuaren arteko itun bat da. Bada, parte batek ez badu berau betetzen besteak ez al du eskubiderik bertan behera uzteko? PPK inbutuaren legea aplikatu nahi du. Estatutuaren kontra egon zirenak alde daude orain. Nola ote?

■ **Araudia sortzen badu konfrontazioa gogorra izanen da. Ibarretxe lehendakaria bide onean ikusten al duzu?**

Ibarretxe irizpide onez ari da. Kontzertua itun bat izaki, bete behar dela dio. PPK Estatutua arma politiko bezala ulertzen du, ordea, eta legea ez betetzeko txantajea egiten du. Hitlerren eskumaren esku izan zen Goebbels -III. Reicheko propaganda arduradun nagusia- Mayor Orejaren ondoan ikasle ezjakina zen. PPKo buruek Estatuak dituen baliabide guztiak erabiltzen dituzte Euskal Herriaren aurka. Ez dakit zer egingo luketen Euskal Herririk ez balego. Haien izatearen arrazoa al gara-edo?

■ **Bestalde, Batasunaren “Bake proposamenean” bila-kaerarik antzeman duzu zuk?**

Batasunak aurreko legealdiaren itunetik legealdi honetara atzera egin du. Besterik ez. Badakizu zer nolako agiria sinatu zuen EHk orduan. Hor dago gakoa. Hark jarri zituen espainolak urduri, ez beste ezerk. Euskaldunon artean dugun arazoa indarkeria da. Gainera, gure eskubideak ezin dira indarrez jarri, indarraren printzipioaren arabera eskubide bat ezartzen badugu, herri bezala azkena litzateke ●

tzertua eta Kupoa. Estatuak Gernikako Estatutua ez garatzea erabaki du, hainbat eskumen eta baliabide oraindik garatu gabe daude. Eskumenak bitarteko finantzariak ahalbideratzeko tresnak dira. Aldi berean, Espainiako Estatuak Europako ordezkari hartu du Estatutua deuseztatzeko. Kanpo arazoak direlakoan, eskumenak bereak direla argudiatuz. Europaren bidez gure eskumenak hartzen ari da Espainiako Gobernuak.

■ **Bestalde, Eusko Legebiltzarreko aurrekontuen inguruan tirabirak izan dira. Lehen ere gertatu izan ziren. Zuk ondo ezagutzen duzu bere araudia...**

1985-86ko aurrekontuak oraingo espiritu eta irizpidearekin bozkatu ziren. Egiagarai jaunarekin araudiari buruzko eztabaida izan nuen; orduan ere orotariko zuzenketak oso ezberdinak izan ziren, orain gertatu den bezala. Juridikoki aurrekontuak ezin zirela boz-

keta bakar batez deuseztatu esan nuen plenoan.

Legebiltzarrak bere borondatez argi eta garbi aditzera eman behar du zer eta nola egin behar den. Funtsean, Jaurilaritzak Legebiltzarraren borondateari jarraitu behar diolako. Orduan, eztabaida izan zen eta oposizioa era adeitsuan portatu zen, irizpide ezberdinak genituen arren ez zen orain gertatu dena gertatu.

■ **Juan Mari Atutxak araudia erabili duen modua ontzat jotzen duzu?**

Juridikoki araudi horren erabilpena zuzena da, bestela -aurrekontuen baietza eta ezetza aldi berean onartzea- aberrazio juridikoa izango litzateke. Legebiltzarrak Jaurilaritzaren gestioa kontrolatu eta bultzatu egiten du, hartara, nolako bultzada emango dion gobernagarritasunari mahai gainean kontraesan bat jartzen badio? Zer eredutan jarri beharko luke proiektu berria Gobernuak emendakinak kontraesanezko aurrekontuekin onartzen badira?

Juan Mari Atutxak ondo interpretatu du araudia. Gainera, araudiak Legebiltzarreko lehendakariari ahalmenak eta bideak jartzen dizkio berau interpretatzeko. Gaia- ren konplexutasuna kontuan hartuta, badaude irizpide objektiboak horrela interpretatzeko. Beraz, oposizioak muntatu duen iskanbilak juridikoki ez du funtsik,

JOSEBA OLALDE

■ **“Espainiak Europako ordezkari hartu du Estatutua deuseztatzeko”.**

eta politikoki 'filibusterismo' arrunta da, Legebiltzarrarekiko errespeturik eza.

■ **Legelari zaren aldetik, zelan ikusten duzu autodeterminazioaren eskubidea egun?**

Autodeterminazioari buruzko lege zehatzik baldin badago, Autodeterminazioaren Legea bera da. Espainiako Estatuak bi tratatu ditu sinatuak eta berro-nartuak, 1966. urtekoa bata, giza-eskubideak eta eskubide politikoak jasotzen dituen. Tratatu horrek ez du bereizten eskubidea norentzat den, herrien eskubidea ere barne delarik. Autodeterminazio politikoa, frankismotik beretik sartuta dago Espainiako ordenamendu juridikoan; demokrazian, aldiz, trantsizioan -1976an- birsinatu zenetik. Autodeterminazioaren eskubidea oraingo Konstituzioa-rena baino lehenagokoa da eta bere gainetik dago, beraz.

■ **Gauza bat dira legeak eta beste bat praxi politikoa, ordea.**

Jakina. Autodeterminazioaren eskubidea nazioarteko itun bat da, baina estatuen gogoa falta da indarrean jartzeko. Autodeterminazioaren eskubidea norbanakoak izan nahi duena erabakitze-ko eskubide bat da, beste kontu bat da zer erabakitzen duen. Nik, juridikoki, estatuek beren konstituzioetan ez dutela ezer berritu behar, esan nahi dut.

■ **Gurean, lurraldetasuna berebiziko arazoa ote da?**

Lurraldetasunari buruz gauza bat: Nafarroan -Amejoramenduaren arabe-ra- ez zen erreferenduma egin. Beraz, hor ere oinarri demokratikoa zalantzan jartzeko modukoa da, inposizio bat izan zen. Alderdiek nahi dutena esan dezate-la, hauteskundeak izan direla eta beste, baina Nafarroako Estatutua ez da bozkatua izan. Halaber, Gernikako Estatu-tuak komunitate politiko bakar bat egi-teko ahalmena nortzuk daukaten garbi uzten du: Gipuzkoa, Bizkaia, Araba, baita Nafarroa ere. Dauden prozedurak bete baino ez da behar. Lurraldetasuna onartzen da, beste gauza bat da egiten

JOSEBA OLALDE

■ **"Autodeterminazio eskubidea oraingo Konstituzioa baino lehenagokoa da, beraz, bere gainetik dago".**

den edo ez. Lurralde bakoitzak erabaki-tzeko ahalmena baitu.

■ **Hala izanda ere, Euskal Herria eskualde horiek baino gehiago da.**

Jakina. Lau lurralde horiek ez da Euskal Herria osatzen, eta hor ere badago gako bat. Estatu biren arteko arazoa da. Guk ez dugu Euskal Herrian mugarik jarri

□ **"Alderdi politikoek ez zuten maiatzaren 13ko emaitza espero. Beraz, herria heldua-go da klase politikoa bera baino"**

historian, estatuek jarri zuten frontera hori. Bi Estatuak "Faisanen edo Konferentzien uhartean" sinatu zuten Pirinioetako delako bakea. Bakea baino ezbeharra izan dena. Baztandarrek eta baigorriarrek, edota bida-soarrek eta saratarrek ez zuten muga eza-rri. Euskal lurraldetasuna deuseztatze-ko Frantziako Iraultzaz geroztik gauzatu den politika oso ankerra izan da.

■ **Demokrazia sistema ez da une onenean, antza. Gurean ere ez. Hona hiru adibide: "Iruñeko Gaztelu plazaren auzia". "Sakanan, Guardia Zibilari buruzko erreferen-duma" edo "Boroako zentral termikoaren ingurukoa". Klase politikoak ez du batere demokrazia zuzenean sines-ten.**

Demokrazia zuzena posible ote da gaur egun, ordea? Grezian bere garaian, 'polisa' edo hiria zen Estatua, egitura politiko nagusia, eta hango hiriak oso gutxi ziren, beraietan oso biztan-le gutxi ziren, estadio batean bil-tzeko eta eztabaida gauzatzeko adina. Udaletan kontzeju irekia zegoen eta auzokide guztiek eztabaidatzen zuten, baina gaur egun ezin da. Erreferendumak arazo puntualetan gehiengoaren oniritzia emateko dira.

■ **Aldeak alde, Ibarretxe lehendakariak burutu nahi duen kontsulta garatzeko, zer behar da?**

Espainolen jarrerara ikusita Juan Jose Ibarretxe lehendakariak aipatu kontsulta ezin da garatu, ez da posible. Lehendakariak hemen-dik urte batera erreferenduma egin-go dela esango balu ere, boluntaris-mo hutsa litzateke.

■ **Nola atera gaitezke bizi dugun gatazka honetatik, orduan?**

Bada, borondateak bilduz, ez bana-tuz. Eta gehiengo alde dagoela suma-tzen denean erreferenduma egiteko pres-tatu. Estatuekin negoziatu behar da, areago Europar izanda. Guk Europako sostengua lortu eta zertu behar dugu. Herri baten borondatea argi eta garbi dagoenean oztupoak gaindi-tzen dira. Herri batek bere buruaren jabe egin nahi due-nean hori lortu egiten du, ez

dago hori lortu ez duen herririk

■ **Gizartea edo herri hau ez al dago klase politikoa baino helduagoa, hala ere?**

Seguru. Alderdi politikoek ez zuten maiatzaren 13ko emaitza espero. Beraz, herria helduago da klase politikoa bera baino ●

◆ MIKEL ASURMENDI

Porto Alegren eta New Yorken (Davos gisa ezagunagoa) globalizazioaren gaineko bi foro guztiz kontrajarri egin dira. Lehenbizikoan globalizazio alternatiboa, berdintasunezkoa, bilatzen dutenak bildu ziren; bigarrenean, berriz, globalizazio kapitalista defendatzen dutenak.

GLOBALIZAZIO KAPITALISTAREN ALTERNATIBAREN BILA

■ 1999an Seattlen MMEren aurka egindako mobilizazioa.

Bi foro oso ezberdin eta kontrajarri, Munduko Foro Soziala (MFS), pobreak eta herri zapalduak eta hirugarren mundukoak ordezkatzan dituen, eta Munduko Foro Ekonomikoa (MFE), kapitala eta aberatsen gizartea ordezkatzan dituen, oraindik orain bildu dira, egun beretan, Porto Alegren (Brasil) eta New Yorken, hurrenez hurren. Orain arte, azken horri Davosko Foroa deitzen zitzaion, baina,

irailaren 11ko atentatuak gertatu eta gero, egoitza New Yorkera aldatu dute. MFSn organizazio antikapitalistetako ordezkariak bildu ziren, beren patriketatik ahaletin handia eginda planetako bazter guztietatik Brasileraino iritsiak; MFEn, berriz, ordezkari korporatiboak, politikoak, erlijiosoak eta sozialak bildu ziren, bakoitzak 25.000 dolar (ia 30.000 euro) pagatu behar izan eta gero hara joateko. Lehen multzokoak, MFSkoak,

Seattle, Washington, Praga, Genoa eta hainbat hiritako mobilizazio popular eta dagoeneko historikoetan parte hartu izan dutenak dira. Bigarren multzokoak, MFEkoak, Davosko eta beste hiri batzuetako hotel handietan eseri izan direnak, Munduko Fondo Ekonomikoko, Munduko Bankuko, Merkataritzako Munduko Organizazioko eta enpresa handi eta multinazionalen ordezkariak dira.

Bi kolektiboen globalizazioaren gainean eztabaidatu dute, baina alderdi bakoitzak oso konklusio ezberdinak ateratu ditu. Batzuentzat, gaur nagusi dugun glo-

Porto Alegrek munduko pobreak eta herri zapalduak bat egiteko esperantza adierazten du

balizazio kapitalista kapitalaren, multinazionalen eta herrialde aberatsen zerbitzura dago; besteentzat, berriz, globalizazioaren aldeko apustua egin behar da atzeraldiari, pobreziari, segurtasunari eta gizabanakoaren askatasunei irtenbideak bilatzeko -irtenbide kapitalistak, gutxi batzuen interesen zerbitzura eta beste askoren pobreziaren lepotik-. Porto Alegren, euskaldunen ordezkartza oso oparoa eta askotarikoa izan da (Hirugarren Mundua Ta Bakea, ELA STV, LAB, Batasuna, EA, Udalbiltza, Elkarri eta abar).

SOZIALDEMOKRAZIA AZPITIK SARTU DA PORTO ALEGREN. Bi kolektibo horiek, ordea, ez dute bereiz jardun. Izan ere, Davosko kolektiboaren interesak gehiago defendatzen dituen

■ Herri askoren biziraupena, Porto Alegren esan zutenez, globalizazio neoliberalak porrot egitearen baitan dago.

sozialdemokraziak Porto Alegren azpitik sartu nahi izan du. Hala, sozialdemokrazia horretakoak diren hainbat politikarik, ministrok, alkatek eta parlamentariak kamerak berentzaketu nahi izan dituzte; errealitatean, ordea, beren erakundeetan, ez dituzte defendatzen mugimendu sozialaren politikak, planetako pobreen eta herri zapalduen zerbitzura egongo den globalizazio alternatiboa bilatzen dutenak. Han izan ziren Garzón, Borrell, Bartzelonako alkatea, Erromako alkatea eta beste hainbat politikari eta intelektual, globalizazioaren eredu kapitalistaren defendatzaileak eta gerraren aldekoak, beren posizioen lekuri hurbilena Davosen dutenak, edo, aurtengo kasuan, New Yorkeko Walford Astoria luxuzko hotolean, han egin baita Munduko Foro Ekonomikoa. Globalizazio kapitalistaren kontrako hurrengo batzarrek edo gailurrek oso kontuan izan beharko dituzte "kamera zurrupatzaile" horiek inolako protagonismorik ez izateko moduko formak.

Porto Alegren bildutako mugimendu sozialek gauza asko eztabaidatu dituzte, eta oraindik goizegi da ondorioak ateratzeko. Konklusio nagusiek zerkusia dute atzerriko zorrarekin, erabat deuseztatzea bilatzen baitute, eta espekulazio finantzarioarekin. Garabidean dauden herrialdeek jasaten duten zama finantzarioaren zenbateko guttizkoa

apenas da munduko zor osoaren %5, eta Ameriketako Estatu Batuetako zorra baino 30 aldiz txikiagoa. Beraz, Porto Alegren esan zutenez, sistema finantzarioak porrot egiteko inolako arriskurik gabe barka liteke. Espekulazio finantzarioa iruzurtzat jotzen dute, kontrol orori itzurtzen zaizkion kapital fluxuetatik etekina ateratzen duen fraudetzat.

□ Davosko foroak multinazionalen eta dagozkien gobernuen interes kapitalistak ordezkatzeko dituzte

Horregatik, berriz ere zerga global baten alde mintzatu dira, kapitalen mugimendu hori kontrolatzeko. Hori da "Tobin tasa" esaten zaiona. James Tobin ekonomiako Nobel saridunak egindako proposamena da, eta transakzio espekulatiboei %0,1eko zerga ezartzea gomendatzen du, eta horrek planetako beharrak asetzeko balioko luke. Beste batzuek, berriz, enpresa multinazionalen mozkinak zergen bidez zigortzea proposatzen dute. Testuinguru horretan Nazioarteko Diru Funtsaren (NDF) eta Garapeneko Bankuaren jokatibide hertsagarria eta sektarioa, Munduko Merkataritza Erakundearen (MME) hipoteka globalizatzaileak eta abar salatu dituzte.

Eztabaidakizun izan diren beste gai batzuk honakoak dira: nazioarteko mer-

kataritzan aldaketak egin beharra, bidezkoagoa izan dadin; elikadurako subirantotasuna, gosearen alternatiba moduan; elikagai transgenikoak; laneko eskubideak eta emakumeen berdintasuna; ura eta lurra lortzeko bidea; atzerriko zorra kitatetik haratago joan beharra; oinarritzko errenta globalizatzeko moduko onura sozial gisa berrikustea; demokrazia

parte-hartzaileaz gozatzeko aukera; globalizazioa arrazionalizatuko duen munduko gobernu baten beharra; eta komunikabideen kontzentratze eta uniformatze

suntsitzailea konpentsatzeko duen askatasun kultural eta informatiboa.

Porto Alegre orobat hainbat kultura eta herri zapalduen topagunea izan da eta haien eztabaidetan, euskaldunek parte-hartze garrantzitsua izan dute. Bakerako proposamenen foroaren eta globalizazioaren kontrako autodeterminazioaren foroaren barruan, euskaldunek, beste herri batzuen proposamenak entzuteaz gain, beraienak azaltzeko aukera izan zuten. Horrela, euskaldunek Palestinako intifadako, Quebec-eko herriko, Chiapasko (Mexiko), Venezuelako eta beste lurralde batzuetako indigenen ordezkariekin batera egoteko aukera izan zuten. Herri askoren biziraupena, han esan zutenez, globalizazio kapitalistak edo, orain esaten zaion bezala, neoliberalak porrot egitearen baitan dago.

■ Horrela sortu zen Munduko Foro Soziala

Porto Alegrek bigarren eta azken aldiz hartu du globalizazio neoliberalaren kontrako Munduko Foro Soziala (MFS). Han definitu zen zer bertsio berri izango duen MFS honek 2003. urterako eta zein herrialdetan egingo den planeta osoko hamarka mila lagun mugitzen dituen mundu mailako biltzar erraldoi hau. Baina nola izan zen Foro honen sorrera eta nola joan da garatuz?

1998. urtearen hasieran eman zen argitara Inbertsioen Akordio Multilateral (IAM) baten proposamena, Ekonomi Lankidetzaren eta Garapenerako Erakundearen (OCDE) esparruan sekretuan eztabaidatzen ari zirena, "Kapitalaren Munduko Konstituzio" moduko bat eratzeko asmoarekin. Luze gabe agertu ziren salaketak, hasi Ameriketako Estatu Batuetatik, non sortu baitzen Public Citizens mugimendua, eta Frantziako Estatuan sortutako ATTAC elkarteraino (gaur egun Herritarrei Laguntzeko Transakzio Finantzarioak Zergapetzearen aldeko Elkartea deitzen zaiona).

Jende mintegi hori izan zen mugimendu zabal eta heterogeneo baten jatorria, elementu komun bakar bat duena: kapitalaren interesek guztiz kontrolaturiko mundu baten aukerari aurre egitea. Guztiok ditugu gogoan haren ekintza gogoangarriak, Seattle, Washington, Praga, Genua eta beste hainbat hiritan egindako protestaldi jendetsuenatik.

Mugimendua, ordu arte, protestako mugimendua zen beste ezer

baino gehiago. Orduz geroztik, ordea, posibletzat jo zuten etapa ideologikoago batera pasatzea, jokabide ausartago batera. Kontua gehiago zen erantzun zehatzak bilatzea bestelako mundu bat eraikitzearen erronkei, halako mundu bat non ekonomia gizakien zerbitzura legokeen eta ez alderantziz. Kontestu horretan gertatu zen Munduko Foro Ekonomikoa Davos-en, non bildu baitziren kapitalaren buruzagi handiak beren estrategiak planteatzeko. Davosek, ordea, han izan zuen bere Anti-Davos ere, Europako ekonomista eta unibertsitario batzuek antolatutako kontragailur baten bitartez.

Davosko kontragailur horretan, mundu mailako beste biltzar bat antolatzea erabaki zuten, Davosko biltzarraren egun beretan egingo zena, 2002. urte honetan. Frantziako ATTAC erakundeko ordezkariak proposatu zuten bilkura

hori hirugarren munduan egitea; zehazkiago, Porto Alegren, esperientzia demokratikoengatik eta neoliberalismoaren kontrako borrokagatik munduan gero eta ezagunagoa den estatu bateko hiri-burua den aldetik. Bai estatuko gobernadoreak, bai Porto Alegreko alkateak, biek gogoz onartu zuten biltzar hori egitea. Eta horrela jaio zen Munduko Foro Soziala. Munduko Foro Ekonomikoa Davostik New Yorkera aldatzearekin batera egokitu da eta urtarilaren 31tik otsailaren 3ra bitartean egin da, gobernu, erakunde finantzario eta multinazionalen ordezkarien parte-hartzearekin ●

■ Porto Alegreko Foroa nazioarteko merkataritza bidezkoago baten alde egin zen.

DAVOSKO FOROA POBREZIAGATIK "KEZKATUA".

Davosko Foro ezaguna ere, New Yorken bildua, "kezkatua" dago pobrezia-
gatik, baina horrek sorrarazten duen errebolta sozialaren beldurrez eta, areago, pobrezia horrek nahiz "gatazka erregionalek" munduan "terrorismoa" elikatuko ote duten beldurrez... Eta, egoera hori "leuntzeko" neurriak bilatzen badituzte ere, ez da pobrezia-aren sustraietara joateko eta errotik kentzeko, baizik eta mundua eta haren aberastasuna lasaitasun eta sosegu handiagoz menderatzen jarraitu ahal izateko. Aburu horiek islatu dira Davosko Foroan, oraindik ere txunditurik eta harriturik irailaren 11n New Yorken muin ekonomiko, politiko eta militarren kontra izandako atentatuengatik.

Foro horretan egungo krisi ekonomi-

koa ulertzeko modu ezberdinak haute-man badira ere, krisia gainditzeko erreze-ta kapitalistak ez dira aldatu. Hala, Wall Streeteko guru famatuenean, Ameriketako Estatu Batuek errepresentatzen dituzte-nek, aurtengo urte bukaerarako espero dute hazkunde ekonomikoa susperraldia (%4an jarri dute); Europan eta mundu industrializatuko beste zona batzuetan, berriaz, susperraldia motelagoa izango dela uste dute.

Krisia gainditzeko errezetak, ordea, betiko errezeta kapitalistak dira: ekonomiaren hazkundera produktibitatearen hazkundera bitartez etorriko da.

"Langile gutxiago eta produktiboagoak". Horrela definitu zuen foro horren aurrean Samuel Dipiazza kapitalistak, PricewaterhouseCoopers kontsultore enpresako presidentek. Tradizioz eta irizpide kapitalistekin kalkulatu izan denez, hazkundeak %3koa edo handiagoa izan behar du langabezia handituko ez bada: zenbat eta produktibitate handiagoa, orduan eta handiagoa izan behar du hazkundeak, langileak bereganatzeko. Oraingo tasekin (%0 eta %1 bitartekoa Ameriketako Estatu Batuetan), langabezia gehitzea ziurtatua dago. Eta, ondorio moduan, esan zuten ezin dela espero izan gauzak oso bestelakoak izatea Europan edo beste eskualde ekonomiko batzuetan ●

◆ DANIEL UDALAITZ

AVISO: EL LEER
ESTE DIARIO Y SUS
PAGINAS EN LA RED, SE
CONSIDERA UNA ACTA DE
LECTURA

Diario de

'Pipa' Gancedo

La lesión de
roñilla tendrá al
futbolista
argentino quince
días fuera
del equipo
PÁGINA 62

llevalo bien

de tu moneda, ahorra cultura

Consigue tu
Euro cartón

Recorta y
pega los
cupones
en tu
cartilla

Recorta y
pega los
cupones
en tu
cartilla

Noticias

http://www.noticiasdenavarra.com

NAVARRA El fuego destruye varias bordas y un refugio de cazadores en el valle de Baztán

12

ESPAÑA Un diputado del PP dice que la pensión de las mujeres debe ser menor porque viven más

56

ENCUESTA Los niños muertos por malos tratos en España se han triplicado en cuatro años

57

El Campeonato de Euskadi de Cross no se hará en Tudela

PÁGINA 60

Pamplona
Martes, 5 de febrero de 2002

El Gobierno del PP resucita la reválida en el Bachillerato

El fracaso escolar, excusa para una prueba muy similar a la selectividad

PAMPLONA/MADRID El Ministerio de Educación está negociando la futura Ley de Calidad de la Enseñanza, la Prueba General de Bachillerato (PGC), una especie de selectividad que dará derecho al acceso a la universidad. Será una prueba escrita en la que participarán los profesores de los propios centros educativos. El ministerio plantea esta medida por el alto índice de fracaso escolar que se registra en

Navarra hará su propia ley para regular el ciclo 0-3 años

Pamplona necesita 15 escuelas infantiles más hasta los 2 años

España: 30% frente al 21,1% de la media europea. En la PGC se valorará también el expediente académico de cada alumno, para no volver al viejo sistema de "hacerle todo a una carta", según Isabel Cerezo, secretaria general de Educación y Formación Profesional del Gobierno. Las organizaciones estudiantiles y la oposición rechazan con dureza crítica la nueva prueba que prevé el PP.

Decretada la "viabilidad ambiental" de la planta de Fustiñana

PAMPLONA El Gobierno de Navarra aprobó en su sesión de ayer el Proyecto Nacional de Incidencia Supramunicipal del centro de tratamiento de residuos industriales de Fustiñana, al que considera "ambientalmente viable". "El expediente está completo y cerrado", remató Javier Maroteaga, consejero de Medio Ambiente.

PÁGINA 6 V 7

UPN buscará pactar con PSN o CDN tras las elecciones

PÁGINA 15

ÍNDICE

SERVICIOS	2	CLASIFICACIÓN	40
OPINIÓN	3	ESPAÑA	56
NAVARRA	6	MUNDO	59
ESQUEMA	24	OPINIONES	60
ESPAÑA	2027	ESQUEMA	74,75
CL. URB.	25	PAQUETES	76
AGENDA	2023	OTRAS NOTICIAS	76
OPINIÓN	24	TELEVISIÓN	77

Aula de Noticias
PÁGINAS 37 A 44

MÁS MUERTE EN ORIENTE MEDIO

El último hito lo puso en Oriente Medio la reciente matanza de cinco milicianos de Al Fatah que se produjo tras el asesinato selectivo de un soldado israelí, que ayer mismo provocó violentos incidentes en Gaza y Cisjordania, donde grupos de jóvenes salieron a la calle para protestar. En la imagen, niños en las calles de Rafah, al sur de Gaza, encabezando los disturbios para rechazar el sangriento ataque israelí.

El último hito lo puso en Oriente Medio la reciente matanza de cinco milicianos de Al Fatah que se produjo tras el asesinato selectivo de un soldado israelí, que ayer mismo provocó violentos incidentes en Gaza y Cisjordania, donde grupos de jóvenes salieron a la calle para protestar. En la imagen, niños en las calles de Rafah, al sur de Gaza, encabezando los disturbios para rechazar el sangriento ataque israelí.

PÁGINA 60

Egunetik egunera gehiago

Astelehena

Kirolletako Gehigarria

Asteartea

Ikasberri Hezkuntza Gehigarria

Osteguna

Kirol Gaztea Gehigarria

Larunbata

Camaleon Gazte Gehigarria

Igandean

La Mirada Aldizkaria

eta askoz ere gehiago

Bulego Komertziala
Behe Nafarroa Etorbidea, 22
31004 IRUÑEA
Tfnoa: 948 23 32 95
Faxa: 948 23 87 75

Lizarraldeko ordezkaritza
Tfnoa: 948 84 74 15 - 948 84 77 86
Faxa: 948 84 70 93

Erriberako ordezkaritza
Tfnoa: 948 84 74 15 - 948 84 77 86
Faxa: 948 84 70 93

Altzutate 8, Areta Pologonoa. 31620 UGARTE-IRUÑEA
Tfnoa: 948 33 25 33 • Faxa: 948 33 25 21

Http://www.noticiasdenavarra.com
E-posta: redaccion@noticiasdenavarra.com

"Euskaraz eskubide osoz" lelopean, zerbitzuak eta harremanak euskaraz izateko kanpainari ekin dio Oinarriak elkarguneak. Herritarrek izango dira kanpainaren helmuga eta abiapuntu; izan ere, euren hizkuntza eskubideen alde lan egitera bultzatzen baititu kanpainak.

HERRITARRAK HIZKUNTZA ESKUBIDEEN ERAGILE

Nafarroan ez dago girorik. Euskararen ostartea aspaldi honetan ilun dago eta nonbaiteko patuaren zorigaitza legez, ekaitz bati bertze berri batek hartzen dio lekukoa, eta honi hurrengoaren erautsiak: trafiko seinaleak direla, karrika eta administrazioaren bulegoetan zintzilikatzen den errotulazioa dela, udal agiriak igortzen dituztela... guztia, gaztelaniaz soilik. Eta Durangoko Azoka, Euskaltzaindiarekin hitzarmena edota Eusko Ikaskuntzari diru laguntza. Guztiari ezezkoa. Sokak amaigabea dirudi. Azken buruan, euskararen ukitua duen edozerk zein edonork UPNko agintarien susmoa du eta hortaz, berriro diogu, Nafarroan aspaldi honetan ez dago girorik. Euskarari dagokionean, bederen.

Aitzitik, Oinarriak elkarguneak kanpaina berri bati ekin dio garbi duelako zein den Nafarroako Gobernuaren politikaren xedea: "Euskaraz egindako bizitza publikoa ezabatu nahi dute, paisaiatik desagerrarazi", Oinarriak-eko kide den Joxe Aldasororen aburuz. Zentzu honetan, abian den kanpainak herritarrengana jotzen du modu zuzenean, beti ere euska-

ra bizitza publikoan agerrarazteko xedearekin. "Udal zerbitzuak eta jendeak udalarekin dituen harremanak euskalduntzeko helburua du kanpaina honek", erran du Joxe Aldasorok, eta honexegatik, jendea honen eragilea izan dadin bilatuko

elkarguneak jakinarazpenak prestatu ditu, herritarren eskutan utziz, jakinarazpen hauek sinatu ostean bere udaletxera igor ditzan. Izan ere, jakinarazpen hauetan zerbitzuak zein udal oharrek euskaraz edota ele bitan jaso nahi dituela agertzen

du sinatzaileak: "Jakinarazpen honetan aipatzen diren oinarritzko hizkuntza eskubideak behar bezala bermatzen ez zaizkidan bakoitzean jakinarazpenak berez aintzat ez hartzeko eskubidea dut, eta nire herritar eskubideak inongo bazterketarik gabe bermatuak izan daitezen, helegiteak aurkeztu edo hartu beharreko beste neurriak aztertuko ditut", argi utziz. "Administrazio publikoa herritarrek sostengatutako zerbitzua eta herritarrei zuzendutako zerbitzua da eta hau horrela, bere betebeharra da herritarren hizkuntza eskubideak bermatzeko beharrezkoak diren erraztasun eta bitartekoak jartzea. Beraz, Nafarroan bizi dugun egoera bidegabekoa eta baztertzailerik izateaz gain, administrazio publikoaren oinarritzko betebeharrei iruzur egiten diena da", iritzi baitio Oinarriak-ek.

Halaber, orain dela bi urte Euskararen Lege berri baten helburuarekin bildu zituzten 48.000 sinadura ekarri nahi ditugogora Oinarriak-ek. "Sinadura hauek guztiak sostengu gisara hartuz lege berri bat eztabaidatu nahi izan genuen Nafarroako Foru Parlamentuan, baina ez zen honetarako aukerarik egon", gogoratzen du Joxe Aldasorok. Hau horrela, berriz ere sinatzaileengana joko dute jakinarazpen berri hauen helburuarekin bat egin dezaten. "Herrietan talde eragileak osa-

■ Joxe Aldasoro Oinarriak elkarguneko kidea.

dute. Alegia, "jendearen atxikimendua bilatuko dugu eta honekin urrats eragin-garria eman nahi dugu, egungo jazarpen egoera gaindituz, eta euskararen aldeko hautua egin nahi duenak horretarako aukera izan dezan".

JAKINARAZPENAK. Horrenbertez, kanpaina honen harian Oinarriak

Euskara sailaren babeslea:

Hernaniko Udala

Hernaniko herriak ere
Bai Euskarari

tuko ditugu eta hautetsiengana zuzendu-ko gara, beti ere 48.000 sinadurak aintzat hartuta, jakinik gainera udala dela herritarrak hurbilenen duen erakundea", zehaztuz.

Hartara, euskaldunengana ez ezik, euskaltzaleengana, euskararekiko zeharkako harremana dutenengana zein hizkuntzarekiko inolako kezka berezirik ez dutenengana zuzentzen da Oinarriak elkargunearen egitasmo berri hau. "Errespetuaren izenean bada ere, guztio onartu behar dugu edonork bere hizkuntza eskubideak dituela nahi duen hizkuntza ikasteko eta erabiltzeko, hizkuntza bat guztion ondarea den heinean", Aldasorok adierazten duenez.

BALIABIDE ANITZEKO KANPAINA. Antzeko kanpainetan bezalatsu, "Euskaraz, eskubide osoz" lemapeko honek paretetan pegatuko dituzten afixak, soinean iltzatuko diren txapak, euskaraz jardun daitekeelako mahai gainera labainduko den ohar tolesgarria eta bularpera itsatsiko diren eranskailuak baliatuko ditu bere aldarria hedatzeko tenorean. Zentzu honetan, afixa nagusian agertzen dituzten marrazkietan bide seinaleetako ikurren itxura dago, "umorez baina zorrotz, dekretuaren ondorioak islatu nahi ditugu", Oinarriak-ek dioenez.

Ikurrak ikur, lehenengo hitza beti euskaraz egitea eskatzen du lehendabiziko bide seinaleak. Gaztelania hutsezko errotiluzioa eta seinaleak euskaratzea eskatzen du bigarrenak. Hala, gainontzeko bide seinaleen eskakizunak hurrengoak dira: kide zaren elkarteetako jakinarazpenak euskaraz jasotzea eskatzea; erdara hutsez jasotzen den propaganda bueltan bidaltzea; ikastetxeetan, epaitegietan, osasun etxeetan... euskarazko inprimakiak eta zerbitzuak eskatzea; posta zerbitzuari, banke-txei... ordainagiriak eta jakinarazpenak euskaraz bidaltzea eskatzea; ordainagiriak euskaraz jaso arte ordainketak atzeratzea aholkatzeraino. Afixa berdinean gaztelaniaz bildu dituzte gainontzeko mezuak, euskara ikasteko gonbita luzatuz eta D ereduaren aldeko konpromisoa agertuz.

Gainera, kanpainari aurre egin ahal izateko Oinarriak elkarguneak sei euroko diru laguntza sarea zabaldu du

◆ DANIEL MARTIRENA

Arturo Campion

Arturoren kaiera

HIZKUNTZA BERRESKURATZEKO

SEIk (Euskal Soziolinguistika Institutua sortzen) eta UEUko Soziolinguistika sailak "Urrats berriak hizkuntza berreskurapen lanetan" ikastaroa antolatu dute. Ikastaroan azken urteotan euskararen berreskurapen lanetan izan diren egitasmo zein ikerketa berriak ezagutaraziko dira. Martxoaren 2tik maiatzaren 4a bitarteko larunbat guztietan izango da da ikastaroa. Ikastaroa Hiznet ikastaro telematikoa ikasleei zuzendua dago batez ere, baina gaiarekiko interesa duten guztiek eman dezakete izena. Matrikulatzeko epea otsailaren 22an amaitzen da.

NAFARROAN EUSKALDUNAK BADIRELAKO

"Ya somos 100.000 navarros/as" kanpaina abiatu du helduen euskalduntze eta alfabetatzean jarduten duen Nafarroako IKA koordinakundeak. Helburua erdaldun elebarkarrei Nafarroan euskaldunak badirela, dagoeneko 100.000 gainera direla, adieraztea da. Erdaldunei zuzendua dagoelako, egin dute kanpaina erdara hutsean. Azken finean, erdaldunak euskararen mundura hurbiltzeko asmoa du kanpainak.

NEKAZARITZA ESKOLAK ERDARAZ

Hego Euskal Herriko Nekazaritza eskoletako ikasleek mobilizazio ugari egin zituzten joan den ostegunean, hilak 7, "Nekazaritza euskaraz, orain" lelopean. Hegoaldean dauden bost nekazaritza eskoletatik (Murgia, Derio, Arkauti, Fraisoro-Zizurkil eta Txantrea) bakar batek, Fraisorok, eskaintzen ditu euskarazko eskolak, baina hala ere, ezin dira ikasketa guztiak euskaraz egin. Eskola hauetako ikasle gehienak euskaldunak dira ordea. Horrexegatik, eskolak, irakasleak, materiala, ikastetxeen funtzionamendua eta praktikak euskalduntzeko eskatu dute ikasleek.

ALBERTO ELOSEGI

"ZINEMA EUSKARAZ" IRUÑEAN

Otsailaren 1ean hasi zen Karrikirik urtero antolatu ohi duen "Zinema Euskaraz" zikloa. Maiatzaren 17a bitarte zortzi film luze eta labur bat ikusi ahal izango dira Iruñeko Golem zinemetan ostiraleroko, 20:30etan, 3,5 euroren truke. Karrikirik enpresa bilakatu behar izan du udal diru laguntza jasotzeko.

Urrea

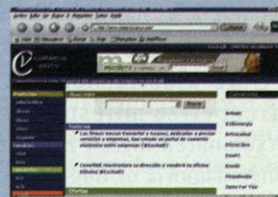

■ Donostiako Euskararen Udal Patronatuak euskarazko web orrien gida kaleratu du. Hainbat erakunde, elkarte eta partikularrek egindako euskarazko web guneak biltzen dira gidan ataletan sailkatuta: euskara, zientzia, kultura... Sarean gabiltzan euskaldunentzat oso baliagarria izango da, dudarik gabe.

■ Merkataritza elektronikoa ugaritzen da ari da. Horren adibide dugu Internet bidez produktuak erosteko aukera eskaintzen duen www.comerciovasco.com web gunea. Web gune hori Euskal Herriko merkataritza elektronikoa atari gisa aurkeztzen bada ere, ez dago euskararen arrastorik bertan.

Ikatz

Aurtengo Nafarroa Oinez Tuterako Argia Ikastolak antolatuko du eta galdutako hizkuntzaren sustraiak berreskuratu nahian dabiltza. Orriotara, Erriberako sustrai horiek, balizko hainbat euskal hitzek, sortutako zalantzak ekarri ditugu.

MUSULMANEK EZ AL ZEKITEN EUSKARAZ?

Erriberako hiriburuan ez duzue Tuterako Argia Ikastola kaustuko. Izan ere, ikastetxea eraikitzeko gunerik egokiena bilatu eta Ebrotik hegoäldeant kokaturik dagoen Fontellas herri ttikian ezin toki ederragoa ediren baitzuten. Bada, Fontellas zein inguruko herriak eta nafar hizkuntza lotzen dituen pasadizo bat edo bertze kontatzerik badago. Kondairaren testuinguru historikoa, bertzalde, nafar erresuma independentea dugu.

Koldo Mitxelenaren hitzak dira (1964): "Forma arrazoiengatik, 'aldaka' hitza (Fontellaseko mairuek beren jabeari ordaintzen zioten zerga) ere euskarazkoa dela esango litzateke. Ahariaren bizkarra zen zerga (euskaraz 'aldaka', albo, saihetsa), baina Fontellaseko egoera kontuan hartuta eta zergalarien jatorria eza-gututa engainagarria izan daiteke".

Itxuraz, Fontellasko lagun batzuek ordaintzen zuten zerga euskaraz jaso zen agiritan. Haatik, bi argudio erabili dira azterketa filologiko batek agintzen omen duena deusezteko: kokalekua eta giza taldea. Hots, antza denez hitza, "aldaca", euskara da, baina nola izanen ziren euskaldunak Tutererriko herritar batzuk? Eta are gehiago, nola izanen ziren euskaldunak haien erlijioa musulmana baldin bazen? Alta, aipatu bi arrazoiak hasiera bateko azterketa filologikoa baino balio handiagoa dute. Hitz batez, erraiterako, "aldaca" zerga izena Lizarran edo agertu izan balitz, eta hura ordaintzen zutenak kristauak izan balira, euskara zela onartuko litzateke aho batez.

Gure aldetik, lehenik eta behin horrenbertze miresten dugun Koldo Mitxelenaren hitzak zalantzan jartzeko inongo asmorik ez dugula erran dezagun. Bertze gauza da, baina, bere hausnarketa

■ Tuterako eta inguruetan musulmanak bizi izanak balizko hainbat euskal hitzen jatorria zalantzan jarri izan du.

horrek berrogei urte izana, eta denbora luzean hainbat kontzeptu erlatibizatu dela ezin ukatu. Adibidez, Fontellasko lagunei "moros" deitu zien, egun beharbada erabiliko ez gauen begirune gutiko hitza, alegia. Bertzaldetik, musulmanak ziren, bai, baina hori erlijio kontua zen, ez etnikoa ez linguistikoa. Edota gure gogoeta hau bertze era batera azal dezagun, bertakoak ziren, ez urrutiko hegoaldeko herrialdeetakoak, ekialdeari begiratotoitz egin arren.

Ildo honetatik, hagitz argigarria izan

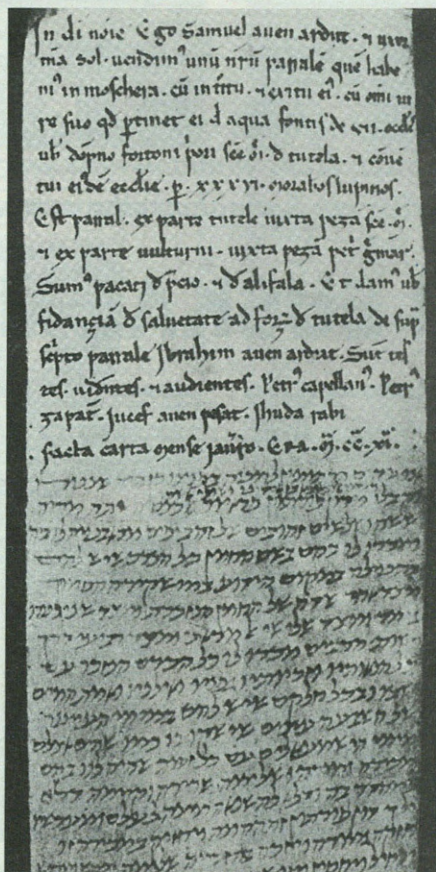
ten ahal zaigu Fontellasko egoera herri basamortu bilakatu zen "Almuza-Almunza" populazio gunearekin. Herri hori Mendabia, Sesma eta Lodosa artean zegoen kokaturik, aurreko "Nafarroa Oinez" inguruko lurraldean, Ebro ondoan, eta bere izena arabiera hizkuntzarekin harremanetan jarri da frankotan, balizko "Al-Muza" bailitzan. Horrela da, apika, baina axola zaiguna da bere biztanleak musulmanak izan zirela mende luzez, agiri bildumetan arakatu diren eta herri horri dagozkion toki izen guztiak ondo-

rengo hauek izan arren: "Arbingorria", "Aranlucea", "Gurpideta" eta "Gayneco Zabala". Hortaz, Nafarroan aspaldiko topiko hura, hain zuzen ere euskalduna izateko menditar kristaua izatearen beharra kolokan gelditzen da. Era berean, eta ezaguna denez, juduak euskaraz mintzo ziren Baiona, Gasteiz, Gebara, Elo, Lizarra, edota Iruñean, eta, horren ondorioz, Ebro alderdian bizi ziren judu ugarien artean euskara nahitaez arrotza izaiteak ez luke, ez definizioz bederen, zentzu handirik ukan behar.

Labur erranda, Fontellas Tuteratik hegoekialderantz kokaturik egoteagatik edo auzi honetan musulmanez mintzatzeagatik ere, "aldaca" hitzaren balizko euskalduntasuna ez litzateke, berez, baztertu behar izanen. Eta kontua da arazo hau biziki korapilatzen duela Koldo Mitxelenak, zoritxarrez laurogeiko hamarkadan hil zenak, erabili ez zituen datuak kontuan hartzen baditugu.

Horrela, frogatutzat hartzen ahal dugu 1512ko konkistaren ondoren Tuterako hainbat bizilagun erromantzez nahiz euskaraz mintzatzeko gai zela, baita euskaldun elebakarren lagun multzo nabarmena ere bazegoela, bertan erromantzea ikasteko beharrik gabe bizi zirenak, agerietan irakurtzen ahal den "la lengua extraña a la tierra", gaztelania, erabiltzeko bizi izaten ahal zutenak.

NAFAR ZERGAK. Berpasa ditzagun, bertzenaz, Mitxelena, Lakarra edota Utrilla egileek kausituriko nafar zergak, erromantzezko azalpena eta euskal hitza alderatzeko. Arnoa eta ogia ordaintzeari "opilarinçada" deitzen zioten; afari bat zenari "on bazendu avaria", ironikoa; "açaguerrico" auskalo zer zen, gerriarekin harremanetan edo; soldaduei "ozterate" emaiten ohi zitzairen; gaueko baten izena "guirissellu çori" edota "ilumbe çori" zen; emakume bat zirikatzegatik zegoen isunak "daucari" zuen izena; heriotzengatik ordaindu beharreko findantzei "gayces berme" eta "ones berme"; bertze isun bati "gauca aari" edo "gauca harri"; Antsoainen "babaçorra" zuten, elikagaiei loturik; heredentzia bat zela medio "baturratu"; Ultzamako

■ Tuteran, zenbat hizkuntza egin ote dira historian zehar? Izkribu honen arabera (1173) latinez eta hebreeraz behintzat bai.

larri bati "beraurdea"; erregearen mendietan txerriak izatearenari "eyreurdea", eta Larraunen edota Burundan "gaillurdirua", teilatu eta diruaren inguruan ziurrenik. Egungo euskaldunoi, zenbaitetan

■ Hitzen jatorria aztertzeke kristautasunaren eta euskararen arteko lotura hertsia oztupoak jarri izan ditu.

behinik behin, erromantzez hitzen erranahia ulertzea errazagoa zaigu euskal bertsio soila irakurtzea baino. Eta, zakuto berean agian, "aldaca". Baina, noski, hau onartuz gero Ebro eta Bardenako euskaraz arituko ginatke, ahuntzaren gauerdiko eztula ez litzatekeena, jakina.

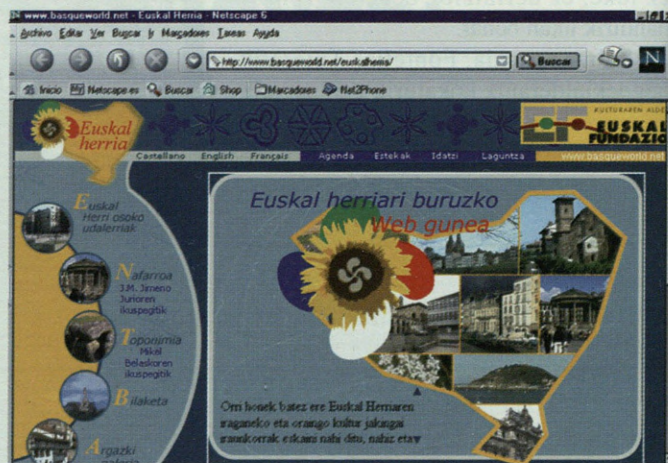
EUSKAL LOGIKA. Hau guzia bere osotasunean uler dezagun aspaldiko nafarron logikan kokatu behar baitugu geure burua. Artaxoan, ordainduriko zerren zerrendaren arabera, betiere, bizilagun baten izena "arnogrina" zen ("arno" eta "grina"). Ez dakigu arnoa ikaragarri gustukoa zuen, ea alkoholik edaten ez zuen, gure umorean sudur handikoa "txato" deitu ohi baita, baina zalantzarik ez duena "arnogrina" hitzak mahaigainerarazten duen euskal giroa da. Arno garraiolaria zitekeen, tabernaria, upelegilea, mahastiak ote zituen, nork daki. Zerga ordaindu zuen bertze bat "eztigrina" zen. Lerinen, Ebrotik hurbil, "çerrena" bizi zen, hau da, "oihalak erasotzen ohi zituen sitsa" delakoaren, euskal goitiz horrezaz pertsona bat jantzi zen. Galde egin diezaiegun, halaber, Ebroke Carcarreko "gutia" andreari, Milagroko "gayzco" zenari, Azagrako "gogorro" izenekoari edota Mirandako "sandia dorraça" bertze adibideari. Irudimena nagusi.

Hondarreko, 1997. urtean Beran jazoriko pasadizoa oroitu nahi dugu. Bertsolari Txapelketaren kanporaketa bat egin eta, azken urteotan ohikoa denez, gazteek puntu anitz erdietsi zuten. Bada, eta "Euskaldunon Egunkaria"n hitzez hitz jaso zenez, kazetari batek pilotalekuan ziren Bera inguruko bi aitatxiren arteko solasaldia entzun zuen. Horrelako zerbait erran zion batek bertzeari gazteen puntuaketa entzundakoan: "Hagitx ongi aritu dira gazteak, baina erdara anitz jakin behar da haiei ulertu ahal izateko". Bertsolari gazteak euskaraz aritu ziren, jakina, baina aitatxien hizkuntza eta gazteena euskara bera zen? Aukeran, antzeko hitz jokorik eginen zuten? Antzeko izena jarriko zioten zerga bati? ●

◆ ERLANTZ URTASUN

Munduan barreiatuta bizi diren euskaldunak ezagutzea ahalbidetuko duen leiho handi bat ireki berri da: www.basqueworld.net. Gune honetan euskaraz, gaztelera eta ingelesez batik bat, Euskal Herria, Ipar Amerika eta Latinoamerika gertuago daudela ohartuko gara.

SAREKO EUSKAL MUNDUA

■ Euskal erbestea oso ezberdinak diren lurraldetan banatua dago eta horiek ezagutzeko aukera dugu web gunean.

Munduan zehar bidaiatzen dugunean ez da zaila gure bidean euskaldunen bat aurkitzea. Mexikora edo New Yorkera oporretara joan eta han bizi diren euskaldunen errealitatearekin topo egiteko aukera handia da. Baina erbestean bizi diren euskaldun horiekin guztiekin kontaktuan jartzeko ez da beharrezkoa bidaia luzeak egitea, egun, Internetek eta gure ordenagailuko sagutxoak klik batean eramaten baikaituzte nahi dugun lekura. Hori da, hain zuzen, Kulturaren Aldeko Euskal Fundazioak sortu berri duen Basqueworld.net egitasmoaren helburua, Euskal Herriaren eta euskal erbestearen bilgune izatea. Gu Joseba Intxausti Euskal Fundazioako idazkariarekin aritu gara solasean eta berak argitu dizkigu egitasmo berri honen gorabehera guztiak.

EUSKAL FUNDAZIOAREN EGITASMOA. Kulturaren Aldeko Euskal Fundazioak 1984. urteko udazkenean ireki zituen bere ateak, bere izenak adierazten duen lez kulturaren alde lan egiteko helburuz. Baina bigarren helburu garrantzitsu batekin ere sortu zen Euskal Fundazioa: diasporarekin lan egitearena,

alegia. Basqueworld proiektuarekin duela urtebete hasi ziren eta www.basqueworld.net helbide elektronikoa klikatu besterik ez da egin behar euren lanaren fruitua ikusteko. Orduan, Euskal Herriko eta diasporako euskaldunentzat tresna baliagarria den atari bat irekitzen zaigu

□ **Sortu berri den Basqueworld.net egitasmoaren helburua, Euskal Herriaren eta euskal erbestearen bilgune izatea da**

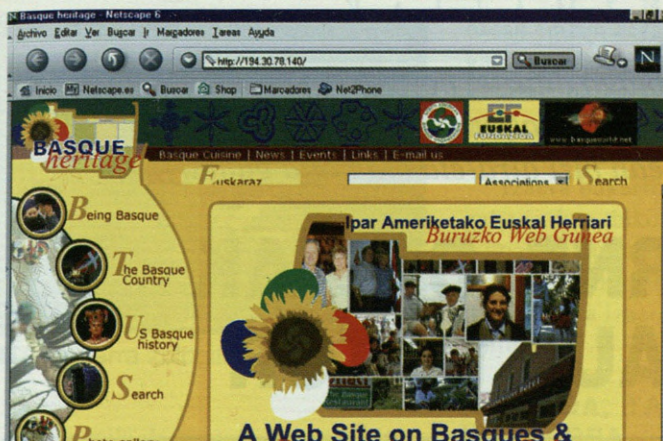
gure begien aurrean, batzuei zein besteei elkarri informazioa trukatzeko ahalbidetuko dien euskarria. Joseba Intxausti hala adierazi digu: "Euskal erbestea herrialde eta herri ezberdinetan banatua dago eta bakoitzak bere berezitasun historiko, geologiko eta kulturalak ditu. Berezitasun horien berri izatea eta horiek zabaltea nahi du gune honek, informazioa

trukatzeko eta elkarren sustagarri izateko helburuz". Hiru dira atari sortu berri honek dituen atalak: Euskal Herria, Ipar Amerika eta Latinoamerika.

EUSKAL HERRIA HERRIZ HERRI. www.basqueworld.net atariak orokorrean euskal kulturari dagozkion gaiak jorratzen ditu. www.basqueworld.net/euskalherria web orriak, Euskal Herriaren iraganeko eta oraingo kultur jakingai iraunkorrak eskaini nahi ditu eta, beraz, tradizioa, mundu etnografikoa, historia eta abar, azken belaunaldien aportazioarekin tartekatuko du. Gainera, bi datu base aipagarri ditu gune honek, batetik, Euskal Herriko herrialde guztien datu basea eta, bestetik, Nafarroakoa.

Formulario bidezko bilaketa erraz batek segundu gutxitan edozein herrialderi buruzko informazioa eskaintzen digu. Gainera, herrialde guztien izen eta abizenen azterketa etimologikoa, informazio etnografikoa eta artea edo gastronomiari buruzko informazio ugari gehitzen joango da.

IPAR AMERIKA INOIZ BAINO GERTUAGO. www.basqueheritage.com

■ Euskal Herriaz gain Ipar Amerika eta Hego Amerikako informazioa dago, ingelesez eta gaztelerez.

atala Ipar Amerikako euskal diasporari zuzentzen zaion gunea da. NABO Ipar Amerikako Euskal Erakundearen Federazioarekin batera sortu du Euskal Fundazioak gune hau eta garrantzi handia eman diote hango euskaldun jatorrikoen arteko harreman munduari, barneko harreman munduari. Izan ere, hori da Kanada eta AEBei zuzenduta dagoen gune

honen ezaugarri edo tresnarik potentetena: euskal sustraiak dituen guztia jasotzen duen bilatzailea. Bertan, Ipar Amerikako elkarte, euskal etxe, erakunde, ostalaritzarekin loturiko zerbitzu euskaldun, jaialdi, festa edota ospakizun guztiei buruzko informazioa eskura daiteke. Honetaz gain, euskaldun izatea zer den azaltzeaz arduratzen den saila ageri da basqueheritage web gunean. Euskal Herriari buruzko historia eta AEBetako euskal historia ere jasotzen du sail honek, baita euskal sukaldaritzari eskainitako informazioa ere. Informazio hau guztia, euskaraz nahiz ingelesez eskura daiteke. Joseba Intxaustik adierazi digu web gunearen adierazgarri eta ezaugarri garrantzitsua dela informazioa lau hizkuntzatan eskainia egotea, euskaraz, ingelesez, frantsesez eta gaztelerez, alegia. Alde horretatik guneak euskararen leihatila bat izan nahi duela gehitu digu Intxaustik.

LATINOAMERIKA GURE ESKU.

Latinoamerika atalerako bi proiektu nagusi jarriko dira abian. Lehenengo proiektua Deustuko eta Euskal Herriko

zenbait unibertsitatetako hainbat irakasle burutuko dute, gerra ondoko erbestearen kultur bizitzari buruzko informazioa bilduz. Informazio honekin

□ Kanada eta AEBei zuzenduta dagoen gunean euskal sustraiak dituzten ospakizun guztiei buruzko informazioa eskura daiteke

guztiarekin garaiko pertsonaia garrantzitsuen biografiak argitaratuko dira web gunean eta baita biografia horiek egiteko erabili den bibliografia ere. Honela, erbeste garai hartan, herrialde guztietan egin zen lanaren berri emango da, bai kazetaritzan, bai liburugintzan, bai pinturan eta abar. Bigarren proiektua, berriz, euskal gizartearen ispilu izango den gida bat da, Ipar Ameriketako atalekoaren antzekoa.

"EUSKAL KULTURA" ALDIZKARIA. Azaldutako hiru atal geografi-

□ Basqueworld ataria ez da bakarrik informazioa jaso eta aztertzeke tresna, eduki sortzaile izateko aukera ere ematen du

koetaz aparte, beste sail bat ere badago web gune honetan: "Euskal Kultura", www.basqueworld.net gunearen aldzikari elektronikoa. Joseba Intxaustik horrela argitu dizkigu bere ezaugarriak: "Aldizkari oso apala da, erbestea eta Euskal Herria lotzeko asmoa duena. Bertan mundu osoko euskal albisteak argitaratuko dira, mundu osoko euskaldunei inte-

resgarri suerta dakizkiokeenak. Albisteek ez dute maiztasun izugarria izango, baina, kultur munduan interes berezia duten albisteak bilatuko ditugu beti".

Esate baterako, Pablo Nerudaren liburu baten euskarazko itzulpen bat egin bada, agian Txileko euskaldunei asko gustatuko litzaieke horren berri izatea. "Euskal Kultura" buletina Euskararen Aldeko Euskal Fundazioaren web gunean ageri da eta basqueworld atariaren barnean dago helbidea: www.euskalfundazioa.org helbidean.

HARTZAILE ETA IGORLE ALDI BEREAN.

Basqueworld atariak, beraz, mundu osoko euskaldunek erabiliko duten tresna baliotsua izatea du helburu. Eta ez bakarrik informazioa jaso eta aztertzeke aukera eskainiko duen tresna, baizik eta eduki sortzaile izateko aukera ere emango duena. Modu honetan, hartzaile izateaz gain, euskal diaspora igorle ere bihurtuko da Euskal Fundazioaren nahia. Honela adierazi digu Intxaustik: "Nahi genuke web gunea guk ez egitea, baizik eta honetan interesatuak egon litezkeen guztiek. Helburua denok parte hartzea da, eta gero, ikusi-

ko da partehartze hori nola eta zer bide-tatik eramango dugun". Etorkizuneko Euskal Herria, lurralde honetatik kanpo dagoen horrek ere izan behar duela pentsatzen dute Euskal Fundazioko kideek eta horrela izan dadin lan egiteko gogo bizia dute. Euskal erbestea ez dadin erbeste izan, baizik eta bertakoa.

◆ ANDREA RUIZ

Batzuek belarriak gizakiek baino dezente garbiago dituzte, beste batzuek sudurzulo oso eraginkorrekoak dira. Hainbat karraskarik biboteak baliatzen ditu eta guztiek, batez ere ikusmen paregabea dute. Beharko, ilunpean bizi dira-eta animalia gautarrak.

BELARRIAK ERNE, BEGIAK ZABALIK... GAUA DATOR

■ Otsoak ganaduari erasotzeagatik larrutik ordaindu behar izan du.

■ Oso zaila da urubia egunez atzematea.

Animalien erreinu zabalean asko dira gaueko bizitzara egokitu direnak, eguzkiak bazterrak argiztatzen dituen bitartean, basapiztia asko, euren ezkutalekuetan lozorroan egoten dira. Ilunabarra datorrenean, animalia iheskor hauek, nagiak ateratzen hasten dira eguneroko zereginei ekiteko, insintuaren beharrak asetu nahian.

Bizimodu gautarra duten animalioek zentzumenean hainbat moldaketa berezi garatu dute iluntasunean bizirauteko. Ikusmen paregabea dute, asko dira ia iluntasun osoan ikusteko gaitasuna dutenak. Begiak argi intentsitate baxuetara moldatuak dituzte, begi nini handiak eta erretina oso sentikorrek garatu dituzte. Bestalde, entzumen fina izatea ezinbeste-

koa dute gauetako ibiltari isil hauek. Batetik harrapariak euren harrapakinak atzemateko, ikusi ezean entzumenaren bitartez orientatzeko. Bestetik, harraparien "biktimen" ikuspuntutik, erasotzailu-

Zenbait karraskari gautarrek bibote luzeei esker elikagaiak atzeman ditzake iluntasun betean

leak saihesteko garrantzitsua izango dute zentzumen hau. Usaimenak ere, kasu askotan, muturreko garapena lortzen du. Hartza adibidez, 10 kilometrora gizakia detektatzeko gai da. Bestelako sentimen organu interesgarriak ere topa ditzakegu animalien artean, zenbait karraskari gautarren bibote luzeen kasua adibidez. Beroiei esker elikagaiak atzeman ditzake

iluntasun betean. Saguzarrek ordea soinu uhinak erabiltzeko gaitasuna dute orientatzeko (ekolokazioa deitzen zaio). Sonarraren antzeko mekanismoa darabilte. Belarri inguruan kokatzen da eta igorrita-

ko soinu uhinak inguruko objektuekin talka egin eta errebotean jasotzen dituzte. Mekanismo honen bidez, objektuen tamaina, distantzia eta abiadura ezaugu ditzakete. Moldaketa

honetaz baliatuz orientatzen dira zokorik ilunenetan ere begien beharrik gabe, oztupoak gaindituz eta harrapakinak atzemanez.

Ohikoena animalia gautar hauek kolore apalak eta oso mimetikoak izatea da. Grisa, marroia eta beltza nagusitzen dira eta gauaren iluntasunean ez dute kolore bizien beharrik izaten.

■ Azkonarra zulogile abila da.

Oso zaila da gautarrak diren animalien artean aukeraketa egitea, denak baitira zein baino zein deigarriagoak. Orriotan ordea, batzuk aipatu nahi eta asko alde batera utzi behar izan ditugu. Horien artean hainbat talde-tako ordezkariak aipatu gabe utzi ditugu, hala nola, anfibio gautarrak eta intsektuak. Aukeraturutakoak berriz, hauek: urubia, otsoa, azeria, azkonarra, trikua, basurdea, lepa zuria eta saguzarra.

URUBIA, GAUETAKO EHIZTARI BAKARTIA. Hostozabalen basoak maite ditugure ilunpetako jaunak, horregatik nagusiki, Euskal Herrian, Kantauriar isurialdeko baso ederretan topatu ahal izango dugu. Enbor zaharren batean egingo du kabia, lurraldetasun izaera barru-barrura sartua izaten du. Ia ezinezkoa da egunez hautematea, kamuflaje paregabea izaten baitu. Dituen kolore mimetikoek zaila egiten dute bizi deneko zuhaitzetik bereiztea. Ikusteko aukerarik ez bada ere, urte

osoan entzun dezakegu bere ulu beldurgarria gauaren iluntasunak babestuta. Ehiztari paregabea dugu urubia, bere atzaparretan erortzen dira lursagu, satitsu eta intsektuak.

Izaera bakartia araldiarekin batera galtzen dute, bikotean mantenduko dira txitoak heldu bitartean, beroien hazkuntzaz arduratuko direlarik. Ondoren berriz itzuliko dira izaera bakarti eta erasokor horretara.

OTSOA, TALDEZALEA ETA

IHESKORRA. Itxuraz, neurri handiko txakurraren tankera du, baina otsoak beti izango ditu belarriak tente eta isatsa behean. Baldintzek baimentzen dutenean

■ Azkeria gure gizartean zuhertasunaren eredia da.

famili sena azaltzen du, taldean antolatzen dira, ar sendoa izango dugularik talde buru.

Otsoak, elikagaiak lortzeko aukera badu eta etsaierik erasokorrenetik babes-

■ 16.000 arantza inguru ditu trikuak.

tua badago, ingurune mota guztietara egokitze gaitasuna du. Baina gizakien eta otsoaren arteko borroka amaigabea izan da ganaduari erasotzeagatik eta larrutik ordaindu behar izan du animaliak. Otsoa, jasandako presioaren eraginez, lekuri urrun eta arraroenetara bizitzera behartua egon da, baina orain, presiorik ezean, berriz argi azaldu du beronen moldagarritasuna. Euskal Herrian duela urte asko desagertutako zen, baina 80ko hamarkadan badirudi berriz lehen agerpenak egin zituela. Gaur egun, komunikabideek zabaldu dutenaren arabera, otsoaren erasoak gehitu dira. Esate baterako, Karrantzako bailaran ohikoa da otsoaren presentzia.

AZERIA, ILUNETAKO BAKARTIA.

Oso ohikoa dugu ugaztun haragijale bakarti hau Euskal Herrian. Ilaje ederra eta dotorea du, eta gizakia horretaz ohartu da eta ehizatu izan du. Hamaika trikimailu era-

Bizkaiko Foru Aldundia

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

Gure artean euskaraz!

MIKEL ELOSEGI

■ Basurdea sustraiak, ezkurak eta animalia txikiak janez bizi da.

bili ditu gizakiak azeriak atzemateko, esaterako, sare edo pozoia erabiliz. Presio itzela jasan arren, azeriak populazioa mantentzen jakin du, honela, gure gizartean, zuhurtasunaren eredu bihurtu da.

AZKONARRA, ZULOGILE APARTA. Itxura berezia du, sendoa, baina mustelidoen artean zulogile abilena dugu. Hau dela eta nekazariak ez dute batere gustuko orojale hau. Zerealak, sustraiak, ornodun txikiak eta intsektuak ditu gogoko azkonarrak. Bere lurraldean espezie bereko kideekin bizitzeko arazorik ez du izaten, baina alfer samarra da eta bi kilometroko erradioa ez du gainditzen. Bizitza osoan fidela izaten omen zaio bere bikoteari.

TRIKUA, LOTSATIEN ARTEAN LOTSATIENA. Oso ezauna dugu triku gure artean, bereziki defentsa sistema berezia duelako. Arriskuan ikusten badu bere burua, ihesari eman beharrean bola arantzatsu bihurtzen da. 16.000 arantza inguru ditu gorputz sendoa inguratuz eta gorputzadar oso txikiak ditu. Etsai asko ditu, urubia, azkonarra edo erbiñudea adibidez. Ugariak dira Euskal Herrian, baina asko eta asko dira errepideetan hiltzen direnak. Hau ere orojalea da, nagusiki artropodo edo lur zizareen bidez elikatzen da eta eroritako fruituak ere gustura irensten ditu.

BASURDEA, BETI AZTARRIKA. Basurdea pasa deneko guneak atzematea

oso erraza da. Sustraiak, tuberkuluak, ezkurak eta pagatxak gustuko dituenek zorua aztarrikatzen ibiltzen da, horregatik nekazarien gaitzespena jaso du urtetan zehar. Badirudi gainera zenbait zonaldeetan populazioak asko emendatu direla, honek basurde ehiza handitzea eragin duelarik. Lokatz guneak bereziki maite ditu eta jolasean gustura ibiltzen da. Barraskiloak, narrastiak eta animalia txikiak jaten ditu, ez da batere mizkina. Ezkutalekuak arroka artean edo zuhaitz erorien azpian eraiki ditzake eta eremu zabalak zeharkatu janari bila.

LEPAZURIA, GAUEKO IBILTARI NEKAEZINA. Gaueko ibiltari bakarzale hau Euskal Herriko eremu osoan

topa dezakegu. Lepahoriaren oso antzekoa da. Bularrondoko orbain zuria du bereizgarri nagusia. Gainera, lepazuriak zoruan egiten du bizimodua, lepahoria berriz trebetasun handiz igotzen da zuhaitz adarretara. Hau ere haragizalea dugu, ugaztun txiki edo hegaztiak ehizatzen ditu, baina ez die muzin egiten topa ditzakeen basa fruituei. Gozozalea ere badugu, eztizale amorratua, miaketa latzak egiten ditu jaki preziatu honen usainean.

SAGUZARRAK, MITO BELDURGARRIAK. Gauaren eta iluntasunaren erregeak ditugu dudarik gabe saguzarrak. Itxura dela-eta guztien gaitzespen eta mespretxua jaso dute mendetan zehar, ezjakintasuna gailenduta. Inork gutxi daki ordea gizakiari egiten dion onura, izan ere intsektu kantitate handiak desgerrarazten ditu, hauei asko eta asko nekazarien etsaiak direnak.

Saguzarrak dira ugaztun hegalarriak. Milaka urtetan zehar, gorputz adarretako falangeen artean mintzak garatu zituzten hego bihurtuz. Gainera, entzumen gaitasuna izugarri garatua dute, berau iluntasunean orientatzeko erabiltzen dutelarik.

Aspaldidanik egokitu izan zaio saguzarrari halako fantasiako irudia banpieroekin erlazionatuz. Izan ere badago espezie tropikal bat Mexiko aldean hematofagoa dena, alegia, ganaduari odola zurgatzetik elikatzen dena eta inoiz pertsoneri ere bai.

◆ MAIDER ZAPIRAIN

HARLUXET

■ Saguzarrak gizakiarentzako kaltegarriak diren intsektu mordoa jaten du.

P E R F I L A

Komunikazioa da Bakarne, izenari etengabe kontra eginez besteekin bizi garela gogorarazten diguna. Barrua kanporatzen du etengabe. Eskusoinua ere komunikazio kaxa du, eta ez tekla multzo bat. Eta keinuekin janzten du hitzez garbi adierazia. Begiek barrura begiratzeko balio diote, bere burua ezagutu eta lantzeko. Eta nola ez, kanpokoekin komunikatzeko.

Testuak: Estitxu Eizagirre eta
Ixiar Eizagirre
Argazkiak: Alberto Elozegi

Bakarne Jorge

“Ni lehenengo
Bakarne naiz, eta
gero beste dena”

“Musika ez da antzerki obra baten lagungarri soila. Musika eta testuaren arteko lotura interesatzen zait”

azaltzea. Baina horrek arazo bera dauka, edo keinuei begira egon behar duzu, edo ikuskizuna jarraitu. Orain martxan jartzen ari garena zailagoa da, beste lagun batek nirekin gor-mutuentzako keinuak egingo baititu, bera ere dekoratu barnean dagoela. Horrela aldi berean jarraituko dituzte keinuak eta nire mugimenduak. Gainera keinuen mundua hain polita denez, estetikoki ere oso ondo geratuko da.

■ **Itsu eta gor-mutuentzat antzezlanak egokitzea ez da oso arrunta...**

Adibidez, ukipen maketa ez da sekula egin. Museoetarako-eta erabiltzen dira, baina antzerkirako sekula ez. Niretzat oso garrantzitsua da, ezin dut jasan jendea kanpoan geratzea ezintasun fisikoren bat duelako. Niretzat garrantzitsua da denok parte hartzea kultura arloan. Kultura ez da elitearentzako bakarrik, niretzako kultura bizitzeko modu bat da.

■ **Zerorri ere agertoki barruan oso ondo kokatzen eta mugitzen zara. Nola prestatu duzue?**

Legazpin eskaini zenuten “Zure aurpegia ikusi aurretik” antzezlanak. Itsu eta gor-mutuentzat ere moldatuta dago. Nola prestatu duzue?

Agertokiaren maketa bat egin dugu, %10 txikiagoa dena. Itsuak maketa ukituta badaki nolakoa den agertokia, eta imajinatzen du non gertatzen den gauza bakoitza. Gainera braillez idatzitako testu bat pasatzen diegu, antzezlanak aurkezten duena. Obra hasita, entzungailu batzuk ematen zaizkie, eta ikusten ez

dituzten gauzen informazioa jasotzen dute horrela, mugimenduak nolakoak izango diren, esaterako.

Gor-mutuentzat nola prestatu erabakitzeke buelta asko eman dizkiogu buruari, egiteko aukera ezberdin asko baitago. Agertokiko goiko aldean pantaila bat jarrita, irakurri dezakete antzezlea zer ari den esaten. Baina goiko pantailan jartzen badute arreta, ezin dute aldi berean antzezlanaz gozatu. Beste aukera bat da agertokiko txoko batean, fokoz argituta beste batek nire testua keinuz

GORKA SALMERON

CURRICULUM

- **Jaio:** Zumarragan, 1970ean. Betidanik legazpiarra, Clermont-en (Frantzia) bizi da.
- **Musika konposatzaile, akordeoi-jole eta antzezlea.**
- **Musika:** “Bakarne” diskoa atera zuen 1997an, “La voix sonore” diskoe-txearekin.
- **Antzerkia:** Besteren artean, “L’a attrape théâtre”, “tandem” eta “La balançoire” antzerki konpainiekin hainbat antzezlan egin du. Orain “Zure aurpegia ikusi aurretik” lana antzeztzen ari da “Kirikokéta” taldearekin.

GORKA SALMERON

Espazioa oso ondo kokatuta dago, ezinezkoa da ni hor barruan galtzea. Keinu guzti-guztiak daude zehatz-mehatz kalkulaturik: hanka beti erortzen da modu berean. Hasteko, ez ditugulako gorputzaren mugimenduak bortxatu. Egiten ditudan mugimenduak, naturalki etorri ziren. Nire gorputzaren berezko mugimenduak dira.

Lurra ere dena ardi larrua da. Baina ardi larru ezberdinak josi ditugu, eta ileek osatzen duten marrazkia, mugimendua ezberdina denez, nik hankekin nabaritzen dut non nagoen uneoro. Oso garrantzitsua da, une batean arin-arina dantzatzen baitut, eta bukatzerako ez dakit non nagoen. Dantza bukatzean agertokiaren atzeraino joan behar dudanez, lurreko erreferentziarik gabe publikoaren gainera joango nintzateke. Eta niri berdin zait, baina zuzendariak esan zidan ez zela oso txukuna...

Bestalde, sentsualitatea ere badauka larreak. Gorputzaren azala bezalakoa da. Bost zentzuak erakutsi nahi izan ditugu.

■ **Nola lantzen ditu antzezlanak zentzumenak?**

Oso ikusgarria da, baina entzuteko ere nahi adina badauka. Gustua ere badu,

“Sentsualitatea, bakoitzak bestearekin komunikatzeko daukan gaitasuna agertzen du antzezlanak”

esaterako, laranjaren gustuaz hitz egiten du testuak. Usaina ere bai, ez dago ezer usaintzeko, baina testuak sujeritzen du. Sentsualitatea, bakoitzak bestearekin komunikatzeko daukan gaitasuna agertzen da.

Obra egiten ari naizela, dudan inpresioa da ikus-entzule bakoitzarekin ari naizela zuzenean, ez denekin batera. Publikoarekin erlazio hori behar dut.

“Antzerkian dudan inpresioa da ikus-entzule bakoitzarekin ari naizela zuzenean, ez denekin batera”

■ **Ume garaiaz has gaitezen. Etxeko salan anai-arreben argazkiak dituzue...**

Hiru anai-arreba gara. Ni zaharrena, ondoren Susi eta gazteena, Aitor. Ez ditut maite nire anaia eta ahizpa direlako, horrek ez dit axola. Direna direlako maite ditut, beste nonbait aurkituko banitu, esango nuke "hauek nahi ditut laguntzat". Bi pertsona horiek niretzat oso garrantzitsuak izan dira. Askok sufritu zuten nik ikusmena galdu nuenean, baina beti hor egon dira. Beti sinetsi dute nigan, eta ez dute sekula nire alde egin, beti esaten zidaten "gogorra zara eta tira, goazen".

Amona ere oso bitxia zen. A zer bizitza-filosofia zeukana! Diabetea zeukan, eta zahartzaroan itsu geratu zen, gorpil aulkian ibiltzen zen, eta gero hanka bat moztu zioten... Eta hark beti bizitzaz hitz egiten zuen, bizi egin behar dela, eta ondo bizi gainera. Sufrimenduak beste filosofia batekin hartzen zituen. Ikusmena galdu nuenean, hark gauza bakarra esaten zidan: "Zuk aurpegia jaso. Inori burua makurtuta hitz egiten badiozu, inork ez du zurekin hitz egin nahiko. Jaso aurpegia, eta esan zein zaren". Barruan daramat bere indar hori.

B E R T S O A

Doinua: Aita izena

**Gure aurrean ditugulako
hainbat sentipen biluzi,
ustez sentitu ezinagatik
beldurra dugu nagusi.
Baina zentzuak sentipen gisa
hartuta liteke bizi,
ukituz entzun daitekeelako
eta dastatuz ikusi,
bizitza biziz bere kolore,
doinu, zapore ta guzi.**

Aitor Mendiluze

■ Musikan ere umetatik murgildu zinen?

Bost urterekin hasi nintzen musika ikasten. Beti elkarlotu izan dut musika eta ikastola. Ez ditut bi eskolak bereizi, niretzat beti izan da mundu bat eta bakarra. Nire osabak eskusoinua jotzen zuen, eta musika iruditu zait beti gauzak esateko erarik zabalena eta unibertsalena. Etxean beti utzi digute libre aukeratzen zer izan nahi dugun, eta askatasun hori nire barruan daramat. Nahiz eta baten batek esan zerbait ez egiteko, nik beti egingo dut nahi dudana, txikitatik ikasi dut independentea izaten, neronek aukeratzen zer den ona niretzako.

■ Hemen ikasi zenuen eskusoinua jotzen. Frantzian lantzen jarraitu duzu?

Lantzen jarraitu dut, baina oso modu ezberdinean. Niretzat sentimendua garrantzitsuagoa da ongi jotzea baino. Teknika oso ondo dago, baina ez baduzu ezer esaten, hobe da etxean geratzea.

■ 14 urterekin ikusmena galdu zenuen.

Oso azkar galdu nuen ikusmena, eta hori oso gogorra da. Batetik, zuk ez dakizu zer gertatzen zaizun, eta jendeak ez du

ulertzen. Zuk ezin duzu azaldu zer gertatzen zaizun, eta jendeak edozer gauza esaten du, ez gaizki egiteagatik, beldurra duelako baizik. Edozer gauza horretan min asko egiten da. Zorionez nire gaixotasunak, erretinosiak, ez ditu begiak ukitzen. Kanpotik begiratuta ez da nabari-

**“Itsutzean irakatsi
zidaten lehen gauza
makilatzea izan zen.
Besteei zer irudi
ematen diozun eta zuk
nolakoa izan nahi
duzun pentsatzen”**

tzen nik ikusten ez dudarik. Hori jendeak ezin du ulertu. Itsu batek estereotipoak ditu, begiak gelditu edo erdi puskatuta, janzkera oso ezberdina du... Nik ez. Hori kontserbatzen lan handia egin dut. Nik ez dut ikusten, baina egin ditzaket gauza asko. Gauza horien artean dago besteekin bizitzea. Besteekin harremanak izateko behar duzu zerorri ondo egotea, eta besterekin komunikatzea. Eta besterekin

komunikatzeko alderdi fisikoa oso garrantzitsua da, eta hori ere landu behar da. Horrek dakar beste aldeko disfuntzioa: inork ez duela sinesten. Nik egingakoa nik ulertzen dut, baina beste inork ez.

■ Sarri entzungo duzu “ez duzu itsua ematen”.

Horren azalpena oso filosofikoa da. Jendeak galdetzen dio bere buruari “nik ikusiko ez banu, horrelako gauzak egiteko gai izango nintzateke?” eta sekula egon ez direnez egoera horretan, berehala pentsatzen dute “ez, ez da posible”. Eta “nik ezin dudanez, berak ere ez” pentsatzen dute, beraz, “gezurra da hori itsua denik”. Ez sinestea ez da nire arazoa, hori da beren beldurrak jartzen dien muga.

■ Oso gogorra izan zela diozu. Nola gainditu zenuen, nola eman zenion buelta egoerari?

Ez dakit inoiz buelta ematen diozun, baina ikasten duzu horrekin bizitzen. Ez duzu sekula esaten “bale, ez dut ikusten, baina aurrera, besteak bezala...”. Oso zaila da ez ikustea, eguneroko gauzak oso zailak egiten dira. Baina aldi berean, zu zarena zara, eta besterik ez duzu. Une

BIZITZAREN PASARTEA

Orain bizitzen ari naizena oso gogorra da. Antzezlan horretan gertatzen da gauza bat egunero, niretzat oso bitxia dena. Jotzen dudak bakoitzean, isiltasun oso bat dago, eta bukatzen denean denek dakite bukatu dudala, eta txalorik ez dator. Zazpi segundo geroago hasten dira zaparrada batean eta ez dira gelditzen. Joaten naiz aldatzera, eta itzultzean jendeak eserlekuetan jarraitzen du, mugitu gabe, ordu erdiz. Zer egiten dute hemen? Bukatu da!

Oso gauza bitxia gertatu zen estreinaldian, Frantzian. Obra osoan bitz egiten dut musikari buruz. Memento batean eskusoinu handia hartu eta sartzen naiz karrusel batean. Orduan sumatu nuen jendea intrigaz, arnasari eutsiz. Hasi nintzen soinua jotzen, eta jendeak lasaitasunez hasperen egin zuen. Antzezlan bukatzean galdetu nien zer gertatu zitzaien. Eta erantzun zidaten: "Hiru ordu laurden pasatu dituzu musikari buruz bizketan, eta gero pentsatu dugu: ea orain ez dakien akordeoia jotzen!"

batean esaten duzu, bi gauza egin ditza-ket, bata da "zer pentsatuko dute besteek" esaldia hartu eta bueltak ematen hasi, gaizki egon zeure buruarekin, eta hil. Edo bestela bizitzari aurre egin. Aurre egiteko daukazun dena jarri beharra daukazu, tripak, begiak... Hori egiteko aukera oso zaila da, zure galdera da "zergatik ni eta ez beste bat? Hainbeste gauza nituen egiteko, eta orain zer?". Jarrera horrekin geratzen bazara, hobe duzu hiltzea. Errazena hiltzea da, bizitzari agur esan eta bukatu. Bizitzak daukan indarra aurrera eramatea zailagoa da, baina askoz gehiago betetzen zaitu.

Frantziara joateak asko lagundu zidan,itsuak garatzeko ikastetxe batera joaten nintzen... Ikastetxe hartan irakatsi zidaten lehen gauza makilatzea izan zen. Besteari zer irudi ematen diozun eta zuk nolakoa izan nahi duzun pentsatzen. Gero datoz beste trebetasunak, baina garrantzitsuena da zu nor zaren jakitea. Zuk ikusi ezin dezakezun bestek esan diezazuten: "zein polita zaren" edo "nolako begiak dituzun!" Beti abiapuntu berberera iristen gara, besteekin bizi garela, ez zarela zu bakarrik bizi. Horrek eman zidan bizitzeko gogo. Ez banintz Frantzian egon, eta Odile Banvillet egon ez

balitz une horretan, ez dakit zer gertatuko zen.

■ Nor da Odile Banvillet?

Nik Frantzian lan egin nuen eskolan berak filosofia, letrak eta latina irakasten die itsuei. Niretzat dena da, berak salbatu zidan bizitza, berak esan zuen "neska hau ezin dugu horrela utzi, eta lagun diezaiokegu". Berak eman dizkit karta denak txintxonean jolastu eta irabazteko. Berak

"Errazena hiltzea da, agur esan eta bukatu. Baina bizitzak gehiago betetzen zaitu"

eman dit konfiantza, nire sustraia, txikitatit neukana ateratzeko bidea berak erakutsi zidan. Orain antzerki konpainiako zuzendaria da, testua idatzi duena, nire managerra da... eta gainera munduan dudak lagunik onena.

■ Umetan ikusi zenituen gauzen eta itsu geratu ondoren ezagututakoen artean bada alderik?

Niretzat beti oso tristeia izan da amaren aurpegia ez ikustea. Norbaiten aurpegiak asko esan nahi du, horregatik du antzerkiak "Zure aurpegia ikusi aurretik" izena. Norbaiten aurpegia ikusi aurretik mila istorio imajinatzen dituzu, eta gero, aurpegia ikustean beti eramaten duzu ezustekoren bat. Horrek era berean galdu egiten zaitu. Nire oroimenean denak geratu dira ikusten nituen garaian bezala, oso gazteak, nahiz eta hamabost urte pasatu diren.

Koloreen kontua da oso zaila. Koloreen oroimena oso azkar galtzen baita, eta sekula ez duzu errekupeperatzen. Galtzen dituzunean, kolore bakoitzari sentsazio bat erantsi behar diozu, "horia poza, berdea pikantea", baina plastikoki gorria zer den galdetzen badidazu, ez daukat ideiarik. Ni ezin naiz bizi lehen ikusten nituen gauzak gogoratu. Lehen-go lehengoa zen, eta oraingoa oraingoa.

GORKA SALMERON

Bestela beti arituko nintzen oroimenean atzera eta aurrera eginez, eta nik nahi dudana da orain bizi. Orain gauzak beste era batekoak dira, baina era hori ez da txarra, ikusmena dutenek ikusten duten gauza bera ikusten duzu baina beste era batera. Agian sakonagoa da sumatzeko era hori, eta agian ez. Hori da bakoitzak zer bilatzen duenaren araberakoa.

■ **Zergatik lantzen dituzte ezinduek bere gaitasunak Frantzian, eta zergatik ez zaie hemen maila berean laguntzen?**

Frantzian Francorik ez da egon, eta hogeitaz urteko aurrerapena daramate. Frantzian pertsona bezala hartzen naute, eta hemen, lehenengo ezintasun bat duen pertsona bat naiz. Ni lehenengo Bakarke naiz, eta gero beste dena.

Han ez dago hainbesteko ezberdintasunik ikusi eta ez ikustearen artean. Han ere beldurra dute, baina ohitura bat ere bai, gauzak orain dela denbora askotatik egiten dira, eta horrek beste kontzientzia bat dakar. Gizarte segurantzak diru gehiago ematen die ezinduei, gauzak

erraztu egiten zaizkigu.

■ **Musikoterapia ikasi zenuen. Zer da?**

Autista, itsu eta gorrekin lan egin nuen, eta musikoterapia ikastera joan nintzen, musikaren indarra baliatu ahal

**“Koloreen oroimena
galtzean, kolore
bakoitzari sentsazio
bat eransten zaio”**

izateko. Bukatu nuenean konturatu nintzen, musikoterapiak berak bakarrik ez duela balio, beste terapia baten lagungarri dela. Baina ikasi nuen musikak baduela beste zentzu bat, triste gaudenean denok musika jartzen dugula, eta ez dugula edozein musika aukeratzeko. Musikak eramaten gaitu umore puntu batetik besteraino, eta ikasi nuen nola joan umore puntu batetik bestera bide egokian.

Musikak gizartean ere zer zentzu

duen aztertze erabili dut musikoterapia. Esaterako, zergatik jartzen dute beti supermerkatuetan musika? Zergatik jartzen dute tabernetan musika hain ozen? Zergatik ez dago musikarik kartzelatan?

Horrekin lotuta, etnomusikologia ikasi nuen, herri bakoitzeko musikak herri bati zer ekartzen dion aztertze. Musikak egiten duen aurrerabidea beti dago gizartearen egoerari lotuta. Hemen jendea kalean bizi da, eta musika kalean egoteko da. Frantzian musika gehiago da etxean egoteko eta hitz egiteko aukera emateko.

■ **Musika zertan aldatu da Euskal Herrian?**

Ziur gauzak aldatu direla. Baina ni Frantziara joan nintzenean atzerriko musika gehiago sartzen zen orain baino. Orain sustraia duen musika indartzen ari da, txalaparta, esaterako, modan jartzen ari da. Alboka ere kanpora ateratzen ari da, trikitixa ere berdin. Kepa Junkeraren diskoa niretzat soziologikoki aztertze oso aberatsa da. Georgiako jendea, katalanak, eta leku guztietakoak elkartzeko, mundua txikia dela erakusten du. Disko horrek atzerabiderik ez duen leku batera eramaten du musika. Euskal musika erakusten du, trikitixa eta abestiak hemen goak dira, baina beste lekuetako tresna eta estiloei nahastu daiteke, lotura unibertsala da. Sustraia duen hemengo musikari eutsi, eta aldi berean unibertsala dela erakutsi, lotuta dagoelako munduko beste musikekin. Musikarekin lotu ditzakegu herriak, eta herri minorizatuak edo handiak, berdin balio dute.

Taiwanera joan nintzen, eta haietaz musika unibertsala zen Taiwango musika kendu eta amerikarra jartzea. Txinatarrak ateratzen ziren musika anglosaxoia joaz, bere sustraia galduta. Euskal Herrian hori ez da posible, musikak oso funtzio garrantzitsua du, horregatik daude hainbeste talde, hainbeste musika ikasle...

■ **Txalapartarekin disko bat ateratzeko omen omen zara...**

Nik eskusoinu klasikoa jotzen dut, eta txalaparta nahastu nahi dut, baina nortasun propioa duen instrumentu gisa. Ez erritmo kaxa bezala, horretarako ordenagailu bat jarri dezaket martxan. Instrumentu bakoitzak du bere bizitza, eta identitate hori gordetzea da garrantzitsua. Txalaparta txalaparta da, eta eskusoinua eskusoinua, bi unibertsoak lotzea nahi dut ●

Zilegi bekit

Agian hiruzpalau aste pasa zaizkidan arren, urtarrilaren 13ko alean Unai Iturriagak idatzitako "Neurri eta doinu librean" artikuluari erantzun nahiko nioke. Ulertzekoa da Unai Iturriagari ez ondo iruditzea Bertsolari Txapelketaz adierazi nahi izan nuena. Alabaina harritzen nauen gauza da ni bezalako profano baten iritziak hainbeste mintzea, bera bezalako mutiko aurrerakoi eta, itxura batean, irekia. Gauzak argiago esaten saiatuko naiz, bada, labur beharrez.

Dantza solteko edo aurreku lehiaketetan aspertu egiten naute oholtza gainean ikusten ditugun dantzari garatu horiek. Perbertsioa izan liteke, baina nik nahiago dut inperfekzioa. Nahiago dut dantzan ikusi herren bat, haur bat edota amama potola bat, plazaren erdian edo ezkontza ondoko festa batean, oholtza gaineko atleta perfektu horiek guztiak baino. Errepikakorra eta sorpresa gabekoa egiten zait lehiaketako ikuskizuna. Gauza bertsua gertatzen zait bertsolariekin ere.

ULERTZEN dut horretan dabilenarentzat ezinbestekoa izatea teknikaren lanketa. Agian ez du beste biderik izango. Baina entzule bezala, arriskutsua iruditzen zait Txapelketak hartu duen bide hori, bertsolaritzarentzat berarentzat, gainera. Garapen tekniko saritzen da, eta hala beharko du izan seguruenera, -jauna, ni ez naiz nor-, baina kontua da, nik neuk gozamen handiagoa edukitzen nuela beste bertsolari mota bat zegoenean oholtza gainean. Ene ustez, ezkutuan geratu dira bertsolari bikain asko eta asko teknika saritzearen kariatz. Interes handiagokoak eta biziagoak egiten zitzaizkidan saio haiek. Agirre, Peña, Telleria, Alkat, Mañu, Sarasua eta beste hainbatek, akatsak eginen zituen

akaso, baina bazuten zer kontatua, arraioa!, eta gainera oso era partikularrean.

Orain dena iruditzen zait gezagoa eta sorpresa gutxiagokoa. Neu ere gogaituxe eta zahartuxe, agian. Irrigarria ere egiten zait maiz, bertsolaritza Parnasora eramateko ahaleginean, bertsolaritzatik eskolagabekeria oro ezkutatzeko desira hori, Amezketarra inoiz izan ez balitz bezala. Aurki Katedra bat nahi izango da Euskal Herriko Unibertsitatean eta izanen da horren alde agertuko den Doktorerik. Hala ere, benetan aitortzen dut saio teoriko bikain

askoren lekuko izatea ere egokitu zaigula garaiotan, lehenago poesia izan nahi zuena orain erretorika bihurtuta ikusteraino. Bedi hori ere. Baina poesia eta bertsolaritza bi kontu direla esateagatik ere entzunak gara hamai-ka, gaur baino lehen.

Hasier Etzebarria
Idazle eta kazetaria

*"Goi teknologien munduan
bizi garen aldian, lurbiraren
beste puntarekin bat-bateko
komunikazio bisuala lor
dezakegun garai honetan,
askori bitxia iruditzen ahal
zaio txotxongilo-antzezleen
lanak jendearengan eragiten
duen erantzuna"*

DUDARIK gabe Unai Iturriagak eta Bertsozale Elkar-teak dakite gai honetaz guztiaz nik baino mila bider gehiago eta hobeto, eta haiei egin behar zaie kasu, zalan-tzarik gabe. Zintzoki diot hori, haiena da eta egiazko kezka eta gogoeta. Ez nirea. Baina, hala ere, zilegi izango ote zait nahi dudana aitortzea inor hainbeste mindu gabe! Niri neuri, aspergarri xamar-rak egiten zaizkit korrekzioa helburu duten ariketa artistikoak. Nahiago ditut askozaz, adieraztea helburu duten beste horiek, akats eta guzti. Zer egingo diogu, bada.

Eta amaitzeko beste kontu bat argitu nahi nioke Iturriagari, jakin beharko baiduke, honez gero, gauzak literalki adierazteko balio dutela kaxotxek, eta ez beste ezertarako. "Idiotizante" eta "agriculturizante" hitzak egozten dizkit nire aspaldiko artikulua bat dela eta, baina hitz horiek ez nituen nik horrela sekula idatzi. Lupaz begiratu dut ●

PRINTZA

ESTAFA BIKOITZA

Anjel Valdez Elkar-eko musika arduradunak honakoa zioen euskal musikaren inguruan "Euskaldunon Egunkaria"n idatzitako artikuluan:

"(...) Salmentak, orokorrean, jaitsiz doaz, denda txikien ixteak merkatu libre eta independentea izorratzen du alde-rik alde. Fenomeno hau mundu osoan gertatzen ari da: pirateoa da une honetan gure fantasmarik ilunena eta (...). Kontua ez da bakarrik euskal musika iadanik era industrialean pirateatzen dela baizik eta, kanpoko musikak pirateatzen direnean, gure herrietako musika denda txikiak ixtera kondentatzen dira eta denda horietan gure musika ere saltzen da, beraz, kanpoko nahiz bertako musika bat pirateatzen denean, gure industria kulturalari eta, beraz, gure kulturari kalte ikaragarria egiten zaio. Pirateatzearen delituan parte bi daude gutxienez: saltzen duena eta erosten duena, estafa bikoitza da alegia. (...) Edozein modutara, globalizazioaren eragina nabarmene- gina da gure esparruan ere eta industria independente eta minorizatuarentzat ondorio garrantzak dakartza: denda eta superfizie handien eskuetan erabat harrapatuta eta baldintzatuta gelditzen da industria independentea eta honekin batera, telebistaren eta medio ahaltsuen indarra dela medio, kontsumoaren ohiturak alda- tu dira. Gutxi batzuek kopuru handitan saltzen dute eta ete- kin ikaragarriak lortzen dituz- te eta beste gehienok itsaso nahasi horretan ahal duguna egiten dugu oreka mantentze- ko (...)"

MARRAZKI BIZIDUN BERRIAK

HAURRENTZAKO bi saio prestatzen ari dela jakinarazi berri du Pausoka produkzio etxeak. Lehena, "Cloud Trotters" izenekoa, Javier Martinezek zuzenduko du. Martinez Californiatik Euskal Herrira etorria da lan hau zuzentzeko. Skrytonite eskoziar enpresak idatziko ditu gidoiak eta Gasteizko TecToon arduratuko da diseinu gra- fikoaz. "Pinocchio in the maze" izeneko saioa berriz, aurreprodukzio fasean da. Saio honek Europako Batasuneko Media Plus egitasmoaren saria eskuratu, eta beraz, laguntza ekonomikoa jasoko du gauzatzeko. Bi proiektu burutu ostean, nazioartean merkaturatzeko asmoa du Pausokak.

EIBARKO JARDUNALDIEN URTEURRENA

HOGEITA bost urte betetzen dituzte aurtien Eibarko Antzerki Jardunaldiek. Eta hain zuzen ere, jardunaldietako egitaraua aberastuz ospatu nahi izan dute urteurren hau. Otsailaren 16an hasi eta martxoaren 19a arte 23 ikuskizun eskainiko dituzte, horietatik hiru euskaraz. Parte hartuko duten euskal taldeak eta eskainiko dituzten lanak honakoak izango dira: Tentazioak "Anarkista baten ezusteko heriotza", Markeliñek "Underground", Txalok "Sobre los perjuicios del tabaco" eta "Bambulo", Tanttakak "Hor dago kokka" eta

■ "Bambulo" obraren une bat.

Julio Perugorria produkzioak "Los días felices". Dena den, nazioarte- tik eta Espainiatik bertatik talde garrantzitsuak etorriko dira Eiba- rrera. Besteak beste, Italiako Luciano Federicok "Loko Tidia- no" eskainiko du eta Danimarkako Gert Pedersen umoregileak lehe- nengo bisita egingo du Espainian. Espainiatik berriz, Euroescena eta Producciones Teatrales Contem- poráneas de Madrid bezalako tal- deak izango dira Eibarren taula gainean. Egitarau mamitsu honez gain, antzerki unibertsitarioa eta antzerkiari eta zinemari eskainita- ko jardunaldiak izango dira.

EUSKAL ZINEMA AMERIKETAN

RENOKO Unibertsitateko Euskal Ikasketen Liburutegiak (Basque Studies Library) eta Eus- kadiko Filmategiak hitzarmena sinatu dute. Akordio honen bidez, Renoko Unibertsitateko liburutegi hau euskal filmeen biltegia bihur- tuko da Ipar Ameriketara. Horrela, bertan izango dira euskal egileek sortutako filmak eta baita euskal zinemaren histo- riaren inguruko argitalpenak ere. Lehen bidalketa moduan, zenbait dokumental eta 19 film luze jasoko ditu liburutegiak. Horien artean "Vacas" eta "Salto al vacío".

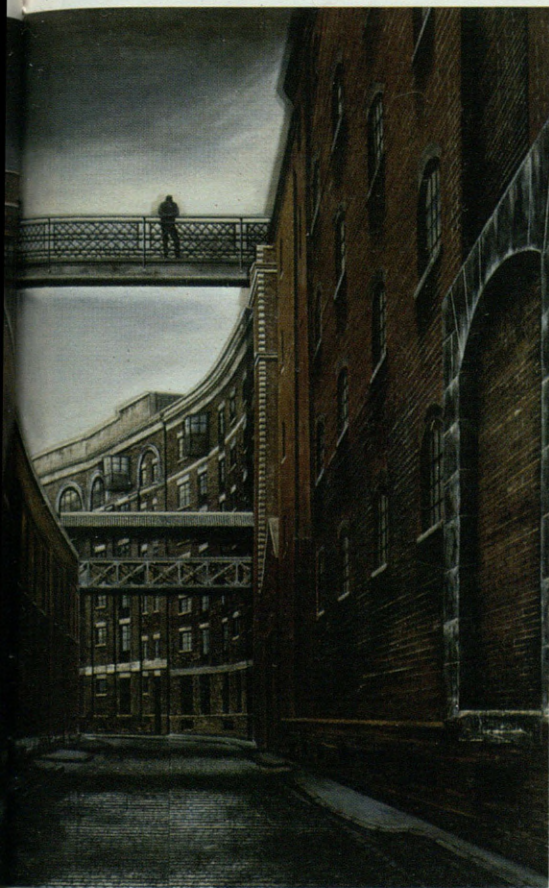
IKASLE GIDOILARIAK

NAFARROAKO Unibertsitate Publikoak film laburren gidoi lehiaketa jarri du martxan. Bertan parte hartu ahal izango dute eskolan matrikula egin dutenek eta 1997az geroztik Unibertsitateko tituludun direnek. Martxoaren 1a da gidoia bidaltzeko azkeneko eguna, eta

H I T Z B I T A N

- Helena Pimenta "Euskaldunon Egunkaria"n honela mintzo zen euskal antzerkiaren beharrez: "Plangintza orokor bat egin behar da. Jada profesional garrantzitsuak daude, eta politikoki erantzun behar zaio egoera horri. Artistak bagaude, ongi prestatuak, eta lan ona egiteko gogoarekin".
- Gabriel Erkoreka konpositoreak egunkari berean honakoa zioen: "Programatzailearen sentsibiltate urria da arazoa, ez entzulea".

L A K

HIRIGINTZARI LEKU

Hiri Gunea jarri diote izena. Eta horixe izango da 400 metro koadroko azalera duen Gasteizko areto berria: hirigintzaren eta arkitekturaren gunea. San Prudentzio aretoa aspalditik zegoen erabili gabe, eta lehengo astean, Transforma elkartearen ardurapean, paratu zuten bertan lehen erakusketa, "Lanean" izenekoa. Berez, Hiri Gunea aretoak Gasteizen nahiz nazioartean egiten diren proiektuak biltzeko xedea badu ere, erakusketa honek Gasteizko proiektuak ezagutaraziko ditu. Martxoaren 3a arte egongo da eta ondoren, aretoak ateak itxiko ditu azken lanak burutzeko. Aurrerantzean edozein hiri garaikide eta modernoetako egitasmoak erakutsiko dituzte. Bertakoak nahiz kanpokoak. Eta arkitekturaren funtzioak aztertzen saiatuko dira bilera, eztabaida eta hainbat ekitaldiren bidez.

ondoren, NUPeko zinema lantegiko ikasleek filmatuko dute saritutako gidoia. Lehiaketaren helburua ezohiko testuak jasotzea da nagusiki, alor ezberdinetako ikasleek eginak.

AMARICAKO WEB GUNEA

GASTEIZKO Amarica arte aretoaren itxieraren aurkako plataformak pauso bat gehiago eman du web gune bat osatuz. Bertan, taldearen manifestua, itxieraren aferari buruz argitaratu diren artikuluak, iritzi artikuluak eta eurekin kontaktuan jartzeko aukera eskaintzen dute. www.amarica.info da helbidea.

[www.amarica.info]

[[manifesto](#)] [[premsa](#)] [[opini6n](#)] [[libro](#)] [[ILP](#)]

• Josemari Carrereren aburuz, "aurrekontu handiak izanda ere, horiek gastatzerakoan euskaraz diharduten antzerki taldeen iritziak ez dira inoiz kontuan hartu, nahiz eta talde hauek interesa handia jarri halako jaialdi batean. Baina instituzioen aldetik horrela jokatu izan da antzerkiarekin herri honetan, antzerkiaz asko hitz egin baina antzerkizaleekin gutxi". Hitzok "Hika" aldizkarian idatzi ditu Carrerek.

• Jose Luis Padronek "Zabalik"en: "Sortzaile izateko aukera guztioi eskaintzen zaigu eta guri dagokigu erantzuna ematea. Poesia bizia da, eta bizia poesiaz betea dago".

■ Imanol Uribe.

IZENAK

Imanol Uribek "El viaje de Carol" filmaren erroaketa amaitu du. 36ko Gerra oinarri harturik, haurtzaroari buruzko alegia bat egin du.

PiLT taldeak martxoan ekingo dio "Minus" izeneko bere laugarren diskoa grabatzeari. Lan hau Metaken eskutik plazaratuko du.

Bitoriano Gandiagaren poema esanguratsuenak hautatu eta bildu ditu Amaia Iturbidek "Bitoriano Gandiaga Artetxe. Bizitza itxaropen delako" izeneko liburuan. Lana Lontxo Oihartzabalek koordinatu du eta EHUKo argitalpen zerbitzuak plazaratu "Gaur egungo euskal poesia" bildumaren baitan.

Pablo Valdes idazle iruindarrak irabazi du Tenerifeko VI Domingo Perez Minik antzerki saria "Dulce membrillo" obragatik.

Kepa Akixo "Zigor"en obra dago hilaren 28a arte ikusgai Bilboko "Epelde & Mardaras" aretoan.

■ Akixoren Kerne II.

GERRA ZIBILEKO BIZIPENE

"1936-37ko gudaz bagenuen kronika ederrik, bagenuen argazkirik, bagenuen filmerik, baita afitxa edo kartelen bildumarik ere. Bagenuen, funtsean, iruditeria bat. Baina iruditeria hori mutua zen (...).

Kanturik gabeko guda izan dugu 1936-37koa, harik eta Joseba Tapiak diska hau egin duen arte..."

Joseba Tapiaren "Agur Intxorta Maite" (1936-37ko gudako kantuak) diskoaren sarreran paraturiko hitzak dira, Koldo Izagirre idazlearenak. "Gaztelupeko Hotsak" en eskutik kaleraturiko lan hau oilo-larrua jartzeko moduko lekukotasun historikoa da. Guda garaiko agiri grafikoak dokumentu soinuduna bihurtu du "Tapia eta Izagirre" biko-teak. Poetak -Izagirrek, kasu-, bizia eman lezake adjektibo berri batengatik. Musikariak, berri, -Tapiak, kasu- poetak aurkituriko hitzei nota egokiak jartzeagatik. "Trikitixa beste arma bat izan zen" guda hartan. Idazlea eta trikitilariaren lana lekuko.

Testuak: Mikel Asurmendi
Argazkiak: Gaztelupeko Hotsak

Gudak iraun zituen hamabi hilabete haietan herritarren mobilizazio izugarria gertatu zen Euskal Herrian. Garai hartan, idazle kultuek bestera, idazle anonimoek eta herrikoiek idatzi zuten gerraz eta gerrak sortutako sentimenduei buruz. Etxean, erretagoardian nahiz frontean: "Kantutegi antifrunkista bat dago, izugarri aberatsa, guk uste ez genuena. Hori paperean dago. Horretan bertsolaritzak laguntza handia ematen digu, idazteko molde bat da. Idatzi nahi duenak, eskolatu ez den batek, badauka molde herrikoi bat idatzi ahal izateko, poesia egin ahal izateko. Horretan bentaja handia izan eta horregatik hain da aberatsa, jende asko derrepente bihurtu zen bertsolari; paperean, noski", azaldu digu Koldo Izagirrek.

ARTXIBOKO LAN ARTATSUA.

Guda garaiko testuak bilatzerakoan, bereziki, artxiboetara jo dute egileek; garaiko publikazioetan arakatu dute, besteak beste. Alderdika sailkatu beharko balitz, EAJ-PNV, ANV-EAE eta Alderdi Komunistaren testuak nagusitzen dira: "Batzuetan alferrik, beste batzuetan, gutxi uste ez genuela, gauza interesgarriak aurkitu ditugu. Esaterako, Alderdi Komunistaren 'Euskadi Roja' aldizka-

rian eta beronen 'Herri' gehigarrian hainbat testu aurkitu dugu. Komunistak euskaltzaleak ziren, oso ale gutxi topatu dugu, baina interesgarriak. Logikoa denez, gerra garaia izaki, kontzentrazio nazionaleko espirituz idatzia, erresistentzia giroan, poema asko ez dago, baina maila handikoak; anonimoak denak".

Alderdien aldizkarietatik at ere hainbat testu aurkitu dute, lehendik idazle zirenenak: Juan Ezenarro eta Joxe Mari Lopetegi irundarrarenak edota Telesforo Monzonenak. Beste zenbait idazle kulturren testuak ere bildu dituzte. Xabier Iratzeder orduantxe hasi zen idazten -diskoan ez da bere testurik ageri, baina ba ditu gudari buruzko testuak; "Gernika" sonata, kasu-. Salvatore Mitxelenak "Gorputz dago gudaria" kantuan Lauaxetari (Esteban Urkiaga) gorazarre egiten dio, kasu. "Diputatu fiña" testua Ibarnegairi zuzendua da, Hegoaldeko batek idatzia liteke. Gure solaskideek ez dakite nor izan zen egilea, testua anonimoa da. Horrek era berean, gerra hark Hego eta Iparraldea hartu zuela erakusten du.

Euskal Herriko artxiboetan sakabana-keta handia omen dago, eta batetik bestera ibili behar izan du bikoteak. Lantegi horretan Koldo Izagirre aritua da bereziki, liburutegiko "sagua" izaki; badaki nor izan daitekeen egile hau edota zeri eran-

SOINU BANDA

tzun diezaiokeen beste testu horrek. Berak burutu du lan hori nagusiki, lan artatsua: *"Mikrofilmak ikusteko tresnak ez dira ibiltzen beti, eta erreprografiek ez dute beti funtzionatzen; esperientzia behar da. Kanpoko lana dago bestalde, zaharrekin hitz egitea, bertsoak batekin eta besteekin kontrastatzea, eta abar. Horretan Josebak nik baino lan gehiago egin du".*

Orain arte bildu duten materialarekin liburu bat osa zezaketen. Hau da, liburu batean bildu eta argitaratu izanez gero, guda zibil garaiko testuen dispersioa bildu zezaketen neurri handi batean. Hala ere, solaskideen iritziz, testuak liburuan argitaratuak izaki, zaletu edota elite batengana baino ez ziren iritsiko: *"Beharbada, egun batean liburu batean aterako ditugu, corpus osoa eskura eduki ahal izateko. Diskoko testuak topatu dugun materialaren mostra bat besterik ez dira. Kanpo utzi duguna ere hau bezain anitza da. Exilioko kantuak, gutunak, egunkariak... Ordea, testuentzako hoberena kantatzea dela pentsatu genuen, kantuak bihurtzea. Testuak ezagutarazteko tresna egokiena musika zela erabaki genuen".*

Maila oneko bertsolariak eta idazleak

topatu dituzte. Garaian eta egoeraren pre-saz idatziagatik, idazle hauek kantu hilezkorak egin zituzten; onak eta ulerterrazak. Toki ezberdinekoak dira testuok eta ondo transmititzen dutenak tentsioa eta egoera: *"Alde horretatik, testuek ustekabeen harrapatu ninduten, zein gaurkoak diren harritu ninduen, bertsoen hizkera freskoak, alegia",* dio Koldok. Baita hau ere gehitu: *"Zenbait testuk orraztu beharra izan dute, berrinterpretatu beharra ere bai, kontu handiz, noski.*

□ Joseba Tapiak bere osabarengandik ikasi zuen trikitixa jotzen. Osabak, berriz, Jazinto Rivas "Elgeta" rengandik

'Kajistek' ez zekiten euskaraz, erdaldu-nak ziren. Eta ez bakarrik 'u' eta 'n' arteko akatsak, larriagoak ere badira, eta interpretatu behar izan dugu zenbait unetan. Orduan ez zen euskarazko prentsarik, euskara atal txiki bat zen, pentsa nazionalista erdarazkoan"

"ELGETA"RENGANDIK JASO-AK. Joseba Tapiari gaia asko interesatu zitzaion. Bere aburuz, -Gipuzkoa eta Bizkaiko trikitilarien munduan bereziki- trikitiaren aita bat baldin badago, huraxe

■ Trikitia guda arma

"Kaskoa daramana trikitilaria da"

Trikitixa zeraman gudaria, diskoan agertzen den baino argazki gehiagotan agertzen da; askotan, kaskoa daraman bakarria trikitilaria da. Trikitixa, European gertatu zen iraultza baten erdian agertu zen orduan; soinuak hartu zuen lekua European. Instrumentu inportantea zen, orkestra baten lana egiten zuelarik. Gerra suertatu zen eta guda kantuak laguntzeko eta armonizatzeko izugarritzko funtzioa bete zuen, guri guda arma bat izan zela gustatu zaigu esatea. Egoera zailtan kantatu egiten da, soinua tartekoa zen orduan eta orain niri egokitu zait jotzea ●

◆ JOSEBA TAPIA

"Elgeta" da: Jazinto Rivas Sanz. "Elgeta" k 31 urte zituen gerra etorri zenean; milizianoa izan zen: "Trikitilari heldua zen orduan, gerra garaian ere joko zuela pentsatzen dut. Zirrara eta intriga handia sortzen zidan zer joko edo kantatuko ote zuen jakiteak. 'Elgeta'ri buruz, gerra osteko garaian baserriz baserri ibili zela kenduta, ezer askorik ez dakigu".

Tapiak bere osabarengandik ikasi zuen trikitixa jotzen. Osabak, berriz, 'Elgeta' rengandik. Garai hartako melodia erreperitorio bat ikasia zuen aspaldi, eta orain 'Elgeta' ren melodia eta obra areago aztertu izanak berebiziko poza eman dio Lasarteko trikitilariari.

Joseba Tapiak dioenez, "Elgeta" rengandik jaso zituen doinuak eta melodiak barnebilduta zeramatzan gazte-gaztetik. Dantzan aritzeko melodia hauek ez ziren Euskal Herriko berezko musika tradizionala. Jose Maria Garatek idatzitako "Berun konpittak" kantua izan dugu hizpide, musika herrikoiaz joa eta kantatua: *"Hori Gaztelako jota bat da seguruenik, tradizionaltzat jotzen ditugun horietako bat. Ebrotik behetik etorri zaigun horietakoa iruditzen zait. Jota hauek antza izugarria dute Gaztelako jotarekin, eta jotzen ditugun pasarte asko*

■ Melodiak

"Trikitiak ez dira aldatu"

Elgeta'rengandik jasotako melodiak aztertu ditut, dantzatzekoak. Ez zen, berez, Euskal Herriko musika tradizionala, baizik memento hartan festak egiteko erabiltzen zituzten modako kantuak, ziu-rrenik, irratietan entzungo ziren tangoak, pasodobleak... Tradizio zaharragora jo baino, garai hartan zer erabiliko zen imajinatzea eta asmatzea pentsatu dut. Egokiago iruditu zait erritmo horiek lantzea. Garai hartako trikiti zaharrak erabili ditut, suertez eskura ditudanak. Trikitiak ez dira aldatu, berdinak jotzen ditugu; akordeoi kromatikoak aldatu dira. Trikitian berrikuntzak egin dira, baina jotzeko sistema berdina da oraindik. Donostian egindako soinu zaharrak erabili ditut, 1900ko hasierakoak, eta imajinatu dut halako doinuak joko zituztela.

◆ JOSEBA TAPIA

■ Trikitixa infernuko hauspoa, baita gudarako hauspoa ere.

□ **"Dantza libre eta dantza lotuaren arteko 'gerra' izan zen, dantza lotua debekatua zegoen eta pasodobleek eta tangoek bikoteak batzen zituzten"**
KOLDO IZAGIRRE

berdin-berdinak dira".

Musika horren eragina sartzea egokia iruditu zaio Tapiari, entzuteko eta kantatzeko moduko erritmoak dira, erraz kantatzen direnak; hori bilatu omen du. Kontzertu batzuk eman ditu honezkero eta jendea gogoz lotzen da kantuari, *"transmisioa zen inportantea, ez esperimentu armonikoa"*. "Elgeta" espetxean egon zen eta giro hartan zer joko zuen jakinmina sorrarazi dio: *"Elgetak zer joko zuen imajinatu nahi izan dut, doinuak horrelakoak izango ote ziren nago..."*. Musikal-ki, tradizioaren alde garrantzitsu bat ekarri du Tapiak, eta diskoa bilduma modura ulertzen du, *"Normalki, tradizioko kantuak XVII. eta XVIII. mendeko kantuetan kokatzen ditugu, eta kanpoko doinuen eraginak ez ditugu tradizionaltzat jotzen. Hala ere, jendeak erritmo hauek urte askotan kantatu eta dantzatu ditu Euskal Herrian"*. Izagirre zorrotz tartekatu da: *"Gerra honetan dantza libre eta dantza lotuaren arteko 'gerra' izan zen, bestalde, dantza lotua debekatua zegoen eta pasodobleek eta tangoek bikoteak batzen zituzten"*.

Ez omen da samurra izan diskoa egitea, egindakoan erraz ikusten da, baina, hasieran kokatzea kosta omen zitzaion Tapiari. Oro har, bertso doinuak izanik, erraz antzean egokitu ditu trikitilariak, koplen eta bertsoen neurrian lan egiteak erraztasun bat eman dio. Zailtasun gehiago izan ditu egitura libreak musikatu behar izan dituenen: *"Tamalez, erritmo libre horiek ez zaizkigu iritsi, lau baino ez dira doinu herrikoak 'Berun Konpittak', 'Mola eroria', 'Gernika' eta 'Gerrako gure ibilerak'". Batzuetan, ironiak tonu maiorretara eraman nau eta kalejira moduan jotzera, beste batzuetan oso doinu tristeak dira eta hobeto deskribatzen dira"*.

■ Nor zen Atarrene?

"Deskubritzeko beste atal bat"

Posible ote da Donostian gerra garaian oso ezaguna zen pertsona bat, alegia, "El Día" egunkarian kronika politikoa egiten zuena -euskaraz-, San Lorentzo kalean jostundegi bat zeukana, inork ez jakitea nor izan zen? Kronika mordoa utzi zuen. "La Constancia" aldizkariokekin -integristak- izugarritzko eztabaidak izan zituen. "La Constancia"ri esker dakigu jostuna zela, integristek salatzen baitute berean. "Atarrene" EAJkoa zen, "El Día"n egurra ematen zien espainol integristei. Berak idatzia du *"Nere dendatxo txiki maitea / dute-la dena lapurtu..."*. Halako pertsona inportantea 1935-36an, halako kantak egin zituen, eta ez dakigu nor den! Hor badago deskubritzeko beste atal bat, "Atarrene" nor zen aztertzea. Ea zaharrek gogoan ote daukaten aztertzea, alegia. Maria Dolores Agirre idazleak ezagutuko zuen, baina hila da.

◆ KOLDO IZAGIRRE

Tapiaren ahotsaz gain, Sebastian Lizasorena "Gernika" eta Mertxe Oliden-ena "Len amar lagun giñan etxean" entzun ditzakegu: *"Pentsatu nuen Sebastianek bertso horiek behar duten zirrara ezin egokiago emango zuela. Mertxe Oliden Oriokoa da, 55 urte ditu; gure lagun baten ama da. Lehenengoan modura kantatzeko beste erre-gistro bat du. Emakume honen ikuspe-gia aproposa iruditu zaigu tentsioak deskribatzeko, kantu hori bere ahotsez tratatzeko"*.

Ahotsa da kantarien arma, trikitilari-ena, berriz, trikitia. Gerra garaian, trikitia gerra arma izan zen. Argazki batean, trikitilari tiratzeko jarreran dago -Berun konpittak-edo-, gudariei hauspo ematen. Beste argazki batean, soinu daraman gudaria kaskoarekin dagoen bakarra da, *"musikaria sukal-daria bezalaxe zaindu behar dela esan nahi du horrek"* gehitu du ironiaz Joseba Tapiak.

■ Musikaria eta idazlea

“Oso interesgarria da testu literarioen eta tresna herrikoien arteko konbinazioa”

Zer dago, bada, Koldo Izagirre eta Joseba Tapiaren artean? Koldoren hitzak dira hauek: “Komunikazio on bat. Joseba niregana etorri zen, estiloz aldatu nahi zuela, bakarkako lan batzuk egin nahi zituela, esan zidan; aspaldiko asmoa zuela. Ohore bat izan zen Tapiaren mailako musikari bat niregana hurbiltzea eta letra batzuk eskatzea. Hor sortu zen bion arteko harremana”.

Orainokoan landutako harremana emankorra izan da, agidanez. Izagirreri biziki gustatzen zaio kantagintza: “Literatura egiten dugunok, idazleok, gure letrak pianoz eta txeloz interpretatu behar liratekeelako ustea daukagu, kamarako tresna kultuetan entzun nahi izaten ditugu. Hala ere, nire ustez, trikitixa oso baliabide interesantea da kantuak egiteko; testuak derrigor ‘patxangeroak’ izan gabe. Testu literarioen eta tresna herrikoien arteko konbinazioa oso interesgarria zait”, gehitu du Koldok.

“Nik ez nuen Koldo pertsonalki ezagutzen, berak egiten zuena irakurtzen nuen, poeta nahiz artikulugile bezala. Bere ironia eta bere jarrera kritikoa gustatzen zitzaizkidan. Gehiago ezagutu gabe hurbildu nintzen Koldorengana”, dio Tapiak, beren arteko ezagutza artistiko nahiz pertsonala agertuz.

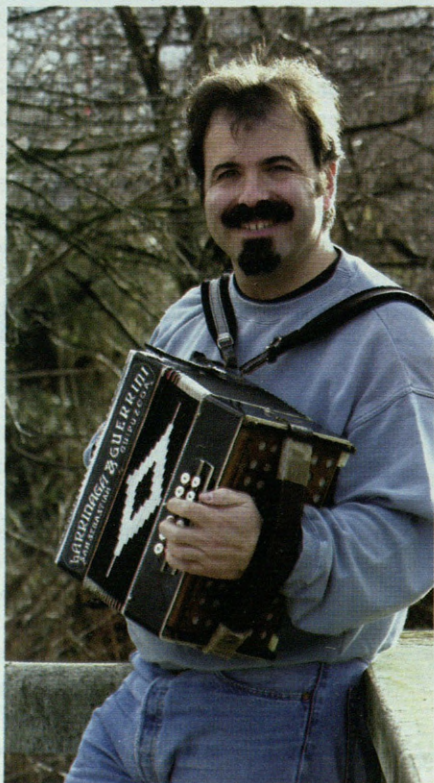

■ Joseba Tapi eta Koldo Izagirre.

Konexio artistiko ona sortu zuten. Harreman horren lekuko “Apoaren edertasuna” eta “Quebec” diskoak dira; eskainitako ikuskizunak tarteko. Aurreko disko horien zuzeneko hainbat agerraldi elkarrekin burutu izan dituzte: “Konturatu nintzen literaturak izugarritzko ahalbideak ematen zizkigula musikariori, edo guri trikitilarioi, esaterako. Alegia, soinu txikiak ez duela bakarrik kopla zaharrak kantatzeko

balio”, dio Josebak.

Komunikazioa eta desioak bizirik mantendu dituzte. “Agur Intxorta Maite” diskoa, lekuko. Disko hau beste emaitza bat da, ordea. Koldo Izagirreren ibilbidea ezagutu ta ez da harrigarria diskoa gauzatzeko motibazioak imajinatzea. Idazle honek hainbat arrazoi dauka testu mota hau ezagutzeko, testu zaharren zale da oso. Gerra aurreko literaturaren kritika eta garai ilunak ondo ezagutzen ditu Izagirrrek: “Nik banekien hor bazegoela altxor bat, uste ez zena, izugarritzko interesa daukana, gerra garaiko poesia da. Gerrako 11-12 hilabete horietan sortu zena. Oso interesgarria da, gaia berriak dakarzelako gure poesiara” ●

ALBERTO ELOSEGI

■ “Elgetak zer joko zuen imajinatu nahi izan dut”, dio Tapiak.

ARGIA
ren eskutik

OSKORRI

VIZCAYATIK ... BIZKAIARA

Laguntzaile:

■ Joxe Mari Lopetegui

Errepublikanoen bertsolaria

Ez zen baserritarra, karrikan sortua eta hezia zen, ez zituen apaizak maite izan eta gorroto izan zituen betiro errege-erreginak eta monarkiazaleak. Maite zuen errepublika eta sutsuki borrokatu zen haren alde, goiz ohartu zen etsaiak baino hobe zuela lagunak bildu, eta mundu guztia eduki zuen gogoan bere lanean; igeltsero enpresaria izan zen, baina umil iraun zuen beti, harrokeriarik gabe, jende xumea-rengandik hurbil.

Politikan hartu zuen parte, herriko zinegotzi, mitinetako bertsolari, baina plaza gaineko ohol-tzak ez zuen itsutu eta bere ideologiari leial bizi izan zen beti. Gizon txiki xamarra zen, afablea eta umore handikoa, eta barruak agintzen zion modu hoberenean, edereanean, bertsotan, agertu nahi izan zuen herrian eta munduan.

Bertsotan ospatu zituen ongi bukatutako lanak, bertsotan aurkeztu zituen amets eta proiektu politikoak, bertsotan agurtu zituen lagunak eta bere gogoko guztiak, bertsotan despeditu zuen fronteant hildako semea, bertsotan madarikatu zituen erregezaleak, eskuindarrak, naziak eta faxistak, bertsotan zabaldu zuen bihotza. Bertsotso umila zen harena, sentitua, bizia eta dotorea batzuetan, traketsa eta motela askotan.

Bere buruari bezala, lauorgeri urteko ospea agindu zion Txirritak Joxe Mari Lopetegui bertsolari irundarrari. Oroitzapenen bidea eragotzi diote, ordea, bertsolaritzaren historialari ofizialek eta harentzat begi samurrik ez da oraindik ageri sorterrian berean, Irunen. Merezidu, baina, Lopetegiren berri jakin dezagun. Euskal Herria merezi du Lopetegik; Lopetegui merezi dugu euskaldunok, zer esanik ez irundarrok ●

◆ JOXAN ELOSEGI

Zergatik ez dira testu hauek orain arte agertu? Galdera hori jalgi zaigu. Beste solaskide batek, Joxan Elosegi, garai hartako bertsolari baten erretratua eskaini digu gainera.

AZKEN PROTAGONISTAK HILTZEN ARI DIRA

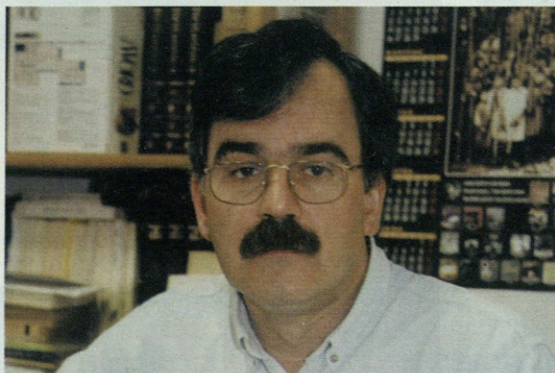
■ Joxe Mari Lopetegui bertsolari irundarra.

Zergatik ez dira testu hauek orain arte agertu? Solaskideek ere galdera bera egiten diote beren buruari, jakina. Horren inguruan hipotesiak besterik ez dira, baina: "Egoera aproposago bat ez delako orain arte suertatu, akaso! Edo jendeak ez ditu gogoratu nahi izan, gerra galdu genuelako", dio Tapiak. Koldok, berriz: "Irabazi izan bagenu..."

Guri iritsi zaigun bakarrenetariko bat "Eusko Gudariak" da. Badago beste faktore bat ere Izagirren ustez: "Gerra oste hartan, testuak ez ziren erraz eskuratu. Eta zertarako bildu, ezkutatzeke baziren? Argitaratzeko aukerarik ez zegoen. Ez dago ardura eskasa edo axolagabekeriarik inori zehazki leporatzetik; hainbat faktore izan zitekeen tarteko. Esaterako, zenbait bertsolarik beren

koplak ez ateratzeko interesa izango zuten. Gerra kontuak tarteko eta galtzaile izaki, kontu, beraz".

Euskaldunon memoria ez da eskasa izan, beraz. Beste alderdi hau ere gogoratu behar da: erresistentzia batek aurreko erresistentzia estali zuela. Gerra osteko belaunaldi berri bat heldu zen eta bere kantuak sortu zituen, testu edo doinu berriak, dio Koldok. Hala nola, "Lehenengo batean, kalearen erdian", "Ez kanta beltza" edota "Egun da

ALBERTO ELOSEGI

■ Joxan Elosegi irundarrak ondo ezagutzen du Lopetegui bertsolaria izan zenaren bizitza.

■ Iñigo Aranbarri, idazlea

“Galtzailearen dohaina”

Iragan mendean erreparatzen hasita, ez dago Hegoaldearentzat 36ko gerra bezalako harririk bidean. Alde batetik, neurri hartako giza tragediak, parekorik izan ez duelako. Bestetik, berriz, neurri hartako gerra batek kontzientzia nazionalaren suspertzean izan zuen garrantzia, erabatekoa izan delako. Ikasgaia latza da: beharbada beharrezkoa da galtzaile izatea historiaren benetako neurriaz ohartzeko...

Irabazleen harrokeriak, ikusten dugu, nekez dio honi utzi deus ikusten. Bake usainean, gauzen eternotasunaz sinetsita bezala segituko du gure plaza eta kale izenetan beste ehun urtez. Bitartean, gerraosteak suposatu zuen gau beltza (ahantzuraren hegemonia) zikintzen ahalegintzen, lan gaitza egon da ikusi nahi izan duenarentzat.

Ez da erraza. Berreraikitze historikoan, egin da zerbait. Hugh Thomasek eta gainerako historialari atzerritarrek egindako ikerlanek lagundu digute argia ematen. Baina asko dago egiteko. Historia giza neurriarekiko ekartzearekin dagokionean, berriz, dena dago egiteko. Unibertsitateak, ezin gaitu, ez, honetan lagundu.

Ahoz ahoko kontakizunetara zigortua, drama kolektiboa etxe zulora baztertua, bakanak dira gerrak ekarri zuenaren inguruan euskaldunak aurki ditzakeen lekukotzak. Horrexe-

MONIKA DEL VALLE

gatik hartzen dute berebiziko garrantzia Larrekok, Salaberriak, Atañoak, Basilio Pujanak, Patxi Lazkanok, Balendin Enbeitak edota oraintsuago, Isasmendik idatzitako testigantzek. Bai, anoa arin honekin ibili behar izan dugu irabazleen tankeen kontra. Historiografiak bai, baina beti zikindu izan gaituzte nahi baino gutxiago lehen pertsonan idatzitako historia liburu ederrok... eta behar dugu.

Behar dugu, letra larriz idatzitako historiak ez bezala, letra xumera ekarritako historiak baduelako beste zera bat. Ahots pertsonalek historia liburuek ez bezala azaldu izan dituzte datak, gertaerak hurbilagoko egiten dizkizute, min eman arte hurreratzeko dira, eta sarritan, emozioa ez dabil urruti. Gizakia da, gizakiari deika ari dena.

Baina lehen pertsonak, badoaz. Eta eurekin dokumentuetara pasatu ez diren emozioak. Joseba Tapia, “Agur Intxorta maite”rekin, orain arte inor gutxik egin gabeko bidean barrena partitu da. Inoiz emozioz idatzi ostean loaldi gozoan egon diren testuak batu, eta berriro emozioz plazaratu ez ezik entzuleengan emozioa ere sortaraztera. Hori du galtzailearen dohaina. Irabazi izatera, ez genuke ez, seguru, Joseba Tapia bat izango... ●

Santi Mamiñe”, azken hau, Xabier Etxebarrieta “Txabi” hil zutenean beste testu batez kantatu zena. Horrek aurreko testuak ahanztarazi zituen, nolabait. Konparazio batera, frankismoaren kontrako erresistentzia espainolaren kantuekin ez zen gauza bera gertatu: “Ay Carmela”, “El Quinto Regimiento” edota “En el Frente de Toledo” kantuek entzun dira; haien ostean ez zen-eta berririk agertu.

Anartean, garai hartako azken protagonistak hiltzen ari dira, eta dauden testuak galtzeko arriskua dago. Gelditzen diren lekukoek koplak badakizkitez. “Eusko Gudariak” kantuen bi kopia zeudela uste genuen, baina askoz gehiago aurkitu dute Basilio Pujanari esker.

Artxiboko lana eta kanpo lana uztartzen denean oso emaitza interesgarriak sortzen direla frogatu ahal izan du Tapiak. Tapia Basilio Pujana eta Elorekioko apaizarekin -Juan Gallastegi- egon zen. Azken honek oraindik gogoratzen duen gerra azaldu zion, kopia bat gogoratzen zuen, txikitik Elorrioren zego-

eneko. Frontera joaten zirenean, guda-riak kantuz entzuten zituen. Gallastegik kopia berri bakarra erakutsi zion, eta

□ **Hona gogoratu behar den gerrako beste aspektu bat: “erresistentzia batek aurreko erresistentzia estali zuela”**

gehiago egon zitezkeen susmoak hartuta Pujanarengana jo zuen Tapiak. Basilio Pujanak mordo bat kantatu zizkion.

JOXE MARI LOPETEGI. Joxan Elozegi irundarrak eskaini digu Lopetegi bertsolariaren erretratu grafikoa, baita haren irudia edo argazkia eman ere. Bertsolari hau Irunen jaio zen, 1875eko apirilaren 13an, Santiago kaleko lehen etxean. Irundarrak zituen gurasoak, Joxe

Lopetegi -etxe hartan bertan sortua- eta Antonia Olaizola, baserritarra. Santiago karrika baserrialdea zen, zazpi mila hiritar zituen Irun hartan; herri euskalduna zen 1875eko Irun. Honela dio Joxan Elozegik: “Lopetegi bertsolari politikoa izan zen, ekintzaile errepublikanoa izateaz gainera bertsolaria ere bazelako: gutxik bezala jakin izan zuen bertsoa ideien eta programa politikoen alde jartzen”.

1931ko abenduaren 13an, Lopetegiri egin zioten omenaldian, bertsozko erretratu sorta bat egin zion Txirrita bertsolari handiak. Hona lehen erretratu grafikoa:

“Jose Maria Lopetegi du euskaldun batek graziya igeltseruen kontratista da, Irunen jaio ta aziya omena bat oso ederra degu orrentzat asiya nik bertsuakiñ goratuko det al nezakien guziya”.

■ Inbasioa eta exodoa

“Hauek sartu zirenean...”

Ez dakit euskaldunon arteko gerra izan zen. Nire gurasoak gerra pasatakoak dira eta beti esaten dute: “Hauek sartu zirenean!” Inbasioaren kontzientzia eta sentimendua izan dute. Donostian faxistaren bat egongo zen, baina faxistak sartu zirenean ez zegoen inor kalean. Dendak irekiak bai, behartuak. Exodoa izan zen eta desertzioak. Behartu asko ere, eta haiek kontradikzio handiak izango zituzten beren sentimenduak espresatzeko ●

◆ KOLDO IZAGIRRE

GERRAREN IKUSPEGIAK.

“Eusko Gudariak” edo antzeko kantuak dira gehien entzun ditugunak, erregimentuen ereserkiak, esaterako. Disko honetako kantuak beste gauza bat dira, orde. Bertan, tropak berak, erresistentziak, erretagoardiak idatziak daude, edo ospitaleetan idatzitako testuak: “Egoera horretan egoteak idatzi beharra dauka, idaztea inportantea izan zen. Gernika erraustu ondoren animatzeko, moralaltatzeko, etsaiak lokalizatzeke...”

Gerraren ikuspegi batek errepresioaren lekukotasuna ezagutarazten digu, erbestetik idatzia, bereziki. Lopetegi bertsolaria Hendaiara exiliatu zen eta bertatik kantatu ahal izan zuen. Lopetegi Donapaleu (Amikuze) ondoko Arruta herrixkan bizi eta hil izan zen; bi seme galdu zituen gerran: “Errepresioa gero

kartzelan agertzen da, hori beste ziklo bat da. Hainbat testu kanpoan geratu da. Duesoko kartzelako kantuak eta Gours-eko kontzentrazio eremukoak”.

Ideologiaren ikuspegia ere, ezohikoa da. Nazionalistek Sabino Aranaren espiritua abesten zuten, “Utarre”k, kasu. Utarre nor zen ere ez dakigu; nazionalista ziur aski -EAJ edo ANV-EAeko-. Eusko langilearen izaera aipatzen du bere testuan, garbi esaten du gerra aberatsek sortua izan zela: “Badago gerraren interpretazio sozial bat, eta horrek berak frogatzen du herri xeheak egindako kantuak direla. Gerrak areagotu zuen kontzientzia nazionala, eta hartaz, kontzientzia soziala gero”. Areago, gerraren epika eta alde libertarioa ere ageri da. Juan Ezenaroren “Gudara noian” kantua lekuko. Badago espiritu libertario bat Ezenaroren kantuetan: “Nazionalistaren kantuetan ez bezala, hauetako askok ‘Jainkoak gerratik erredimitituko gaituena’, diote. Joxe Mari Lopetegik ez du horrelakorik esaten”, kontatzen du Izagirrek.

Joseba Tapiak honela jarraitzen du: “Atarrene izenekoak alde ironiko agertu zuen. Gainera, kasu horretan koplazahar bat erabili dut trikitixa doinua bezala. Gordin eta zorrotz aipatzen diren gauzak egokiak zetozen doinu horretan emateko, fandango doinuaren alegia, aproposa nire ustez”.

“Gauza kurioa da -gehitzen du Koldok-, egoera tragiko batean sortzen den ironia, azkeneko bertsoan dagoen autokritika eta desdramatizazioa. Erbestearen, erretagoardian, frontean ez dagoenak bestera idatzen du. Era epikoagoan, “Aurrera!”, dio. Aurrean dabilena, berriz-frontean dabilena, ez da epikotasunean saiatzen, xumeago adierazten

■ Diskoaren izenburua

“Jende askok ezer gutxi daki gerraz”

Basilio Pujanak eskaini “Eusko Gudariak” kantuen aldaeran agertzen da “Agur Intxorta maite gomutagarria” esaldia. Mendialde horrek berealdiko garrantzia izan zuen gerran, baita Kalamua eta Pagasari mendiek ere. Jende askok galdetu dit diskoaren izenburuaz. Jende askok ezer gutxi daki gerra garaiaz, eta nire belaunaldi behetikoek askoz gutxiago oraindik. Gure belaunaldiak oso urruneko gauza bezala ikusten du gerra, hortik gure egungo egoera. Galdu genuen gerraren ondorioa gara, eta egun sufrimenduen berri gutxi dakigu. Hortaz, lekukotasun honen garrantzia ●

◆ JOSEBA TAPIA

ditu bere sentimenduak, eta ironia darabil”. “Zorrotz” ezizenez, kasu, edo frontean hildako anonimoez sinatutako tarte-ko testuak dira horren adierazle.

Diskoan ez dira gerraren ikuspegi guztiak agertzen, haatik. Badago hemen ere kanpoan gelditu den beste alor bat. Bertako mutilen kasua, gazteak zirelako etxean geratu zirenak, gero Francorekin borrokatzera behartu zituztenak; Francotarrekin ibilitakoak. Ez ziren Francoaren aldekoak, mutil horiek gerraren beren lekukotza eman zuten, gerran bizitakoa agertzen dute gutun eta bertso bidez. Hori jakina da. Beste ziklo bat dago hor ●

■ “Frontean dabilena ez da epikotasunean saiatzen, xumeago adierazten ditu sentimenduak”, dio Koldok.

Eguneroko traizioak aitzaki hartuta, ipuin bilduma berri bat argitaratu du Iban Zaldua donostiarrak. "Traizioak" Zalduaren laugarren ipuin sorta da, Ereinek argitaratua. Orain gutxi berriz, "La isla de los antropólogos" gaztelaniazko bigarren ipuin liburua plazaratu du.

"TRAIZIOA EGIN DIOT MEMORIARI"

ALBERTO FLOREGE

■ "Niri oso zaila egiten zait ironia erabili gabe gaur bizi dugun anabasara gerturatzea".

Hitzak soberan erabiltzea ez zaio Iban Zaldua idazleari oso eraginkorra iruditzen, eta berak eraginkorra izan nahi duenez, makina bat narrazio labur argitaratuak ditu dagoeneko. Ipuinlaria dugu Iban Zaldua, beste ezer baino lehen: "Ni ez naiz oso arnas luzeko idazlea", esan ohi du, azalpen gisa-edo. Horrez gain, beti erronka berriren bati erantzuteko gogoz dagoenez, literatura ahalik eta dosi txikienetan destilatzen saiatu da Erein argitaletxearen eskutik plazaratu duen "Traizioak" ipuin bilduman, oso kontzentrazio altuko txupitoak eskainiz, hiperlaburrak gehientsuenak, baina bere laburtasunean irudi poetikoez, topikoezin eginiko jolasez eta literatura fantastikoaren ukituez

tantaz tanta gozatzeko aukera ematen dutenak.

■ Ezin zuri galdetu zergatik idazten dituzun ipuinak. Ez zure "Aitormena" irakurri eta gero, behintzat! Errealitatearen oinarririk ba al du hor agertzen duzunak?

Lehenengo zatiak bakarrik. Egia da une batean nire aitonari ipuin bat erregalatzea pentsatu nuela. Baina aitonari erre-

□ "Niri txistea, ondo egina baldin badago, oso literarioa iruditzen zait"

galatu nahi nion ipuina honetan bihurtu zen, eta nire aitonak ezin izango zuen irakurri, ez zekielako euskaraz; gainera beranduegi heldu da liburua, nire aitona aurtan hil delako. Bestela, "Aitormena", ipuin fantastiko bat da, errealitatean gertatu izan zaizkidan zenbait gauzetan oinarritua.

■ Hainbeste direnez, ezin ipuin denak hemen banan-banan aipatu. Salbuespenak salbuespen, "Traizioak Iraultzari" deritzan atalean datorren "Droga"z zer edo zer aipa dezakezu?

Ezustearekin eta daukagun inguruarekin nola jolasten dugun agertzeko adibide on bat, nire ustez. Grazia handia egiten dit niri ipuin horrek, baina jende batek kritikatu egin dit bilduman sartu

izana: anekdota tonto bat omen, inora eramaten ez duena, fabulaziorik apenas duena... txistea, ipuina baino gehiago. Modu peioratiboan esaten dute hori, baina niri txistea, ondo egina baldin badago, oso literarioa iruditzen zait. Dena den, ez nago ados, niretzat "Droga" ipuin bat da, eta ez txistea. Batez ere absurdoa dela esango nuke.

■ **Horko traizioa ondo agerikoa da, behintzat. Baina, oro har, saldukeriaren ezaugarri garbiak agertzen direla**

zen arren, inolaz ere ez ditudalako errespetatu, niretzat memoria beste fikzio bat baita. Saizarbitoriak esan ohi du, fikzioa idazten duela oso oroimen txarrekoa delako. Bada, ni, nire oroimenetatik abiatu naiz, baina haiek erabat eraldatuz idatzi dut; beraz, traizioa egin diot memoria-ri.

■ **Eta "Traizioak Aberriari" atalaren zentzua?**

Agian oker nago, baina hor, abertzaletasunaren ikuspuntu batetik, edo

institutuan ezker abertzaleko liderrak zenak "traidore" deitu zidan. Bada, halako kontuek bultzatuta osatu nuen atal hori. Eta "Traizioak Literaturari", berriz, literaturaren gainean egindako ipuinez, ipuin metaliterarioez, osatuta dagoelako. Oro har, liburua oso anitza dela esango nuke, eta berdin irakur daitekeela nik jarri dudana ordenean, hasieratik bukaeraino, edota irakurle bakoitzak erabakitzen duenean: bukaeratik hasiz, erdi pareko ipuin batekin jarraituz, hasierako bateren bat aukeratuz gero...

■ **Ironia al da zure armarik onena?**

Batez ere autoironia erabili dudala uste dut. Hortik aurrera ironizatu dezakezu beste gauza batzuetaz ere, baina lehenengo zeure buruari galdu behar diozu errespetua, horrek ematen duelako besteei errespetu pixka bat (ez gehiegi ere, eh!) galtzeko oinarria. Ironia omen da nire narratibaren ardatzetako bat. Ez dut uste bakarra denik. Norbaitek aipatzen zuen absurdorako joera ere hor dago, eta literatura fantastikorako dudana ere bai. Ironia oso erabilgarria iruditzen zait gaur egungo gauzei buruz hitz egiteko. Badaude beste gerturaketa posible batzuk, baina niri oso zaila egiten zait ironia erabili gabe gaur bizi dugun anabasararen gerturaztea.

■ **Zure ipuinen beste bereizgarri bat: film bat balira bezala irudikatzen direla istorioak. Nola lortu duzu hori?**

Beno, edozelan ere, laburmetraiak izango lirake nireak... Ez dakit, lehenengo aldia da horrelako zerbait esaten didatena. Nahiko bisuala naizela uste dut, behintzat idazterakoan bisualizatzen saiatzen naiz beti. Irudi batetik jasotzen dut lehenengo bultzada askotan. Gero, batzuetan, abortoan bukatzen da, eta beste batzuetan lehenengo irudi horretatik oso urrun dagoen istorio batean... Hala ere, gaur egungo idazle askori gertatzen zaio hori, nire ustez. Azken batean ikus-entzunezko medioek garrantzi handia izan duten giro batean haziak gara.

■ **Zer nolako irudiak bultzata idatzi zenituen "Esnearena" eta "Kartzelarena" bezalako ipuinak?**

Horien abiapuntuan benetako gertakariak daude. Badaude presoekin tutoriak egiten dituzten irakasle batzuk, eta egitasmo horren partaide izan naiz ni urte batzuetan (beste urte batzuetan ez didate parte hartzeko baimenik eman). Arrazoiak? Beno, behin niri preso batekin ez

ALBERTO ELOSEGI

esango zenuke? Zergatik "Traizioak" izenburua?

Izen horrek ipuinak ordenatzeko aukera ematen zidalako. Liburua ataletan banatuta dago, eta izenburua ere atalen arabera ezarrita dago. Beharbada ez dira hainbeste traizio handiak, eguneroko bizitzakoak baizik. Halako elipsi bat egiten dut. "Traizioak Errealismoari" izena ipini diot atal bati, errealismoaren traizioak agertzen dituzten ipuinak bildu ditudalako, nolabait literatura fantastikoarekin erlaziorik bat daukatena. "Traizioak Iraultzari" deritzanean, baliteke traizio argirik ez egotea... Azkenengo ipuinak izango lirake alde horretatik nolabait tonoa ematen diotenak, "Apirilaren hamalaua", "Justizia" eta "Hamabosgarren gizaldiko izpiritua". Gero, "Traizioak Memoriari" atalean, ipuin horiek idazteko nire oroimenetan oinarritu nai-

batzuetatik, bereziki politiko zuzenak iruditzen ez zaizkidan ipuin batzuk daude. Eta horrez gain, nire institutu garaia gogoratuz egina dago atala, Peñaflores Institutuan nembilela gertatu zitzaizkidan zerbait, inolaz ere fikzionatu ez dudana, oso anekdota literaturgarria iruditzen ez zaidalako: halako greba batean parte ez hartzeagatik, garai hartan gure

□ **"Lehenengo zeure buruari galdu behar diozu errespetua, horrek ematen duelako besteei errespetu pixka bat (ez gehiegi ere, eh!) galtzeko oinarria"**

zidaten euskaraz egiten utzi; oso esperientzia latza izan zen niretzat, eta saiatu nintzen Herriaren Defendatzailearen aurrean arazoa azaltzen, egunkarietan ere agertu zen zerbait, eta ez dakit horren ondorioz, baina hurrengo hiru urtetan ez nuen kartzeletara joateko baimenik izan. Kartzelakoa, oso mundu arrotza egiten zait niri, gogorra. Ez nago batere ados han dauden arrazoiekin, baina beraien bizi baldintzak beldurgarriak iruditzen zaizkit. Sentimen hori agertzen saiatu naiz, baina beti da kanpotik egindako gerturaketa bat. Gai latza da, benetan.

■ **Kontzentrazio mota ezberdinak ere ageri dira zure ipuinetan: presoan aldekoak zein ETak gertarazitako heriotza batzuen aurkakoak...**

Hein batean, bizi dugun gatazkan non kokatzen naizen islatzen dute. Eta non ez naizen kokatzen ere bai, noski. Arrazoi askorengatik erabaki nuen une batean gaztelaniatik euskarara pasatzea, baina horien artean zera zegoen, gauza batzuei buruz idazteko gaztelania ez zitzaidala tresna eroso egiten, batez ere hemengo gatazkarekin harremana duten gauzez idazterakoan. Gaztelera nire ama hizkuntza da, eta erdaraz hasi nintzen horretaz ere idazten, baina emaitzarekin ez nengoen batere konforme. Euskaraz saiatu, eta eroso hasi nintzen sentitzen. Agian ipuin horiek kontrako bidea egingo dute (hori da nire itxaropena), eta gaztelaniara itzuliak izango dira, baina orduan nik ipuine-

kin dudak adostasun egoeratik aterako dira jada.

Konstante bat da gai hori nire euskarazko hiru liburuetan, bakarra ez den arren -jendeak aipatzen du halako neke bat dagoela, ematen duela euskal literaturan bakarrik gai horretaz hitz egiten dugula-, eta ni saiatzen naiz horretaz bakarrik ez idazten, besteak beste, hori ez delako errealitatearen foko bakarra, baina uste dut horretaz ere idatzi behar dela. Saiatzen naiz ere ez moralizatzen, nireak ez direlako fabulak, eta literatura txarraren zeinua dela iruditzen zaidalako, baina era berean uste dut horietatik garbi atera daitekeela zertan datzan nire noraeza, askorena bezala.

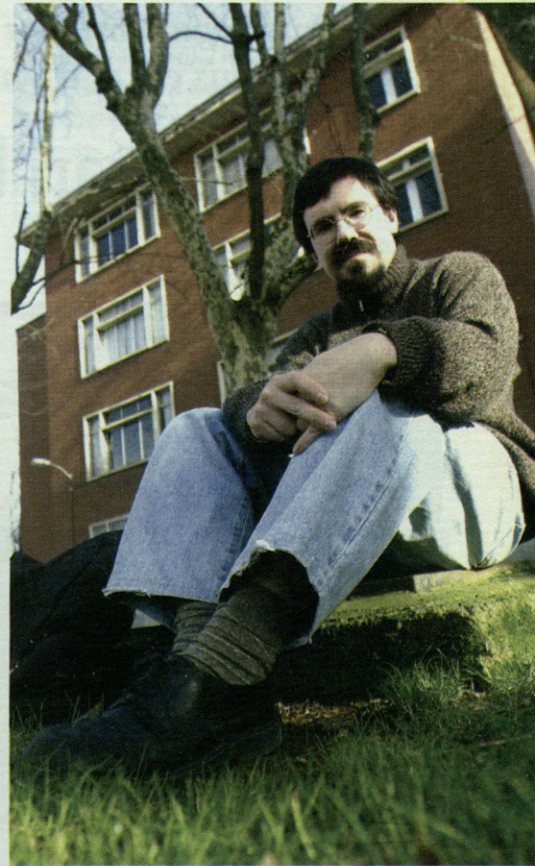
■ **Ospitaleen giroa ere sarritan hartzen duzu gaitzat.**

Izan ditut esperientzia batzuk alde horretatik. Osasun zentroena mundutik aparte dagoen beste mundu bat iruditzen zait. Beste arau batzuekin jokatzeko da

haietan; espazio aseptikoak dira, gutxi humanizatuak, nahiz eta giza-kiz beteta egon. Pixka bat kartzelarekin gertatzen zaidana gertatzen zait horiekin, oso arrotzak iruditzen zaizkit.

■ **Nolakoa izango dugu Iban Zalduearen hurrengo liburua?**

Gaztelaniaz. Hori da nire beste hizkuntza, ezin diot uko egin, eta oso kontentu nago ipuin bilduma hori plazaratzeko argitaletxe bat aurkitu dudalako: Lengua de Trapo. Madrilgo argitaletxe txikitxo bat da, ilusio asko daukan jendez

ALBERTO ELOSEGI

osatua. Liburuari "La isla de los antropólogos y otros relatos" jarri diot nik izenburua, baina azkenean "La isla de los antropólogos" hutsean geldituko da, ziur aski. Ea zer harrera duen eta kritikak zer esaten duen. Kuriositate handia daukat, baina baita beldurra ere. Liburu oso kurioa da, nire euskarazko idazlanak baino joera handiagoa du ipuin fantastikorako. Euskal gaia ez da hainbeste agertzen, eta agertzekotan, bigarren plano batean doa ●

◆ **PILAR IPARRAGIRRE**

www.kaixo.com

'Paris Jour' egunkariaren desagerpena tamaltzat jotzen zuen 1972ko otsaileko ale hark, nahiz eta ez egon guztiz ados hark izan zuen mamiarekin.

Egunkari baten heriotzaren aurrean

Frantziako egunkari bat betirako isildu beharrean aurkitu zen 1972ko hasiera hartan, eta ZERUKO ARGIAk, erabat arduraturik, "'Paris Jour' il da" editoriala eskaintzen zion. Nahiz egunkari frantziar haren mamia Z. ARGIAkoen oso gustukoa ez izan, eta haren berriak emateko erarekin batere ados ez egon, gure aldizkariak, bere editorialean, zintzo deitoratzen zuen "Paris Jour"en desagerketa, adierazpen askatasunarentzat zekarren galera agerian utzirik. Oi zer aldea, oraindik lau urte ez direla, indarrez isilarazi zuten "Egin" egunkari gogoangarria galdu genuen orduan komunikabide espainiarren gehiengoak izan zuen jarrearekin!

"PARIS JOUR" IL DA

Honela ematen zion hasiera Z. ARGIAk bere editorialari: "Ez zen eguneroko on oietako bat, eskas antzekoa baizik. Berriak asko puztuak eta arrigarriro eta beldurgarriro idazten zituen, irakurleen jakin-min eta zentzuak esnazarazteko. Baiña il da. Ez norbaitek erail duelako, ezin bizi zelako baizik. Ez du Gobernuaren galbai estuak itxiarazi. Bere gisa il da".

Behin honaino iritsita, "Paris Jour" heriotzera eraman zuen gaixotasunaren nondik-norakoak eskaini beharrean aurkitu zen editorialgilea:

"Soldata jasotzea eskatu zioten bertako langilleak. Lehendik zorrak eta ezin jaso. Debalde lanik egiteko inor ez eta

atera gabe geldi behar". Ez zituela komunikabide horrek Z. ARGIAk zeuzkan kolaboratzaileak, alegia. Eta hala ere, asteroko xume bezain duin euskaldun horrek sentitzen zuen haren desagerketa. Eta ez berak bakarrik, antza:

"Ez zen ain maitea 'Paris Jour' beste eguneroko askoren artean. Ez zuten ain gogozko, ez baizituen gauzak bere neurri batean gordetzen. Beti gaiñezkatuak azaltzen bai zituen. Alaz guziz ere 'Paris Jour' en eriotzak mindu eta nahigabetu egin ditu".

BETE GABEKO ZULO BAT GEHIAGO GIZARTEAN

Zergatik, ordea? Hara Z. ARGIAk eskaintzen zuen hausnarketa: "Berri-emaille bat, albistari bat il da. Jendemota bati albisteen janaria ematen zion egunerokoa. Egiten zuen bere serbitzua gizartean. Orain bat gutxiago gizartearen serbitzari oietan. Bete gabeko zulo bat gehiago gizartean. Eta ori mingarri da lan berean ari dan senide batentzat".

Editorialgileak zioenez, desagertutako egunkari frantziarraren senideen nahigabeak bazuen beste arrazoirik. Zein ote?

■ Zenbat gara 72

Amatiño, 1972-II-20

Eskatu bezala, Lur-ek bidali zigun Ipuin Saileko bigarren alea, "Amazonetako Indioak" alegia. Orain arte ez dugu bi ale baino delako sail hori epaitzeko, baina lehen bioi dagokienez behintzat, ez diegu antzik ere ematen zenbat urteko haurrentzat burutuak dauden. Bigarren ale honi buruz, darabilen euskara nahiko irakurterraz litzateke nagusitxoentzat. Baina badirudi, euskara horretaz jabetzeko gai den haurrari (galtza luzedun haurrari agian), aspaldion joan zitzaizkiola indioen aurpegi zatarrak margotzeko griñak (...) ●

ZERUKO ARGIA

NON ZER

- FOLIO JO BIRAK 2 gerturak
- GAZTETAKUEN BIL KAPITULOAK 2 gerturak
- GAZTETAKUEN BIL KAPITULOAK 2 gerturak
- GAZTETAKUEN BIL KAPITULOAK 2 gerturak
- GAZTETAKUEN BIL KAPITULOAK 2 gerturak

Euskal Gaztedia Kultura Bideetan

"JAKIN" en Zuzendariarekin elkar hizketan

Elkar hizketan... (Text of the interview with the editor of 'JAKIN' follows in columns)

DANI BLANCO

"Azken bera ikusten dute beren buruentzat eguneroko guztiak. Denak ere ezin bizi eta il egin behar. Gaiñean dararmaten il behar tristearen epaia. Telebista bakarrik geldituko litzateke bizirik. Orregatik egin dute eguneroko guztiak eta irriti denak huelga. 'Ez zaio eguneroko bati bakarrik ere, iltzen utzi behar. Gobernuak lagundu behar die guztiei diruz, bizirik iraun dezaten', zioten. Orregatik eta ortarako elkartu dira eguneroko eta irriti guztiak".

Oso ondo iruditzen zitzaion Z. ARGIAri komunikabide horiek hartutako erabakia. Tamalez, baina, ez zituen kide... Horregatik ekingo zion, ekiten zion bezala, hark ere...

"Bikaina da benetan frantziarren jokabide au guretzat. Bakoitzak bere irizikoak bakarrik izatea nahi al luke

Gutxi gora-behera, liburu bat astean (bat baino gehiago ere bai) argitaratzen da gaur euskaraz; eta, ene ustez, laister lortuko dira ehun liburu urtean. Ez da hori, izan, kopuru gaitza. (...) Sarasolak berriki azaldu duenez, azkeneko bi urte hauek agortu egin da pitin bat euskal literaturaren joritasuna. Sortzapen-lanetan (nobela eta olerkigintzan bereziki) geldiune batetan omen gaude; eta, Sara-

Baiña au ezin dugu ontzat eman euskaldun kaskagorrok. Il dedilla nik bezala pentsatzen ez duena esan ohi dugu. Orduan elkarren arteko il edo biziko borroka. Gu ez gaude gu ez bezalakoa danari bizitzen laguntzeko. Erail eta izkutatu arteko pakerik ez dugu izaten. Ikus bestela besterenakin nola sartzen dan zenbait aldizkari. Besteren aurka itzein besterik ez du egiten zenbaitek. Bestea ito arteko onik ez. Eta ortarako bide guztiak dira onak: Gezurra, azpikeria, joko-zikiña, saldukeria eta abar. Kale baztarrak eta taberna zuloak ez ezik Elizak ere onak dira ortarako. 'Anai

■ Txalo jo behar

Larresoro, 1972-II-20

solaren ustez, euskararen batasunaren arloak horretara gaitu. Kintanak ere, aditzaren arazoa berriki aztertu duelarik, gure gramatika-zulo honek irten beharra aipatu du. Geldiunerik ote dagoen ez dakit. Baina nik neuk ere (...) gauza bera esango dut gaurkoan: ezin daitekeala Euskal Herriaren arazoa, ez euskal literaturarena bera, gramatika-arazo bihur (...) ●

aldizkari guztiak? Eta iritzi eta jokabide ezberdiñekoak behar ditugu aldizkariak inor jakin-miña ase gabe geldi ez dedin.

arteko gorrotoa zabaltzen ari dela Z. Argiak' otsegin du apaiz batek Donostiako aldre batetik. 'Campaña de escándalo' batean sartua zegoela esan zen onen ardurapean dagoen erdal-eguneroko baten orrian.

Au guzia ezineraman baten gaitza da. Ezin onar besteren bideak eta iritziak. Orregatik da zailla gure artean askatasuna eta nortasuna. Aldizkari batek behar beharrezko dituen bi doai. Albiste garbi eta egiazkoak zor dizkio eguneroko batek erriari. Erriari pentsarazten lagundu behar dio. Erria esnatzen eta ezitzen lagundu behar du.

Ortarako, berriz, elburu, bide eta xede jakin batzuk artu behar ditu orbelaren antzera aizeak astindu ez dezan eta irakurleak nahastu. Dena den, au dela uste dugu aldizkari baten jokabidea. Bakoitzak bere bidea artu: askatasun eta nortasun bidea, alegia. Eta beste bide ezberdin batzuk artu dituzten bere senideak maite eta errespetatu" ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Gipuzkera bai, Lapurtera ere bai

Joxe Azurmendi, 1972-II-20

Ba dirudi lapurtera modernoak euskerari kontuan eduki beharreko posibilitateak eskeintzen dizkiola, gipuzkerarenak ukatu gabe, euskera aberasten dutenak, aditzari buruz, batipat. Zergatik ez ditu euskera batu batek lapurteraren posibilitate horiek jaso behar, gipuzkeraren osatzaile bezala? Guk ez genduke nahi laboratoriorik hizkuntzarik, hizkuntza abstraktorik, ezta euskeraren behar baino gehiagoko erredukziorik euskalki bakar batetara; bainan bai, herri bati dagokion neurrian, posibilitate biziez jantzitako hizkuntza. Eta euskaldun

guziona izanen dena, Bidasoarik gabeko euskera, alegia. Baldintza soziopolitikoak indarrak ba dute. Baina baldintza soziopolitiko direnez gaurko bakarrik dire baliozkoak. Kondairak ezer erakusten baldin badu gisa hontako baldintzak aldatzen direla ta aldatu daitezkeela da. Edo itxaropen guztiak galdu ditugu? Euskera batuaren arazok ez du inola ere teknikoaren arazo hutsa izan behar. Irakurleriak eta idazleek ba dute botoa edo, gutxienean, euren iritzia azaltzeko eskubidea eta betebeharra. Gure hau eskubide ta betebehara hori betetzera dator ●

A S T E K O L I B U R U A

ETORKIZUN HANDIKO IDAZLE GAZTE BATEN AZKEN LANA

**BIHOTZ
NAHASIAK**

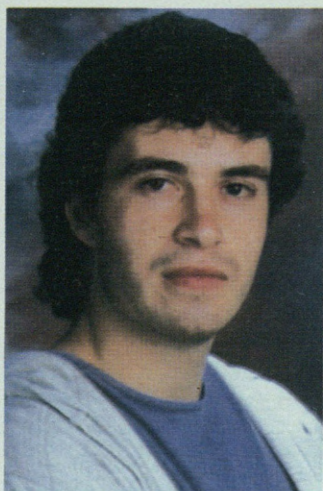
Fernando Morillo
IBAIZABAL
171 orrialde
7,51 euro

Zenbat literatur sari ez ote ditu jada eskuratu Fernando Morillo gazteak! Ezagutzen diogun azken emaitzan, Ibaizabal argitaletxearen eskutik plazaratu duen “Bihotz nahasiak” idazlanean, hamasei urte inguruko lau gazte aukeratu ditu idazle azpeitiar honek bere nobelako protagonista gisa, non gazte horien arteko harreman nahaspilatsueta sakontzeaz gain, polizia nobelen ukitua duen narrazio misteriotsua tartekatu duen Fernando Morillok. Ikasturteko lehendabiziko egunean, sorpresa polita izango dute Nereak eta Mitanek, beren ikasgelan bi mutil berri ikusterakoan, eta

haiek ezagutzeko ahaleginetan hasiko dira. Itxura batean, Isuskorekin harremanetan jartzeko arazo berezirik ez dute izango, izaera nahasgarria bezain erakargarria duen mutil ausarta baita; baina Iban beste kupel bateko sagardoa izaki, oso isila, eta nesketako bat lehen unetik atsegin gertatu bazaio ere, bere lotsa gaintitu ordez, nahiago du hark ordenagailuen munduan buru-belarri aritzea, mundu horretan edozein gauza egiteko gai den hacker horietakoa baita. Hala ere, oso harreman berezia sortuko da lauren artean, batik bat ustekabeko misterio batean murgiltzea egokitzen zaienetik.

▼ Egileari Galdezka

“Sariek norbera ezagutarazteko ere balio dute”

Fernando Morillo

■ “Bihotz nahasiak” zure hirugarren nobela al da?

Tartean saiakera-nobelatu bat ere badago, baina gazteentzat idatzi ditudan nobelatxoetatik hirugarrena da hauxe, bai. Nobela, berriz, martxoan edo apirilean aterako dut, Elkarrekin.

■ 2000ko CAF-Igartza saria irabazi zuen lanaz ari zara?

“Ortzadarra sutan” nobela, bai. Idatzita dago, azkenengo zuzenketak egitea baino ez zait gelditzen (azterketak direla-eta, su-eten moduko bat eman didate argitaletxekoek). Beste hauek, berriz, gazteei zuzendutako nobelatxoak dira. Edonork irakur ditzake, noski (literatura da, azken batean), baina protagonistak gazteak dira, hizkuntza aldetik ere ahalik eta errazen idazten saiatu naiz eta horregatik diot gazteentzako direla. Aurreko biak pertsonaigoak ziren. Hau misteriotsuago eta umoretsuago egin dut. Kostata, beste era batera idaztera ohiturik nengoelako. Esan didatenez oso irakurterraza da, eta pozten naiz, horixe nahi nuelako.

■ Hainbat literatur sariren jabe egitea lortu duzu...

Halaxe da. Sari asko jaso dut, zorionez. Lehengo batean galdetu zidaten zenbat, eta ez nekien. Hasi nintzen kontuak ateratzen, eta hogeita hamarretik gora atera zitzaizkidan. Egundokoa izan da niretzat. Alde batetik, animoak; bestetik, diru aldetik finkatzea (klaseak ematen-eta ibiltzen naiz, baina ez dut asko ateratzen), eta garrantzitsuena, norbera ezagutarazteko ere balio dutela. Argitaletxeetako arduradunek sarrien bitartez ezagutu ninduten! Azken aldian ikasketekin nabil eta, penaz baina, aurtan ezin izan naiz aurkeztu Donostia Hiria eta Debako lehiketetara. Dena den, geroa, beste lehiaketa batzuetara aurkezteko asmoa dut.

LIBURUAK

**PSIKOLOGIAKO
SEI IKERLAN**

Jean Piaget
GAIAK

181 orrialde
9,02 euro

JEAN PIAGETEN PENTSAERA

Jean Piagetek haurren psikologiaz, adimenaz eta hizkuntzaz egin zituen ikerketen garrantzia kontuan harturik, hala nola pentsalari suitzar honek kaleratutako liburuen konplexutasuna ulertzeko irakurle arruntak duen zailatasuna, Jean Piageten zenbait artikulua eta hitzaldi biltzea erabaki zuen Gaiak argialetxeak. Umearen adimen-garapenaren inguruko lanek osatzen dute lehen zatia. Bigarrenean, berriz, Ume txikiaren pentsamendua, Hizkuntza eta pentsamendua genetikaren ikuspegitik, Oreka nozioaren zeregina portaeren azalpenean psikologian, Psikologia genetikoko arazoak eta Adimenaren hasiera (genesia) eta egitura psikologian deitu lanak azaltzen dira. Andoni Sarriegi Eskisabel, Alizia Stürzte Mendia eta Iñaki Glez. Garairen artean egin dute itzulpen teknikoak, Iñaki Azkune Mendiaren ardurapean.

**BELDURTIA NAIZ.
ETA ZER?**

Arantxa Iturbe/
Mikel Valverde
ELKARLANEAN

131 orrialde
5,11 euro

IKAREI AURRE EGITEN IKASTEKO IPUINA

Zortzi urtetik aurreragoko irakurleei zuzendua dago "Beldurtia naiz. Eta zer?", Arantxa Iturbek idatzi eta Mikel Valverdek marraztutako ipuin polita. Neska-mutikoez izan ditzaketen konplexu guztiak uxatu nahian dabilen Elkarlanean argialetxeak "Eta zer?" bildumak jaso duen kontakizunean, neska bat larri dabil bere ikasgelako beste edonork baino beldur kopuru gehiago duelako. Izan ere, besteetakoren bat, armiarmekin ikara daiteke, adibidez. Beste bat, mamuekin. Hirugarren bat, otsoekin. Baina gure neskatoa armiarma, mamu eta otsoen beldur izateaz gain, ilunpetan eta egun-argitan ere beldurtzen da. Hori, ikasgelan agertzen zaion sorgin jatorra ezagutu arte.

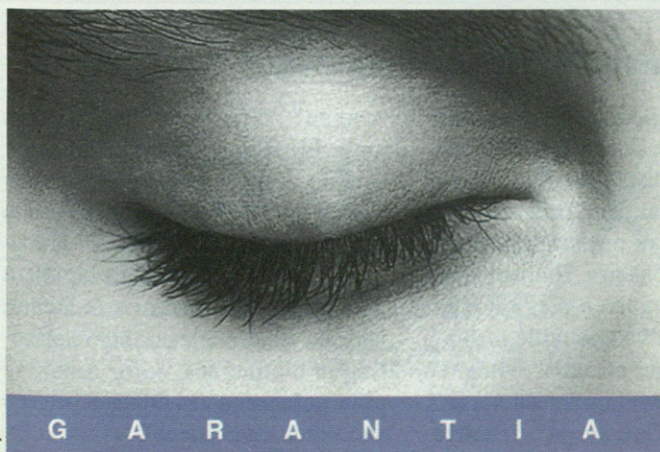
**LITERATUR,
KOMIKI ETA
ARGAZKI
LEHIAKETAK.
2000. URTEAN**

Batzuen artean
BERRIOZARKO
UDALA
219 orrialde

BERRIOZARKO UDALAREN IAZKO SARIAK

Berriozarko Udalak kaleratu duen liburu honen izenburu zehatza "Literatur, Komiki eta Argazki Lehiaketak. 2000. urtean saritutako lanak" duzue. Eta hain zuzen ere, horietatik aurkituko dituzue jasorik bertan. Iazkoan, David Anaut Peñaren "Bidearen bila", Carmelo Biurrun Beroizen "Las Colinas de Jan Ishora", Raul Elizalde Villamayoren "Pausoz pauso", Leo Espinosa Trinidaden "Un día", Xabier Etxaniz Rojoren "Teoria eta praktika", Diego Fandos San Vicenteren "Amor eterno (Avaricia)", Josu Jimenez Maia-aren "Hamaika lan", Jesús Jiménez Reinaldoren "Al borde de los círculos de fuego", José Angel Labari Ilundainen "La llamada", Naiara Santxez Indaren "Herri ezezaguna", Raul Sánchez Grageraren "Soñador" eta Pello Uharte Orotzen "Albaraka urrina" suertatu ziren saridun.

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

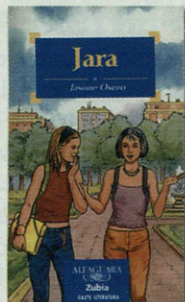
**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

G A R R A N T I A

LIBURUAK

JARA

Jasone Osoro
ALFAGUARA/ZUBIA
133 orrialde
5,56 euro

HILEKOAREN LEHENDABIZIKO ETORRERAN

Hamabi urtetik aurreragoko irakurleei zuzendua dago Jasone Osoro idazlearen "Jara", idazle elgoibartarrak gaztetxoei zehazki eskaintzen dien lehen eleberria. Hamairu urteko neskatila da Jara. Lehendabizikoz etorri zaio hilekoa, eta jadanik emakume bihurtzen hasia dela pentsatuko du. Baina nahiz eta berak hori uste, korapilatsuagoa gertatuko zaio ume izateari uztearen egoera. Hilekoarenak, hainbat aldaketa eragingo dio gorputzean eta, batez ere, buruan, baina oraindik luze joko dio emakume bihurtzearenak. Hortik gurasoei izaten dituen haserrealdiak. Jara maitemindurik dago, baina mutilak ez du bera aintzat hartzen, eta okerrago dena, neska nagusiago bati ezpainetan musu ematen utzi dio. Lehen musuak garrantzi izugarria du, Jararentzat... Eskerrak lagun min bat duen, bera ulertzeko gai dena.

EUSKAL POESIAREN KRITIKA.

1999, 2000
Jon Kortazar
OLERTI ETXEA
20, 14 orrialde

JON KORTAZAR EUSKAL POESIA AZTERTUZ

Euskal poesia sortu berria aztertzen du Jon Kortazarrek Zarauzko Olerti Etxeak kaleratu dituen bi liburuxka hauetan. 1999ko urteari errepasoa egiteko, Pili Kaltzadaren "Ur tximeletak" eta Jose Luis Padronen "Ibaia euri-erasotan bezala" hartzen ditu abiapuntu, emakume poeten lana ugaria baina poesiaren argitaratzea urria izan zen urte horretan. Bide batez, 90eko hamarkadan hazitako emakume poeten lana aipatzen du. 2000ko urtean, berriaz, Tere Irastortzaren "Izen gabe, direnak" eta Miren Agur Meaberen "Azalaren kodea" ditu mintzagai, hasteko, Juan Luis Zabalaen "Hautsia natza", Castillo Suarezren "Bitaminak", Luigi Anselmiren "Gure ametsen gerizan", Juanjo Olasagarrenen "Puskak biziz" eta Ana Urkizaren "Gela ilunetik" aztertuko gero.

KOLDO MITXELENA

Eugenio Ibarzabal
EREIN
189 orrialde
15,03 euro

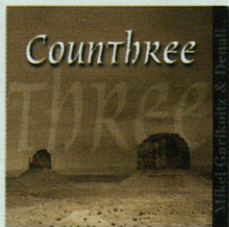

MITXELENARI EGINDAKO ELKARRIZKETA

Eugenio Ibarzabal dugu "Koldo Mitxelena" liburuaren egilea, non sakonki jasotzen dituen, hain zuzen ere, filologo eta hizkuntzalari handi horrekin izan zituen elkarrizketetan ukitu zituzten gai guztiak. Koldo Mitxelena ezaguna da gure artean hizkuntzalari bezala egin zuen lanagatik, baina ez hainbeste 36ko gerraren gorabehera guztiak bizi behar izan zituelako. Ezagutu zuen ordea zer zen borrokatzea, gerra galtzea eta ondorengo espetxealdia, baita heriotz epaia ere! Zorionez, sei urte barruan pasa eta kaleratu zuten, 1946an kartzelaratzeko berriro, erresistentzian parte hartzeagatik. Espetxean ikasi zuen Filosofia eta Letrak eta Hizkuntza Klasikoak Koldo Mitxelenak. Gero etorriko ziren Euskaltzaindiakoa, Salamankako Unibertsitatekoa eta besteak.

DISKOAK

COUNTHREE
Mikel Garikoitz &
Denali
IZ
12 kanta
15 euro

MIKEL GARIKOITZ & DENALIREN COUNTRYA

Country estilora ahalik eta gehien inguratzen saiatu da Mikel Garikoitz & Denali taldea "Counthree" izenburua daraman CDan, nahiz ez den hau bertan entzun daitekeen musika mota bakarra. Hamabi kanta ditu bere hirugarren disko honek: "Ai, xardango", "Nashville hiriko", "Ihintza", "Agur eta adio", "Begitxo beltzaran", "Melam", "Zu zaren", "Oi piano", "Zure iturria", "Deritzo-

zunean", "Highway" eta "Gutun bat". Musika, Mikel Garikoitzek egin du. Kanten hitzak, berriaz, Jesus Mari Mendizabal eta Xabier Gezala idazleenak dira. "Counthree" grabatzerakoan, beste askoren laguntza izan du Mikel Garikoitz & Denali taldeak. Horien artean, Iñigo Salaberriaren biolinarena, Aitor Amezaga pianojolearena eta Olatz Kortaren ahots erakargarriarena.

ZAMUDIO, otsailak 19

Antzerkia

Ander Lipusek "Ardoaz" antzezlan eskainiko du. Ikuslea gogoetara bultzatuko duen bakarriketa da honakoa.

BILBO, otsailak 15

Trikibertsok

Trikitixa, bertsoak eta dantza uztartuz, trikibertsok emanaldia izango da. Bertan Pomada Kataluniar folk taldea, Maialen Lujanbio eta Jexux Mari Irazu ariuko dira ostiral honetan.

GASTEIZ, otsailak 14

Kontzertua

La mujer barbuda taldearen kontzertua izango da. Euren eskutik bolero eta bossa nova doinuak entzun ahal izango dira.

ONDARROA, otsailaren 24a arte

Erakusketa

Hartzak, otsoak eta beste hainbat animalia basati nola bizi diren azaltzeko panelak egongo dira ikusgai. Erakusketa hau Ondarroan antolatuta duten "Ingurumenari buruzko 2002ko Jardunaldiak" programaren barruan kokatzen da.

Udal erakusketa aretoa

18:30-20:30 eta 12:00-14:00 (asteburua)

DONOSTIA, otsailak 15

Hitzaldia

"Extranjeria, nacionalidad y ciudadanía" izenburupean, Walter Actisek hitzaldia eskainiko du bertara hurbiltzen direnentzat.

IRUN, otsailak 14

Hitzaldia

"Elikadura aberatsak, osasungarriak, hazkundera eta osasunean duen eragina" hitzaldia izango da, Txingudi ikastolak antolatuta. Maria Teresa Gaztañaga nutrizio sendagilea eta Kirolarte ko koordinatzailea izango da hizlaria.

DONAPALEU, otsailak 14

Hitzaldia

Marcel Echehandy Lauburuko kideak heriotzaren ondorengoari buruzko gogoeta egingo du bertaratzen direnentzat.

ERMUA, otsailak 15

Antzerkia

Bonboliak antzerki taldearen eskutik "Mujer en la ventana" antzezlan ikusteko aukera izango dugu. Emakumeak gizartearen, gizonaren eta norberaren aurrean askatasuna lortzeko egin behar duen borroka hitz egiten du obrak, besteak beste.

IRUÑEA, otsailak 19 eta 20

Zinema

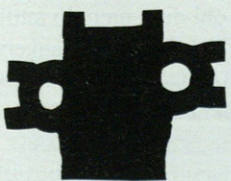
"Cine de la A a la Z" zinema zikloaren barruan F.F. Coppolaren "La Ley de la calle" (1984) filma izango da. Sarrerak 4,20 euro balio du.

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

L A N D A R E A K

Sabia metrotik gora hazten da, osasunerako bikaina izateaz gain liseritzeko erraza da eta mineral garrantzitsuak ditu, batez ere, burdina, magnesioa eta kaltzioa.

SABITEGIAN

Ereiteko garaiak etorri zaizkigu eta lorategi gutxi batzuetan soilik ikusten den landare baten erabilpen estetiko hutsaren eskardura zankalatraba behinik igaro eta kopetekotik haraxeago begiratzea proposatuko dizut. Ea bada!

Lakoizketak sabia eta safia izenak jasoak ditu *Amaranthus* jendearentzako. Sabia metrotik gora hazi eta lore gorritza zintzilikario luzeak ematen ditu. Irakurri berria dudan Carmen Rocárasek artikulua batean dio ondorengo dena. Loreetatik sortutako hazi koxkorrari kiutxa deitzen diote aztekek. Kultura honetan hazi sagratua da aspalditik osasunerako bikaina dela bai baitakite. Laboreek baino gehiago eta ia eltzekariak adina proteina

izateaz gain azken hauenak baino liserigarriagoak dira. Liseri errazak eta gorputzak haragiarenak edo soiarenak baino askoz hobeto eta arrainarenak edo esnearenak bereganatzen dituen mailakoak, lisi-na izena duen aminoazido berezi bat baitu. Mineral garrantzitsuak ditu, burdina, magnesioa eta kaltzioa batez ere. Hazi koxkorraren ernemuina, E bitamina iturri paregabea, gari integralak baino handiagoa du. Amerikarrek zopak, postreak eta abar egiteko erabiltzen omen dute.

Ereiteko garaia gainean dugu eta bestela azti ibili eta udaran mardul, haziz lepo ikustean, zankalatraba edo estropozo bat gora behera, uzta bildu ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Madriren berriki jakinarazi denez, nahiz eta antisorgailuen erabilera igo den, ez dira egoki erabiltzen eta batzuetan erabili ere ez.

ORAINDIK GUTXI ETA GAIZKI

Daphne taldeak duela hilabete aurkeztu zuen Antikontzeptibo-ei buruzko III. Shering inkesta Madriren. Inkestak bi mila emakumetik gora aztertu zituen, eta helburu nagusia 1997an eta 1999an egindakoeekin konparazioak aurkeztea eta azken lau urteotan gerta zitezkeen portaera aldaketak erregistratu eta emakume espainiarrek metodo antikontzeptiboen erabilerari buruz dituzten iritziak jasotzea zen.

Eta antisorgailuen erabilerak Espainian gorantz jarraitzen duen arren (% 69), Javier Martinez Salmeán doktoreak esan zuen bezala, "milioitik gora dira oraindik ere nahigabeko haurdunaldi-arriskuan

dauden emakumeak, oso seguruak ez diren metodo antikontzeptiboak erabiltzeagatik, edo okerragoa dena, batere metodorik ez erabiltzeagatik". Arriskurik handieneko taldeetako bat 40-50 urte bitarteko andreena da, menopausiaren inguruan aurkitzen direnez, haurdun geratzeko posibilitateak

gutxietsi egiten dituztelako. Jarrera horrek eraginda, kolektibo horixe da, emakume gazteen taldearekin batera, aborturik gehien egin behar zaizkienak.

Emakumeen % 70ak pilula edo preserbatiboa erabili ohi dute metodo antikontzeptibo bezala. Bata edo bestea aukeratzeko arrazoia adina izaten da, gehienbat; pilularen erabilera 20-29 urteko emakumeen taldean nagusitzen da. Baina Salmeán doktorearen hitzetan, erabiltzekotan, ongi erabili behar da, eta ez aldian behin atsedenaldiak eginez (espezialista batzuk hori gomendatzen duten arren), ez baitago horretarako arrazoi zientifikorik ●

◆ JABIER AGIRRE

Lapurdikoko Kostaldea.

Glamourraren hondarrak

■ Olatuak eta harkaitzak borrokan Miarritzeko uretan.

■ Ama Birjinaren haitza lurmuturra.

Miarritze jainkoek "ukitutako" herrietako bat dela esan al daiteke? Hego Euskal Herrian Donostiarekin gertatzen den bezala, itsas ertzeko naturaren usaina alde guztietatik somatzen da Miarritzen. Hondartza luzea itsas haitzek alaitzen dute.

Bertako biztanleek eta bisitari ospetsuek itsas ondoan etxeak eta jauregitxoak eraikiarazi dituzte. Jainkoak ez dakit, baina naturak eta gizakiek "ukitu" dute Miarritze.

MIARRITZE-ANGELU-BAIONA (BAB MANKOMUNITATEA)

Bidarte zeharkatu ostean, errepidean ezkerredera egingo dugu Miarritzeko erdigunera iristeko, handik 4 km. ingurura. Hau Ipar Euskal Herriko turismo gunerik garrantzitsuenak da eta ospea ongi merezia du: Ama Birjinaren haitza, portu zaharra, Itsasoaren museoa, arrantzaleen portua, Basta haitza, Hondartza Handia, Du Palais hotela, Clemenceau plaza, kasinoa, gazteluak, jauregiak... edertasuna, glamourra eta luxua.

MIARRITZE

Herrialdea: Lapurdi
Baionara: 8 km.
Altitudea: 5 m.
Biztanleak: 30.789

Azalera: 12 km²
Dentsitatea: 2.566 bizt./km²
Jaiak:
Herriko jaiak (azaroak 7-14)

Miarritze Ipar Euskal Herriko hiriburu turistikoa da. Haitz Mikusgarriz zipriztindutako itsasalde zoragarriak bere garaian Europa osoko errege-erreginak erakarri zituen, eta hauen atzetik elite diruduna, batez ere *Belle Époque* izeneko urrezko garaian.

Naturak eskaini dion ingurune izugarria nahikoa ez balitz, gaur egun lehenbiziko turista horiek utzitako jauregi dotore eta luxuzkoak mirestekoa aukera ere badugu. Miarritze Ipar Euskal Herriko "harribitxia" da eta hiri garesti samarra bada ere, bertatik paseatzea doako gozamina da.

HISTORIA

Historiaurrean populatua zegoela badirudi ere, bere historia ofiziala balearen arrantzarekin batera hasten da, portu zaharren inguruan bizi ziren itsasgizonen eskutik. Baleak urritu ahala herrixka krisian sartu zen eta batzuk Ternuaraino arrantzan joaten ziren bitartean, korsario bihurtu zirenak ere baziren.

Turismoaren hasiera XVIII. mendean izan zen, bainuetxea zabaldu zenean eta urrezko garaia Napoleon III.ak udako gortea bertaraino aldatu zuenean. Lehen pauso hauei Europako gorte askok eta pertsonaia garrantzitsu ugari jarraitu zioten eta gero,

Belle Époque garai zoroan, bestelako turismo diruduna iritsi zen kostako herri honetara. Bi garai hauen artean Miarritzeko erakin dotore gehienak altxatu ziren.

Gaur egun, bertaratzen den turismoa masiboagoa da, batez ere udaran, baina hiriak ez du horregatik bere glamourra galdu.

ERDIGUNETIK EUSKAL KOSTALDERA

Miarritzeko erdigunea Clemenceau plaza dela esan genezake. Hemendik pasatzen dira hiriko bide nagusiak eta honen inguruan kokatzen dira zerbitzu ofizial gehienak.

Itsasorantz joan beharrean Verdun etorbidea hartu eta ezkerrean, lorategi batzuetan dagoen turismo bulego handitik hurbil Txokolatearen museo bitxia bisita dezakegu. Plazara Edouard VII etorbidetik itzul gaitzek, Herriko Etxe eta komisaldegi ondotik pasatuz.

Plaza ezkerrean zeharkatuz, Broquedis karrika dugu, eta bertan Miarritzeko Museo Historikoa, turismoa etorri aurreko hiriaren bizimodua erakusten duena. Zabalik dago egunero (astelehen eta igandetan ezik) 10:00etatik 12:00etara eta 14:30etatik 18:00etara.

Kale honek zuzenean eraikin interesgarriak dituen (Grand Hôtel esaterako) Gambetta karrikara eramango gaitu. Honek zuzenean hiri honetako bitxikerietako bateraino zuzenduko gaitu: errotanda baten atzean ikusiko duzun horma-irudi erraldoi bezain harrigarria. Harrigarria da zeren gerturatzen ez bazarete benetako paisajea dela pentsatuko duzue, erreala baitirudi.

Hemendik jada, surfarien gustukoa den Euskaldunen Kostaldea hondartza (*Plage Côte des Basques*) eta itsasoko lehen bista ederra duzue.

PORTU ZAHARRA ETA AMA BIRJINAREN HAITZA

Kostaldearen gainetik, eskuinean jada hiriko miraririk handienetakoa ageri zaigu, portu zaharra (*port vieux*) babesten duen lurmuturra. Itsasoan barneratzen den mutur honen inguruan, batez ere Hondartza Handiari begira duen aldean, haitz ikusgarriak (batzuk askeak eta besteak lurrari lotuak) barreiatzen dira, zein baino zein ederragoak.

Antzina, baleak portu zahar txiki honetaraino ekarri ohi ziren, bertan zatitu asmoz. Gaur egun batik bat hondartza txiki eta lasaia da. Bertatik hiriko erdigunerantz jatetxe eta hotelez beteriko izen bereko kalea ateratzen da.

Itsasoaren gaineko pasealekuari jarraikiz, bi Mundu Gerratik hildakoei eskainitako monumentuaren aurrean Itsasoaren museoa dago, hiriko interesgarriena. Museo moderno honek era atseginean itsasoaren mundura hurbilduko gaitu, euskaldun eta itsasoaren gaineko harremana jorratuz, hainbat animalia eta tresna erakutsiz, itsasoaren gaineko geologia, meteorologia eta etnografiari buruzko gelak bisitarien argigarri izanik.

Baina bisitariak batik bat (bereziki haurrek) arrantzontzi handietaz gozatuko dute, zetazeoak, marrazoak eta batez ere fokak ikusteko aukera baitago. Egunero zabalik dago 9:30etatik 12:30etara eta 14:00etatik 18:00etara. Jai eta asteburuetan ere zabalik dago eta udan 24:00ak arte. Helduen sarrera 6,86 euro da.

Aurrean dugun Ama Birjinaren haitzak (*Rocher de la Vierge*), lurmutur honen punta zoragarria osatzen du. Lurrera

1881eko burdinazko zubitxo batek lotzen du (aurrekoa egurrezkoa zen). Haitz luzean Ama Birjin zuria nabarmen-tzen da, kondairaren arabera, bizitza salbatu zien bertako itsasgizon batzuek jarria. Azken muturrean itsasoaren indarra zuen oinpean sentituko duzue.

ARRANTZALEEN PORTUA ETA BASTA HAITZA

Itsasgaineke ibilera segituz, itsasoaren gaineko harkaitzen ikuspêgia gero eta ikusgarriagoa bihurtzen da, batik bat pixka bat gorago dagoen talaiaara (XVIII. mendean itsasargia izandakoa) igotzen bagara.

Honen inguruan lorategiz inguratutako bidezidorretan zehar ibil gaitezke. Bidezidor horietako batetik arrantzaleen portura (*port de pêcheurs*) jaitsiko gara. Kai txiki honek xarma berezia du, bere etxe zuri eta txikiek ez dutelako zerikusirik hirian zehar ikusgai ditugun jauregi handiosoekin. Dena den, gaur egun gehienak turistentzako jatetxe edo dendak dira.

Pixka bat harantzago, Sainte-Eugénie eliza neogotiko eta ikusgarriaren azpitik igaroz Basta haitzera iritsiko gara. Hau ere, Ama Birjinarena bezala, lurrera zubi batez lotua dago, baina oraingo honetan zubi hori higatutako itsas harrizkoa da, itxura polita hartuz. Barnealdera goazela, edozein lekutara begiratzuz bistak zoragarriak dira: Hondartza Handia, itsas haitzak, Ama Birjinaren haitza, ozeano zabala, hiriko eraikinak, iparraldeko itsasargia...

■ *Miarritzek naturak eskainitako dotorezia dela-eta Europako errege-erreginak erakarri zituen.*

HONDARTZA HANDIAN ZEHAR

Miarritzeko Hondartza Handia edo *Grand Plage* orain arteko guztiarengatik eta bere luzeran zehar altxatzen diren eraikin dotoreengatik, Euskal Herrian dugun dotoreenetakoa dela esatera ausartzen naiz, Donostiako Kontxa ahaztu gabe.

Betidanik hondartza nahiko aristokratikoa eta lasaia izan bada ere, azken urteetan surflari asko ere ikus daiteke bertako uretan. Bestalde, Du Palais hoteletik aurrera Miramar hondartza izena hartzen du.

Segituan gure eskuinera, hondartzaren gainean, Bellevue kasinoa ikusiko dugu, jokoaren aspaldiko urrezko garaiak noiz itzuliko zain. Kasinoaren ondoan eta hirian pixka bat barneratuz oinezkoentzako Mazagran merkatal kale animatua dugu, zerbait erosteko leku egokia.

■ *Miarritzeko hondartzek denetariko bisitariak izan dituzte: aristokratik, herritarrak, surflari gazteak...*

Hondartzaren pasealekua segituz, aurrerago eta bata bestearen alboan Udal kasinoa eta igerilekuak ditugu (bien artean ekipaien gordelekua). Azkenik, Hondartza Handiaren amaierara helduz, Hôtel du Palaisen eraikina bisitatuko dugu eta baita berau inguratzen duten lorategiak ere.

PALAIS HOTELETIK ITSASARGIRAINO

Eugenia de Montijok Villa Eugenia izenarekin altzarazia, 1855ean bukatu zuten, baina 1903an sute baten ondoren handitu eta hotela bihurtu zen, luxuzko hotela, noski. Seguraski hiri osoko eraikin ederrena da (nahiz eta lehiakide asko izan), eta tonu zurigorriek oso ikusgarri bihurtzen dute.

Berriz ere hirian barneratuz, hotelaren ondoko Victoria Erreginari etorbidean laster 1864ko Guadalupeko kapera inperial neobizantiarrekin egingo dugu topo. Ezkererantz eginez, oso hurbil sinagoga geratzen zaigu eta berriz ere Palais hotelerantz itzuliz, kupula urdin ikusgarria duen errusiar eliza ortodoxoa.

Hotel Palais igarota, hondartzaren alboko lorategietan Eugenia enperatrizen beraren estatua dugu ikusgai, beste batzuen

■ Miarritzeko portu zaharra eta atzean San Martineko faroa.

arte. Toki honetan egonda, Enperatrizen etorbidetza hartzea gomendatzen dizuegu, kalearen bi aldeetan sekulako etxe eta jauregiak ikusiko baitituzue. Horietako bat aipatzearren, arreta jar ezazue Disneylandiako itxurako gaztelu bat irudikatzen duen eraikin horixka ikusgarrian.

Azkenik, kale osoa igo ostean San Martin muturreko itsasargira iritsiko zarete, ibilera honen azken geldiueneraino (segitzen baduzue Angelun sartuko

zarete). Bertatik, zer esanik ez, ikuspegia oso ederra da, baina gainera 1834. urteko faroaren 44 metroan 248 eskailerak igozteko aukera baduzue. Zabalik dago maiatzaren 1etik irailaren 30era arte 10:00etatik 12:00etara eta 14:00etatik 19:00etara. Eskolako oporretan 14:00etatik 17:30ak arte dago zabalik. Sarreraren zenbatekoa borondatezkoa da.

Bere azpian, lurrean, eguzkiko erloju bitxi bat aurkituko dugu (ordua gure gorputzaren itzalak seinatuko du), eta nahi badugu bidezidor eta eskailera batzuetatik itsasoaren gaineko haitzulo bateraino ere jaitsi gaitezke (itsaso zakarra denean kontuz ibili behar da). Itsasargiaren beste aldean, dagoeneko Angelun, Chambre d'Amour hondartza ikus dezakegu.

Informazio Praktikoa

MIARRITZE

Biarritz Tourisme: Ixelles Plaza.

☎ (0)5 59 22 37 10.

Herriko Etxea: Edouard VII Etorb.

☎ (0)5 59 41 59 41.

Jendarmeria: Darrichon 4. ☎ (0)5 59 23 10 45.

Polizia: Joseph Petit Etorb. ☎ (0)5 59 01 22 22.

Anbulantzia:

Pays Basque- ☎ (0)5 59 63 66 00.

Postetxea: Rue de la Poste 17.

Bankuak:

BNP- Edouard VII Etorbidea 2.

BBVA- Pl. Bellevue 2.

Crédit Lyonnais- Pl. Clemenceau 10.

Banque Inchauspe- Pl. Clemenceau 1.

Kotxeak alokatzeko:

Avis- Aireportua. ☎ (0)5 59 23 67 92.

Europcar- Aireportua. ☎ (0)5 59 43 80 20

Hertz- Aireportua. ☎ (0)5 59 43 92 92.

Kotxe tailerrak:

Garage Biarritz- Av. de la Mame 85.

☎ (0)5 59 34 16 88.

Citroen- Av. de la Mame 88.

☎ (0)5 59 41 01 30.

Peugeot- R. Loëb 4. ☎ (0)5 59 41 00 63

Arropa garbitzeko:

Laverie du Port Vieux- Perspective Côte

Basques 7.

Saint Charles- Rue Bergerie 1.

Les Lavandières- Mouettes 4.

Jatorduan:

L'Opéra Jatetxea- Av. Edouard VII, 17.

La Belle Époque Jatetxea- Victor Hugo 10.

Bistrot des Halles Jatetxea- Rue du Centre 1.

Croque en Bouche Jatetxea- Rue du Centre 5.

Chez Albert Jatetxea- Portu Zaharra.

Le Corsaire Jatetxea- Portu Zaharra.

Hernani Sagardotegia- Av. Maréchal Joffre 27.

Cantina Tex-Mex Zapata Grill- Guy Petit kanika 1.

Le Majestic Jatetxe-Pizzeria- Victoria Erregina

Etorb. 5.

Jan eta lo egiteko:

***Hôtel du Palais- Av. Enperatriz 1. ☎ (0)5 59

41 64 00. Logela bikoitza 228,67-434,48 euro.

***Hôtel du Café de Paris- Pl. Bellevue 5. ☎ (0)5

59 24 19 53. Logela bikoitza 106,71-175,32

euro.

***Hôtel Florida- Pl. St. Eugénie 3. ☎ (0)5 59 24

01 76. Logela bikoitza 57,93-106,71 euro.

***Hôtel Windsor- Grand Plage. ☎ (0)5 59 24

08 52. Logela bikoitza 45,73-121,96 euro.

***Hôtel Marbella- Port Vieux 11. ☎ (0)5 59 24

04 06. Logela bikoitza 45,73-64,03 euro.

***Hôtel Val Flores- Av. de la Mame 48. ☎ (0)5

59 24 07 94. Logela bikoitza 37,35-57,17 euro.

***Hôtel Atlantique- Rue Port Vieux 10. ☎ (0)5 59

24 34 08. Logela bikoitza 34,30-46,50 euro.

**Auberge du Relais- Av. de la Mame 44. ☎ (0)5

59 24 85 90. Logela bikoitza 32-54,88 euro.

Lo egiteko:

***Hôtel Le Président- Pl. Clemenceau. ☎ (0)5

59 24 66 40. Logela bikoitza 59,46-105,19 euro

***Hostellerie Victoria- Av. reina Victoria 12. ☎

(0)5 59 24 08 21.

Logela bikoitza 36,59-76,22 euro.

**Hôtel d'Anjou- Gambetta 18. ☎ (0)5 59 24

00 93. Log. bikoitza 42,69-48,78 euro.

**Hôtel Beaulieu- Espl. du Port Vieux 3. ☎ (0)5

59 24 23 59. Logela bikoitza 41,92-57,93 euro.

**Hôtel Palacito- Gambetta 1. ☎ (0)5 59 24 04

89. Logela bikoitza 33,54-56,41 euro.

**Hôtel Christina- Av. Verdun 38. ☎ (0)5 59 24

26 17. Logela bikoitza 42,69-64,03 euro.

**Hôtel Etche Gorria- Av. Foch 19-21. ☎ (0)5

59 24 00 74. Logela bikoitza 22,87-60,98 euro.

**Hôtel du Rocher de la Vierge- Rue Port Vieux

13. ☎ (0)5 59 24 11 74.

Logela bikoitza 25,92-44,97 euro.

*Hôtel Palym- Rue Port Vieux 7. ☎ (0)5 59 24

16 56. Logela bikoitza 33,54-48,78 euro.

***Hôtel La Marine- Rue des Goëlands 1. ☎ (0)5

59 24 34 09. Logela bikoitza 30,49-33,54 euro.

***Camping Biarritz- Rue Haret 28.

☎ (0)5 59 23 50 12.

Denbora-pasak

Kike Amonarizen
Umorea

ARAZOEI AURRE EGITEKO MODUAK

Zer egingo zenukete zuek egoera honetan?

Lantoki batean enplegatu berriak kontratatatu behar zituzten eta hautaketa frogetan honako galdera hau jarri zieten aurkeztu ziren berrehun hautagaiei:

Lantokitik atera eta zure auto deportiboan abiatu zara etxera. Izan litekeen eguraldirik zakarraena egokitu zaizu: euri jasa izugarriak, boladaka txingorra goian behean, haize erauntsiak... Autobus geltoki baten aurretik pasa zara eta han hiru pertsona ikusi dituzu:

a) Ospitalera agudo eramaten ez badute, hiltzeko arriskuan dagoen amona xaharra.

b) Bizitza duela gutxi salbatu zizun mediku adiskidea.

c) Bikote izateko beti amestu izan duzun pertsona gazte, lerden eta erakargarria.

Zure autoa deportiboa denez, beste batentzako lekua besterik ez duzu.

Egin kontu!

a) Amonaren bizitza arriskuan dago.

b) Bizitza salbatu zizun medikuari, aurrerantzean ere, eskertu ahal izango diozu egindako mesedea.

c) Baina zer egin, zure bizitzako

MANIXUT
MANIXUT
MANIXUT

2A2PIAK
BATMAN

Asteko Lokuzioa

ZOMORROIDE

hankabiko higuigarria, motela, hastiala, lekedazua

**NI EZ NAUNK ZOMORROIDE HORIEKIN
IBILIKO, EZ HORIXE**

PETARDO, CANSALMAS / CASSE-COUILLES / PAIN IN THE ASS

amodio perfektua izan daitekeen pertsona ez galtzeko?

Eta hau da galdera: Zer egingo zenuke? Nor hartuko zenuke autoan? Ongi pentsatu eta konpara ezazu zure erantzuna berrehun hautagai horietatik erantzun zuzena eman zuen bakarrarenarekin.

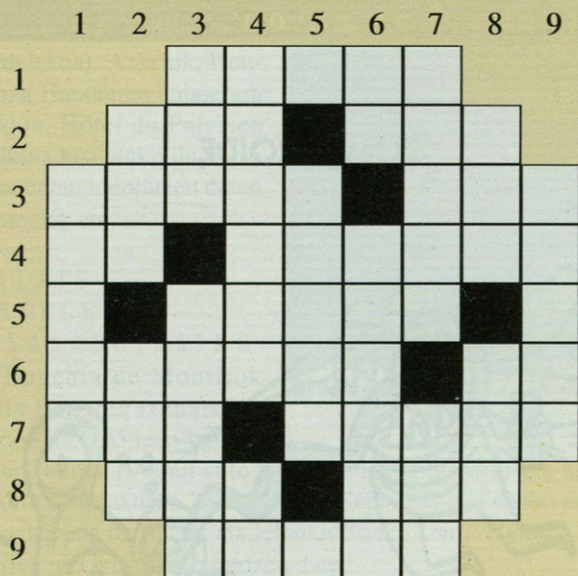
Hauxe da erantzuna:

“Autoaren giltzak medikuari eman-

go dizkiot, amona ospitalera eraman dezan eta ni geltokian geratuko naiz nire ametsetako bikotearekin, bizitza berri batera eramango gaituen autobusaren zain”

Garbi dago egoera guztiek dutela “beste” irtenbide bat. Beharrezkoa dena egin aurrena, gero ahal dena, eta azkenik, ezinezko dirudiena ere gertatuko da.

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Hitz motel. 2.- Ohorezko hitz.
Saldu aditzaren infinitiboa. 3.- Labore mota. Zenbaki bakoiti.
4.- Interjekzioa. Luzetasunaren neurria. 5.- Kontsonantea.
Esperma. Nitrogenoa. 6.- Neurri apalekoa. Idi, hitz elkarketan.
7.- Lehenengo Nazioartekoa. Umila. 8.- Beldur. Europako
Ekonomia Elkartea. 9.- Ez emeak.

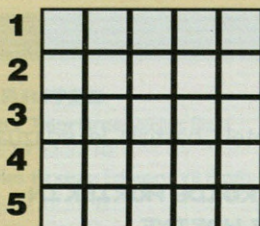
GOITIK BEHERA

- 1.- Esneki mota. 2.- Gipuzkoan, zain. Hamabi.
3.- Nazioarteko garraioetan. Elea. 4.- Inburuak.
Oinarritzko edari. 5.- Tona. Arazoa. Kontsonantea.
6.- Einsteinioa. Janari ongailua. 7.- Erretegia.
Euskaraz eta kitto! 8.- Bizkaieraz; sobera. Bilo.
9.- Ur masa txikia.

Ekar bosteko hori!

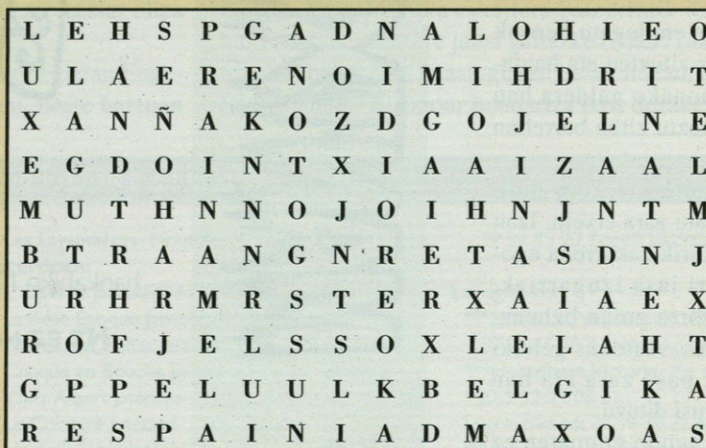
Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Automata. 2. Hegaztia.
3. Aurpegiko ile. 4. Zigoitiko
auzoa. 5. Karta igarleak.

Letra Zopa

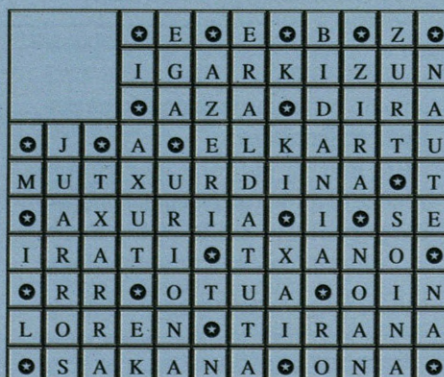
Aurki itzazu
letra zopa
honetan
eurogune
9 estaturen
izenak.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

PGOPBELTZASHGDMO
LORRETETAUIMIAAE
ARESNAENDORTOIHN
ERMOSNHJANDILEAK
LIPELUATHOTUAJSG
AAZRPDJROZSRENR
EDEENRNSURNHTZII
HOLRLAFMAHATSAAO
MAIAEPGLIBIZXTDE
UNKUPATEGIAPJERH

8ko txikian

1. Erautsi. 2. Amataua. 3. Babetuta. 4. Orrialde.
5. Alukeria. 6. Mirariak. 7. Saiakera. 8. Izartsua.
9. Arautegi. 10. Irrinoak. 11. Olagarro. 12. Ostirala.

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Abila. 2. Eta. Ero. 3. Epela. Art. 4.
De. Erasoa. 5. A. Ikara. N. 6. Latina. It. 7. ELA. Abaro.
8. Eki. Ala. 9. Amara.

Goitik behera: 1. Edale. 2. Epe. Ale. 3. Ate. Itaka. 4.
Baleki. Im. 5. I. Arana. A. 6. Le. Arabar. 7. Arasa. Ala.
8. Oro. Ira. 9. Tanto.

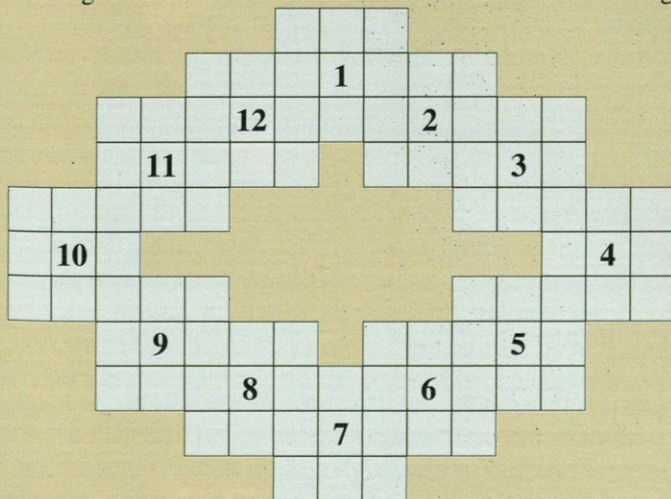
Hitza Gezidunak

	Izena	Deitura	Aspaldiko	Dei	Kanpo
	30 eguneko tartea	Soro	Sugetzarra	Tona	
	Karta iragarleak			Idi, hitz elkarketan	
	Biba!			Izaki bizidun	
Begira	Gorrixka				Automobilak
Idorra	Ibarra				
				Arrantza-gunea	
				Portu	
Bizkaian, sobera		Esposatu			
Aldi, sasoi		Ospe, omen			
		Bokal errepikatua		Du, niri	
		Iridioa		Euskal sindikatua	
Tantaloia	Hiritarra				Oxigenoa
Ikurra	Dauka				Jaingo egiptoarra
				Ez emea	
				Bokala	
Noka, naiz		Erretegiak			

Pertsonaia: Athletic club futbot taldeko jokalaria

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Arrain mota
- 2.- Pl., asteko eguna
- 3.- Haragi saltzailea
- 4.- Gorotza
- 5.- Zango atala
- 6.- Koipetsua
- 7.- Bizkortu
- 8.- Gaua gustuko duena
- 9.- Polea
- 10.- Infusio mota
- 11.- Sasitza
- 12.- Ipar., mardulak, sendoak

JOXEMARI ITURRALDE

BOTEREAREN INGURUAN

Joan den astean hil dira espainiar kultura munduan pisu handiko bi pertsona aski ezagun: Camilo Jose Cela eta Adolfo Marsillach. Oso ariketa interesgarria izan da, komunikabideen jokaera aztertuz, ikustea nola eman duten bi heriotza horien notizia eta, bestalde, ikustea nor joan den, zein jende mota inguratu den hauen hileta-elizkizunetara. Camilo Jose Celaren kasuan, jende gehiagoren artean noski, gaur egun boterean dauden guztiak joan dira etengabe hildakoaren alde hitz politak esanez, intsentsua barreiatuz han-hemenka haren fabore. Adolfo Marsillachen hileta-elizkizunetara ordea gaur egun boterean dagoen jendea ez da azaldu. Azken urteotan Cela oso maila altuetan soilik mugitzen zen, dirua, boterea eta noblezia kokaturik egon ohi den lekuetan beti ere. Eta bere jarrera hagitz nazkagarria egiten zitzaion jende askori: beti harro azalduz eta handinahikeriaz inguraturik, lori-to baten moduan "Irauten duenak irabazten du" lelo sinple hori behin eta berriro errepikatuz. Bere hilotzian soilik hau jarri dezaten agindu du: "C.J.C. Iria Flavia-ko Markesa". Bere seme bakarrak adierazi duen moduan ez zen horrela izan lehen Cela hura, Cela gazteak ez zuen horrela jokatzeko inondik ere. Aldatu egin da, aldatu egin dute, edo aldatu egin da aldatu dutelako.

"Joan den astean hil dira espainiar kultura munduan pisu handiko bi pertsona aski ezagun: Camilo Jose Cela eta Adolfo Marsillach. Oso ariketa interesgarria izan da, komunikabideen jokaera aztertuz, ikustea nola eman duten bi heriotza horien notizia eta, bestalde, ikustea nor joan den, zein jende mota inguratu den hauen hileta-elizkizunetara"

ADOLFO MARSILLACHEK, aldiz, hil arte jarraitu du oso kritikoa izaten bai bere buruarekin nola beste edonor edota edozerekin ere. Bera ez baitzen isiltzen diren horietakoa. Garbi ikusten da hori bere memoria-liburua irakurri ondoren. Camilo Jose Cela kritikoa izan zen garai batean zenbait gauzarekin baina gero pixkanaka botereak bereganatu egin zuen, asimilatu egin zuen. Dena dela, onartu egin behar dira Celak izandako alde onak ere: egia da dozena erdi bat liburu on idatzi zituela, eta egia da, baita ere, gerra osteko urte haietan Espainiako literaturgintzan eta kulturgintzan erribultsibo bultzagarri izan zela. Horiek dira nire ustez bere meriturik handienak. Gainera, aitortu behar dut, oso hizlari ona izan zela. Duela hogeita bost edo hogeita hamar bat urte - Cela oso bestelakoa zen garaian, beraz - bi aldiz entzuteko aukera izan nuen (berak bi hiri ezberdinetan egindako hitzaldi banatan) eta aitortu behar dut oso ona iruditu zitzaidala. Orain berriz, duela pare bat hilabete ikusi nuen telebistan egon zioten elkarriketa luze batean eta negargura ematen zuen hamaika aldiz

errepikatutako klitxe penagarriak behin eta berriro adierazten. Marsillachek ez zuen, zorionez, gain-beherakada hori ezagutu eta azken une-arte oso duin eta maila handi batez mantendu zuen gora-behera asko izandako bizitzeko era pertsonala. Agintzen dauden jauntxoaren onespena biltzeko ordea hori ez zen nahikoa izan.

ASTE HONETAN bertan izan ditugu kasu gehiago eztabaida honen inguruan hausnarketan jarraitzeko modukoak: Parisen hil baita beste intelektual kritiko bat, Pierre Bourdieu. Bere estiloa eta obra onartzen ez zutenek esaten zioten berak kritikatzeko zituen estamentu horietan ari zela erosoki finkatzen (unibertsitatea, telebista) eta guztiz zegoela jadanik asimilatuta eta bere kritikek ez zutela ezertarako balio. (Nik uste, dena dela, "Meditaciones pascalianas", "Sobre la televisión", "Contra-fuegos" irakurri beharreko liburuak direla).

Hauxe da galdera orduan: Posible ote da kritiko izatea eta aldi berean boterean egotea? Ez du ematen. Eta boterean egon gabe baina nolabaiteko boterea izanik? Cela eta Marsillach ez ziren politikoa izan baina zenbait arlotan botere dezente izan zuten. Egun hauetan Espainian egon dira bi politikoa, botere dezente dutenak gainera, eta kritikoa samar agertu dira bai beren lanarekin eta baita gaur egungo gizartearekin. Daniel Cohn-Bendit da bata eta Vaclav Havel bestea. 1968ko maiatzean Dani Gorria izan zena Europako Parlamentuan karguduna da Berdeen taldea defendatzen gaur egun. Oso kritikoa azaldu da Bartzelonan Espainiako Gobernuaren aurka eta, beste gauzen artean, esan du Aznar belaunikatuta dagoela amerikarren aurrean eta benetan desgrazia handia dela PP-ko buruzagia orain Europako Batasunean agintzen egotea. Cohn-Benditek esan du bera ez dela nostalgiaren menpe bizi. Orain ere errebelandia praktikatzeko duela instituzioen barrutik eta baduela utopia bat: Europa. Havel idazlea ere - gaur egun Txekiako presidentea da - oso zorrotz azaldu da esanez moral eta etika eza izugarria dagoela (edo egon dela) komunismoan. Badaki zertaz ari den, duela hamabost urte Txekiar errepublika diktadura komunista itxi eta ankerra baitzen eta Havelen gidaritzapean demokraziarako bidean jar dadin lortu baitu. Bi lider hauen jokaera ikusiz badirudi posible zaigula lege txiki bat orain bertan asmatzea: zenbat eta goiago egon, hots, zenbat eta agente gehiago izan, hainbat eta gertuago orduan EEBBetatik. Eta gure galdera orain, hori zer da: txarra ala oso txarra? ●

EUSKAL KULTURAREN
urtekarria

Liburu dendetan
salgai

ARGIA

HURRENGO EKINTZARAKO DIRUA BEHAR DUGUNEZ

Lezoko Pilotalekuan

trIKitilAriak

BertSolariak

4 iTza1

eRakusketa

Zuzen eKintZEn
bideo proiektzioa

etsAiak

mAterial salMenta

kEn7

Otsailaren 23an 22:00tan

Ateak 21:00etan ireki eta jaialdia puntual hasiko da

Sarrera 8€

Gure esku dago!

Gizartearen

gehiengoaren

laguntzaz

eskubideak betearaztea posible da.

Gure esku dago!

PARTE HARTU!

Diruz laguntzeko

3035 0065 76 065.1.04903.0

Harremanetan jartzeko

Pagoalde Industrialdea 2, 1. solairua 43. ate

20180 Ergoien-Oiartzun Gipuzkoa-Euskal Herria

Tel/Faxa: 943 49 19 90 • zuzentaldea@hotmail.com

